

Szokatlan szempontok
VIII.

Sorozatszerkesztő:
Horváth Zsuzsa

A sorozatban megjelent:

I. Nigel Barley: *Egy zöldfülű antropológus kalandjai*
II. Láng Benedek: *Mágia a középkorban*
III. Bjørn Lomborg: *Cool it – Hidegvér!*
IV. Piotr Kłodkowski: *A Kelet csodálatos zamata*
V. Venetianer Pál: *Génmódosított növények – Mire jók?*
VI. Tillmann, J. A.: *Más-világi megfigyelések*
VII. Joseph Vogl: *A kapitalizmus kísértete*

Mikal Hem

KEZDŐ DIKTÁTOROK KÉZIKÖNYVE

NORLA

This translation has been published
with the financial support of NORLA.

A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Mikal Hem: *Kanskje jeg kan bli diktator. En håndbok*

ISBN 978 963 279 366 5
ISSN 1788-3873

Témakör: *társadalomtudomány*

Kedves Olvasó!
Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról, akcióinkról
a *www.typotex.hu* és a *facebook.com/typotexkiado*
oldalakon értesülhet.

Kiadja a Typotex Elektronikus Kiadó Kft.
Felelős vezető: Votisky Zsuzsa
Felelős szerkesztő: Sosity Beáta
Műszaki szerkesztő: Jutai Péter
Borítóterv: Kiss Barnabás
Készült a Kódex Könyvgyártó Kft. nyomdájában
Felelős vezető: Marosi Attila

Tartalom

A diktatúra nagyszerűsége

A hatalomra törekvésnek számtalan oka van. A hatalommal befolyás, ellenőrzés, csodálók sora és gyakran gazdagság jár. A nyugati demokráciákban sajnos megvan a határa annak, hogy mekkora politikai hatalommal bírhatunk. A demokratikusan megválasztott vezetőknek mindig tekintettel kell lenniük az ellenzékre, és arra, hogy az emberek ingadoznak az egyes politikai jelöltek között. Amikor a választóknak elegük lesz egy politikai vezetőből, újat választanak.

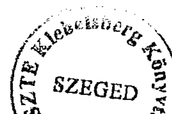
Diktátorként ezzel szemben egészen más játéktérrel rendelkezhetsz. Fárasztó ellenzéki politikusok és minden lében kanál médiumok híján ugyanis sokkal szabadabb vagy, amikor politikai és privát céljaid elérésére törekszel. Például a diktátorok zöméhez hasonlóan hatalmas vagyonra tehetsz szert anélkül, hogy az emberek, a sajtó vagy az állami szervek betekintést nyerhetnének abba. És ha valaki mégis venné magának a bátorságot, hogy

nyilvánossá tegye privát üzleteidet, elég egyszerűen megváltoztatnod a jogrendszert úgy, hogy az effajta felforgató magatartás büntethető legyen. Ahogy ezt Ilham Alijev, Azerbajdzsán elnöke is tette 2012-ben. Miután több leleplezést követően kiderült, hogy az ország bányászatának, telekommunikációs társaságainak és üzleti tevékenységeinek jelentős része a diktátor és családja kezében van, a parlament törvénybe iktatta, hogy az elnök és a felesége immunitást élvez, melynek értelmében az elnöki mandátuma során elkövetett esetleges bűncselekményekért nem vonható felelősségre. Egy további törvény pedig megtiltja a médiának, hogy az érintett személyek beleegyezése nélkül bármit is nyilvánosságra hozzanak üzleti tevékenységeikről.

A legtöbb ember, aki istennek nevezi magát, jó eséllyel végzi pszichiátriai kezelésen. A diktátoroknál teljesen elfogadott dolog, ha isteni magasságokba vagy vele egyenrangúvá emelik magukat. Rafael Trujillo, a Dominikai Köztársaság egykori diktátora, fekete neontáblát állíttatott a fővárosban, Ciudad Trujillóban, amelyen a „Dios y Trujillo" – vagyis az „Isten és Trujillo" felirat szerepelt. Az ország templomainak pedig a „Dios en cielo, Trujillo en tierra", vagyis az „Isten az égben, Trujillo a földön" szlogent kellett kifüggeszteniük. François Duvalier a szomszédos Haitiban egy lépéssel továbbment, amikor állami vallássá tette a voodoot, önmagát pedig legfőbb szentséggé, voodoo főpappá nevezte ki. Ali Soilih, aki néhány éven keresztül a Comore-szigeteket vezette a hetvenes években, azt mondta: „Én vagyok az istenetek és tanítótok, én vagyok az isteni út, a sötétben világító fáklya. Nincs más isten Ali Soilih-n kívül."

Míg más állami vezetőknek a lakosság kívánságait és igényeit is szem előtt kell tartaniuk, amikor épületeket emelnek és infrastruktúrát építenek, addig a diktátoroknak nem kell effajta jelentéktelenségek figyelembevételével korlátozniuk magukat.Hatalmas tornyokat, palotákat, emlékműveket és egyéb presztízsépületeket építtethetnek anélkül, hogy pályázati köröket kellene futniuk, és a választópolgárok ítéletére kellene bízniuk terveiket. Az elefántcsontparti Félix Houphouët-Boigny a világ legnagyobb keresztény templomát építtette meg Yamoussoukróban. A bazilikában hétezer férőhely van, amelyeket beépített légcsatornával hűtenek a hívők komfortérzete végett, a templom javarészt mégis üresen áll. Szaparmurat Nyijazov milliárdokat költött Türkmenisztán olajdollárjaiból, hogy a fővárost ragyogóan fehér márványvárossá változtassa. Néhány diktátor azonban még ennél is tovább ment. Than Shwe Burmában, Nurszultan Nazarbajev pedig Kazahsztánban épített új fővárost egészen az alapoktól.

A diktátorok rendszerint jóval tovább vannak hatalmon, mint demokratikus kollégáik. A legtovább hatalmon lévő állami vezetők listájának első helyeit despoták foglalják el. A demokraták azonban sokkal biztosabb pozícióban ülnek kormányzati periódu-

suk kezdetén. Alig harminc százalék a valószínűsége annak, hogy eltávolítják őket a kormányzási idejük első hat hónapjában, míg az autoriter vezetők esetében ez majdnem ötven százalékra rúg. Innen aztán a diktátorok veszik át a vezetést. Egy demokratikus úton megválasztott vezető, aki sikeresen túljutott az első hat hónapon, negyvenhárom százaléknyi valószínűséggel fogja két éven belül elveszíteni a munkáját, miközben az autoriter vezetők körében ez a szám már csak huszonkilenc százalék. A demokraták négy százaléka képes tíz vagy annál több éven keresztül megtartani a hatalmat. A diktátorok esetében ennek csaknem háromszor akkora a valószínűsége: tizenegy százalék.

Az egyik legszórakoztatóbb dolog, amit diktátorként megtehetsz, például az, hogy különös törvényeket hozol, amelyeket az alattvalóidnak be kell tartaniuk. Románia kommunista vezetője, Nicolae Ceauşescu például megtiltotta az írógépek hivatalos engedély nélküli használatát. A legbizarrabb törvényei közé tartoztak azok is, amelyek Románia népességszámát voltak hivatottak emelni. A fogamzásgátló eszközök tiltottak voltak, a gyermektelen nőkre pedig cölibátusadót vetett ki, akkor is, ha a gyermektelenségük nem az ő vétkük volt. A szaporodásról és a szexualitásról szóló könyveket államtitokként kezelték, használatukat csupán orvosi tankönyvként engedélyezték. „A magzat az egész társadalom tulajdona. Bárki, aki maga akar birtokolni egy gyereket, az olyan, mint egy dezertőr: feladja a nemzeti folytonosság törvényeit" – mondta állítólag a román diktátor.

Ceauşescu megtiltotta, hogy a híradók munkatársnői sminket használjanak a tévében. Türkmenisztán egykori elnöke, Szaparmurat „Türkménbasi" Nyijazov hasonlóképpen cselekedett, amikor sminktilalmat vezetett be a női műsorvezetők számára. A türkmén diktátor azt is megtiltotta, hogy a nyilvános koncerteken play backet használjanak.

Ruholláh Homeini ajatollah egy lépéssel ennél is tovább ment. Az őt hatalomra juttató 1979-es iráni forradalom után egy ideig a zene valamennyi formája tiltottnak számított. „A zene eltompítja a hallgatót, tunyává és ostobává teszi az agyat. (...) Ha azt akarod, hogy az országod független legyen, nyomd el a zenét, és ne félj attól, hogy régimódinak tartanak" – jelentette ki a forradalom után. A Forradalmi Gárda hangszerekre, lemezekre és videókazettákra vadászva kutatta át az emberek otthonait.

Diktátorként szerencsére rád nem vonatkoznak a törvények, amint ezt a Homeini zenecenzúrájáról keringő történetek is megerősítik. Miközben ugyanis a Forradalmi Gárda sorra tépkedte ki a sorompóknál feltartóztatott autókból a kazettás magnókat, addig az ajatollah egyik unokája zongoraleckéket vett az ország egyik zenészétől.

A diktátorság egyik előnye, hogy az ember azon túl, hogy országát kormányozza, felülmúlhatatlan tulajdonságokról is tanúbizonyságot tehet. A despoták általában akadémiai zsenik, hihetetlenül

tehetséges írók és egyedülálló üzletemberek is egy személyben. Ezen felül különösen tehetséges sportemberek. 1994-ben az észak-koreai média bejelentette, hogy Kedves Vezetőjük, Kim Dzsongil élete első golfmeccse alkalmával öt hole-in-one-t, azaz egy ütéses találatot produkált. A diktátor végül harmincnyolc part ért el a tizennyolc lyukú pályán.

Kim Dzsongil emellett az ország többi sportolójára is igen ösztönzőleg hatott. Az észak-koreai Dzsong Szong-ok, miután a Sevillában 1999-ben megrendezett atlétikai világbajnokságon a női maratonfutás bajnoka lett, ezt nyilatkozta az újságíróknak: „Magam elé képzeltem a vezetőnk képét, ez inspirált."

Idi Amin, Uganda diktátora ragaszkodott ahhoz, hogy ő nyissa meg az afrikai amatőr ökölvívó bajnokságot egy mérkőzéssel, amelyet Peter Seruwagival, az ugandai válogatott edzőjével vív. A diktátor fölényes győzelmet aratott. Az ugandaiak másnap azzal szembesültek a szerény „Boxer of the year" szalagcím alatt, hogy „a második menetben a bíró kénytelen volt leállítani a küzdelmet, hogy Seruwagit megkíméljék a további veréstől".

Gurbanguli Berdimuhamedov türkmén elnök szintén sportos diktátor hírében áll. Többek között fekete öves taekwondo- és karatetudással büszkélkedhet. Amikor Türkmenisztán 2012 áprilisában megrendezte első autóversenyét, az elnök úgy gondolta, hogy ő is részt vesz az egyik futamon. A verseny helyszínére stílusosan egy Bugatti Veyron

sportkocsival érkezett, amely azon túl, hogy a világ egyik leggyorsabb és legdrágább autóinak egyike, igen kedvelt a diktátorok körében. Miután bevezették a pályára, az államfő azzal a kérdéssel fordult a szervezőhöz, hogy részt vehet-e a futamon. A szervező a megkésett jelentkezés dacára természetesen eleget tett a kérésnek. Véletlenül akadt egy megfelelő méretű autóversenyző-ruha, és miután felöltötte, Berdimuhamedov egy török gyártmányú Volkicar volánja mögé ült. A diktátor beletaposott a gázba, és pályarekordot állított fel. A verseny után a szervezők úgy döntöttek, hogy az autót a nemzeti sportmúzeumban állíttatják ki.

A diktatúrák azonban nem csupán a diktátorok számára biztosítanak sportolási és szórakozási lehetőségeket, hanem az alattvalókról is gondoskodnak. Haitin a hatvanas években, François „Papa Doc" Duvalier kormányzása idején találták fel a haiti rulettet. A fővárosban, Port-au-Prince-ben lévő elnöki palotát körülvették a diktátor ideges és lövöldözésben megmámorosodott őrei, akik mindennek odapörköltek, amit fenyegetésnek véltek. A haiti rulett abból állt, hogy egy kopott gumiabroncsú autót vezetve teljes gázzal elhajtottak az elnöki palota előtt. Amelyik defektet kapott, vesztett.

Diktátorként sokkal nagyobb szabadságod van véghezvinni az akaratodat, mint demokratikus ellenfeleidnek. Tényleg csak a találékonyság szabhat határokat. Például ünnepnapokká teheted legfontosabb dátumaidat. Szaddám Huszein iraki

elnök is azon diktátorok egyike volt, akik nemzeti ünneppé nyilvánították a születésnapjukat. A türkmén Szaparmurat Nyijazov az édesanyjáét tette ünnepnappá. Valentine Strasser, aki 1992-től 1996-ig volt Sierra Leone államfője, lényegesen fantáziadúsabbnak bizonyult, ő ugyanis a Valentin napot és Bob Marley születésnapját nyilvánította ünnepnappá. Gnassingbé Eyadéma, Togo egykori elnöke 1974. január 24-én csodával határos módon túlélt egy repülőgép-szerencsétlenséget. Eyadéma azt bizonygatta, hogy a katasztrófa mögött a franciák állnak, előzőleg ugyanis épp egy francia céggel vitatkozott egy foszfátbánya jogairól. Azt állította, hogy a szerencsétlenséget mágikus képességeinek köszönhetően élte túl, ezért ezt a napot a „Gonosz erők fölötti győzelem ünnepének" nyilvánította. Az eseményből képregényt is készítettek, amelyben az elnök szuperhősként tündökölt.

Eyadéma egy másik vonásában is közösséget mutatott a modern diktátorokkal: az elnök folyamatosan nőkkel vette körül magát (itt jegyeznénk meg, hogy az újabb idők diktátorainak mindegyike férfi). Ezer főből álló női kísérettel büszkélkedhetett, akik énekeltek és táncoltak a tiszteletére. Moammer Kadhafi líbiai vezető testőrsége kizárólag nőkből állt. Thomas Sankara, Burkina Faso egykori diktátora úgyszintén női testőrséget tartott fenn, akiket motorkerékpárokkal látott el, mivel az elnök maga is szenvedélyes motoros volt.

A despoták a saját részükre történő címadományozásban is igen leleményesnek mutatkoznak. Idi Amin többek között a „Minden Földi Vadak és Minden Tengerek Halai Urának", „az utolsó skót királynak" és „az afrikai Brit Birodalom, és különösképpen „Uganda Meghódítójának" nevezte magát. A román Nicolae Ceaușescu „a Kárpátok géniuszának" neveztette magát. Moammer Kadhafi hivatalos címe a „Líbiai Szocialista Népköztársaság Szeptember 1-jei Nagy Forradalmának Vezére" volt, de a „Forradalom Testvéri Vezére és Útmutatója" néven is emlegették.

Diktátorként lehetőséged van arra, hogy hatalmas vagyonra tegyél szert, bestsellereket írj, monumentális emlékműveket, palotákat és városokat emeltess a saját magasztalásodra, vagy vonzó szexpartnerekhez juss, és megmártózz a luxusban. De mégis hogyan használjuk ki a lehetőségeket a legteljesebben? A következő fejezetekben útmutatást adunk ahhoz, hogyan válhat az ember diktátorrá és hogyan kell viselkednie zsarnokként – amit olyan despoták rezsimjéből hozott példákkal illusztrálunk, akik a legjobbak a szakmában. A könyv tanácsait és útmutatását követve pedig minden esélyed megvan rá, hogy emlékezetes egyeduralkodó váljon belőled.

Hogyan legyünk diktátorok

1980. április tizenkettedike éjszakáján ifjabb William Richard Tolbert monroviai otthonában aludt. Libériát akkoriban a zavargásoktól, polgárháborúktól és államcsínyektől hemzsegő földrész egy stabil szögletének tekintették. Tolbert 1971-ben lett Libéria elnöke, elődje, William Tubman huszonhét éven keresztül vezette a nyugat-afrikai államot. Tolbertnek semmi oka nem volt azt feltételeznie, hogy elnöki periódusa hamarosan véget ér.

Libériában abban az időben, csakúgy, mint fennállása óta, egypártrendszer uralkodott. Az országot felszabadított amerikai rabszolgák alapították. Az első afroamerikai telepesek 1820-ban érkeztek a mai Libéria területére, és az országot 1847-ben nyilvánították önálló államnak. Az ország az egykori rabszolgák leszármazottaiból álló elit irányítása alatt állt, miközben a bennszülött afrikaiak egyre inkább a perifériára szorultak. Etiópia mellett Libé-

ria az egyetlen afrikai ország, amely soha nem volt gyarmat.

Az ominózus áprilisi hajnalon Tolbert házába belopakodó Samuel Kanyon Doe őrmester és a vele tartó maroknyi tiszt és katona mindegyike őslakos volt. A szemtanúk elbeszélése szerint Doe egyszerűen kiontotta az alvó Tolbert beleit. A harcokban Tolbert további huszonhat támogatóját gyilkolták meg. Az elnök holttestét huszonhét másik áldozattal egyetemben egy tömegsírba hajították. Április 22-én tizenhárom miniszterét villámpereket követően nyilvánosan kivégezték, a korábbi rezsim támogatói közül pedig többeket letartóztattak.

A puccsot követő események egy huszonöt évig tartó, kaotikus időszakba taszították Libériát, amelyet két hosszadalmas polgárháború és egy sor meglehetősen színes és többé-kevésbé beszámítható államfő fémjelzett.

Ahhoz, hogy diktátor lehessen belőled, egy dolgot nyilvánvalóan el kell érned: hatalomra kell jutnod valamely országban. Persze, könnyű ezt mondani. A világon nagyon sok hataloméhes és politikai befolyásra áhítozó ember él, ellenben csak korlátozott számú ország áll rendelkezésre. Ám ha megnézzük, hogy a történelem folyamán a hatalom hogyan került egyik kézből a másikba, a csúcsig vezető út olykor elképesztően egyszerűnek bizonyulhat. Egy diktátori címre pályázó delikvens számára bőven akadnak lehetőségek. Egyesek külföldi szereplőktől kapnak segítségek. Másokat demokratikus úton választanak meg. Némelyek a véletlennek köszönhetően kerülnek hatalomra – például a szülei nyomán jutnak hozzá, vagy egyszerűen jó helyen vannak jó időben. Megint másokat bábuként használnak egy játékban, anélkül hogy ők maguk ezzel tisztában lennének.

A hatalom megszerzése azonban a legtöbb aspiránstól kemény munkát és alapos tervezést igényel. A diktátorrá válásnak több módja létezik, melyek más-más országokhoz és helyzetekhez passzolnak. Ha diktátorságra áhítozol, alaposan végig kell gondolnod, hogyan kívánod megvalósítani álmaidat. A történelem hemzseg a félresikerült próbálkozásoktól, és egy balul elsült kísérlet után könnyen száműzetésben, kevésbé szerencsés esetben pedig a temetőben találhatod magadat. Az idők során szerencsére elég sok metódus kipróbálásra került, melyek közül jó néhány ma is elég eredményesen alkalmazható.

Miután eldöntötted, hogy diktátornak állsz, lényeges kérdés, hogy hol lenne érdemes próbálkoznod. A legnyilvánvalóbb elgondolás talán az lenne, ha a saját hazádban törekednél egyeduralomra, viszont korántsem biztos, hogy az adott országban megfelelőek ehhez a feltételek. Sokkal nehezebb diktátorként érvényesülni egy mélyen gyökerező demokráciában, mint egy olyan országban, ahol eleve autoriter rezsim uralkodik. A diktátorok rendszerint egy korábbi diktátortól veszik át a hatalmat, egy zsarnokot alighanem egy újabb követ majd. Ez

természetesen nem kizárólagos szabály. Latin-Amerikában például egy egész sor olyan ország van, például Argentína és Chile, ahol nem sokkal ezelőtt még diktatúra volt, mára azonban jól megalapozott demokrácia uralkodik. Nyugat-Európában szintén nem is olyan régen Portugália és Spanyolország is diktatúra volt. A kelet-európai diktatúrák összeomlása óta pedig még ennél is kevesebb idő telt el.

Ugyanakkor a demokrácia sem tart minden esetben örökké. Vlagyimir Putyin hatalomra kerülését követően egy jól működő demokráciából mozdította ki az országot. És ha egyelőre nem is szolgált rá, hogy vérbeli diktárorként emlegessék, meglehetősen sok momentum utal arra, hogy nagyon is erre törekszik. Az utóbbi években több latin-amerikai ország demokratikus úton megválasztott államfője is kiszélesítette a maga hatalmát, miközben korlátozta a sajtószabadságot. Ez még nem jelenti szükségszerűen ezen vezetők diktátorrá válását, mindenesetre hasonló irányban mozognak, mint a korábbi despoták útban a teljhatalom felé. Latin-Amerikában ráadásul a diktatúrák és a demokráciák váltakozása szinte hagyománynak tekinthető.

A demokráciát még Nyugat-Európa esetében sem tekinthetjük biztosnak és örökkévalónak. A modern reprezentatív demokrácia viszonylag új találmány, és nehéz megjósolni, hogy hosszabb távon mennyire bizonyul majd erőteljesnek. Mellesleg arra is akad példa, hogy az emberek demokratikus úton adják át valakinek a hatalmat. 2003-ban Lichtenstein lakossága elsöprő többséggel szavazott meg egy alaptörvényt, amely felhatalmazta fel az uralkodót, hogy ellenőrzése alá vonja a demokratikus intézményeket. A herceg bármely, a parlamentben terítékre kerülő törvényt megvétózhatja, valamint jogában áll feloszlatni a kormányt vagy meneszteni a minisztereket. Fehéroroszország elnökét, Alekszandr Lukasenkót Európa utolsó diktátoraként szokás emlegetni, de korántsem biztos, hogy II. János Ádám liechtensteini herceg túl messze jár attól, hogy az európai diktatúrák számát váratlanul megkétszerezze.

Amint látod, semmi okod feladni a reményt, hogy egyszer diktátor váljon belőled. S most vegyük szemügyre azt a rengeteg jól bevált módszert, amivel egy országban hatalomhoz lehet jutni.

Robbants ki puccsot

Samuel Doe 1980-as hatalomátvétele Libériában klasszikus coup d'état, azaz államcsíny volt. Az államcsíny, más néven puccs, a hatalom gyors átvételét jelenti, amelyet rendszerint a fennálló hatalmi apparátus köreiből származó személyek kisebb csoportja hajt végre. A puccs szervezői általában a katonaság soraiból kerülnek ki.

Az államcsíny az utóbbi évszázadokban a hatalomátvétel leginkább bevett módja volt. Latin-Amerika a gyakori puccsokról híresült el, és nem is minden ok nélkül. Paraguayban például az utóbbi

évszázadok során nem kevesebb, mint negyvenöt puccsot és puccskísérletet hajtottak végre. Ennek dacára Bolíviával összevetve Paraguay maga a megtestesült stabilitás. 1825-ös függetlenné válása óta ugyanis Bolíviában hozzávetőlegesen kétszáz puccsot robbantottak ki, ami több mint egy államcsínyt jelent évente.

Afrikában az utóbbi ötven év folyamán különösen gyakran voltak államcsínyek. 1952 és 2000 között a kontinens harminchárom országában nyolcvanöt puccsot hajtottak végre, amelyek közül negyvenkettő Nyugat-Afrika területén zajlott, ahol Libéria fekszik.

Bár az államcsíny népszerű formája a hatalomátvételnek, nem alkalmazható mindenhol. Edward Luttwak hadtörténész szerint egy puccs végrehajtásához az alábbi három feltételnek kell teljesülnie:

Gazdasági elmaradottság

Egy szegényebb állam jóval puccsbarátabb, mint a gazdag országok. A szegény országokban az emberek általában kevéssé veszik ki a részüket a politikából. A lakosok alacsonyan képzettek, igen magas közöttük az analfabéták aránya, és jellemzően nem a városokban élnek, a hatalom pedig egy viszonylag szűk, képzett és jómódú elit kezében összpontosul. Egy olyan országban végrehajtott államcsíny, ahol a hatalom az elit rétegből kikerülő személyek között cserélődik, aligha bír nagy hatással egy átlagos földművesre vagy ipari munkásra. Mivel az előző rezsim alatt sem volt semmiféle politikai befolyásuk, így aligha lenne értelme fellépniük egy kormányváltás ellen. Egy olyan országban viszont, ahol a politikai befolyás több ember és intézmény között oszlik meg, ezáltal többeknek van mit félteniük, egy államcsíny végrehajtása lényegesen keményebb dió lenne.

Politikai függetlenség

Egy államcsíny végrehajtásához az illető országnak politikailag függetlennek kell lennie. Lehetetlen ugyanis magunkhoz ragadni a hatalmat, ha az valójában valahol másutt van. Az 1956-os magyarországi forradalom idején a tüntetők valamennyi (hatalmi) intézmény, úgy mint a hadsereg, a közigazgatás, a rádió és a nyomtatott sajtó fölött is átvették az irányítást. A tényleges hatalom azonban sajnos nem Magyarországon volt, hanem közel ezerhatszáz kilométernyi távolságra, Moszkvában. A Szovjetunió erői pedig, amelyek mind Magyarországon, mind a környező országokban jelen voltak, nem estek az új magyar hatóságok ellenőrzése alá. Ahhoz, hogy a forradalom sikeres legyen, Moszkvában kellett volna zajlania.

Egységes hatalom

A hatalom közvetlen átvételének elengedhetetlen feltétele, hogy az intézmények központi ellenőrzés

és irányítás alatt álljanak. Amennyiben a hatalom különféle egységek között van felosztva, amelyek csupán frontként használják a kormányt, netán valamiféle központi hatalomtól független regionális egységek között oszlik meg, nehezebb lesz puccsot kirobbantani. Az USA történelmének korai szakaszában például, amikor az egyes államok még igen jelentős autonómiával bírtak, aligha mentél volna sokra egy Washingtonban végrehajtott államcsínnyel. A Kongói Demokratikus Köztársaságban olyan gyenge a központi hatalom, hogy egy Kinshasában, a fővárosban véghezvitt puccs nem feltétlenül juttatna hatalomra az ország egyéb területei fölött. Szomáliában pedig egyáltalán nem létezik tényleges centralizált hatalom, sem kormány, amelyet egy esetleges államcsínnyel meg lehetne dönteni.

A tökéletes jelölt tehát egy szegény ország, ahol a hatalom egy szűk elit kezében összpontosul, amely nem áll túlságosan erős külső befolyás alatt. Miután megtaláltad a puccshoz megfelelő országot, ideje nekilátni magának az akció megszervezésének. Tudnod kell, hogy kik elég lojálisak ahhoz, hogy a tervezés során veled tartsanak, ki fog a hivatalban lévő kormány soraiból támogatni téged, és ki az, aki nem lesz hajlandó elárulni a jelenlegi államfőt. Tisztában kell lenned azzal, hogyan kezeld majd a reakciót. És azt sem árt tudnod, hogyan tálalod majd az embereknek a változást, valamint fel kell készülnöd a többi ország reakciójára is.

A legfontosabb szabály, hogy a katonaságot magad mellé állítsd. A haderő támogatása nélkül ugyanis gyakorlatilag lehetetlen puccsot végrehajtani.

Szerezz külföldi támogatást

Az Egyesült Államok segítségének megszerzéséhez egykor elég volt azt hangoztatnod, hogy meg akarod akadályozni a kommunisták hatalomra jutását. Ahogy a kapitalizmus elleni küzdelemre hivatkozva a Szovjetunió támogatását is biztosra vehetted. Amikor Patrice Lumumba, aki az ország függetlenné válása után a Kongói Demokratikus Köztársaság első szabadon választott miniszterelnöke volt, baráti kapcsolatot kezdett ápolni a Szovjetunióval, az amerikaiak nyugtalankodni kezdtek. A kongói CIA-iroda főnöke, Larry Devlin jelentéséből kiderül, hogyan próbálták mérgezett fogkrém becsempészésével eltenni láb alól Lumumbát, hogy a saját jelöltjüket, Mobutu Sese Sekót ültessék a helyére. Az amerikaiak szerencséjére a belga titkosszolgálat ügynökei és a kongói felkelők megelőzték őket. Miután Lumumbát 1961. január tizenhetedikén kivégezték és a testét jelöletlen sírban temették el, Mobutu került hatalomra.

Ma már rég nem olyan egyszerű támogatást szerezni egy államcsínyhez, mint a hidegháború idején. Ha manapság lenne szükséged amerikai segítségre, olyan történettel kellene előállnod, hogy az általad támadott rezsimet terroristák támogatják. Ameny-

nyiben nem sikerül elnyerned egy idegen hatalom támogatását, még mindig fennáll a lehetősége annak, hogy zsoldosokat bérelj fel.

A második világháborút követően a francia Bob Denard volt a legaktívabb zsoldosok egyike. Munkássága során többek között Kongóban, Angolában, Jemenben, Nigériában harcolt, gyakran a francia kormány megbízásából. Az egyik kedvenc helye az Afrika partjaitól keletre fekvő Comore-szigetek volt, ahol négy ízben hajtott végre embereivel akciókat, elnököket buktatott meg és helyezett vissza tisztségükbe. A Comore-szigeteken egyébként is nagy népszerűségnek örvend az államcsíny intézménye: az ország 1975-ös függetlenné válása óta húsz puccsot, illetve puccskísérletet hajtottak végre.

Nem sokkal azután, hogy a Comore-szigetek függetlenné nyilvánította magát, Denard megbuktatta Ahmed Abdallahot, és a Franciaország által támogatott Ali Soilih-t ültette az elnöki székbe. 1978-ban visszatért a Comore-szigetekre, ezúttal Rhodesia és a Dél-afrikai Köztársaság támogatását élvezve, akik rossz szemmel nézték, hogy Soilih kommunista diktatúrát vezetett be. Negyvenhárom zsoldosával viszszatért a szigetekre, hogy megbuktassa az elnököt, és az általa korábban eltávolított Ahmed Abdallahot helyezze vissza a hatalomba. Soilih-t nem sokkal ezután meggyilkolták, minden valószínűség szerint Abdallah támogatói.

Denard a Comore-szigeteken telepedett le, és az afrikai kontinensen végrehajtott katonai akciók logisztikai bázisává tette az országot. A következő évtizedben ő volt az elnöki gárda és az ország tényleges vezetője. 1989-től sem a Dél-afrikai Köztársaság, sem Franciaország nem volt többé érdekelt egy zsoldos kormány támogatásában. Abdallahot megölték, és Denard-nak, akinek valószínűleg része volt a gyilkosságban, el kellett hagynia az országot.

1995-ben visszatért. Szeptember huszonhetedikén mintegy 30 zsoldosával felfújható motorcsónakokkal szállt partra a fővárosban, és megbuktatta Saïd Mohamed Djohart. Ez alkalommal azonban a franciák nem hagyták, hogy megússza. A francia erők október harmadikán elfoglalták a Comore-szigeteket, Denard-t pedig elfogták. Később négy év börtönbüntetésre ítélték „bűncselekmény elkövetésére irányuló csoportos szervezkedésért", de 2007-ben bekövetkezett halála miatt már nem tudta letölteni büntetését.

Hazafias, demokrata és heteroszexuális

Ha megszerezted a katonaság, sőt netán egy idegen ország támogatását is, ideje feltérképezned a központi hatalmi tényezőket. Kinek a kezében van a tényleges hatalom? Kit kell letartóztatni? A rendőrség és a biztonsági erők mely részét kell elsőként semlegesíteni? Az ellenőrzés mihamarabbi megszerzése elengedhetetlen. A terv elkészítésébe a lehető legkevesebb személyt kell bevonni, és amennyire

csak lehetséges, titokban kell tartani. Ha a titkosszolgálat megneszeli a terveidet, könnyűszerrel akadályt gördíthet a puccs útjába.

Puccs elkövetésekor fontos, hogy mielőbb megszerezd az ellenőrzést a rádió és a televízió felett. Miután megszerezted a hatalmat, a gyakorlatnak megfelelően a média által közvetített beszédet ajánlatos tartani, amelyben bejelented a hatalomátvétel tényét. Soha ne beszélj államcsínyről. Helyette nevezd forradalomnak, az emberi jogokért vívott harcnak vagy alkotmányos válságnak. De a következők valamelyikével, esetleg kombinációjával is indokolhatod a hatalomátvétel szükségességét. Azért volt rá szükség, hogy

(i) megszabaduljunk a korrupciótól és a nepotizmustól,
(ii) megvédjük az alkotmányt,
(iii) eltávolítsunk egy zsarnokot,
(iv) bevezessük a demokráciát.

1990. április 22-én a Federal Radio Corporation of Nigeria hallgatói a következőkről értesülhettek:

„Kedves nigériai polgártársak! Az ország középső és déli részeinek hazafias és jószándékú lakói nevében én, Gideon Orkar őrnagy, örömmel jelentem be, hogy Ibrahim Badamasi Babangida tábornok diktatórikus, korrupt, drogbárói, gonosz, hazug, homoszexualitáscentrikus, pazarló, hazafiatlan kormányát sikeresen elűztük."

A parádés összefoglalásba Gideon Orkarnak, a puccs vezetőjének sikerült belefűznie a diktatúra, a korrupció, a drogbűnözés (a hangzatos „drogbárói" fogalom bevezetésével) és az általános gonoszság vádját. Még a szexuális beállítottságot is bepasszírozták. Orkar bánatára aztán Ibrahim Babangida kormánya visszavágott és legyűrte a lázadókat.

Amint láttuk, az államcsíny hosszú hagyománnyal bír. Egy megfelelően végrehajtott puccs gyors és hatékony utat jelent a hatalomhoz. Egyetlen hátrányát a következmények jelentik, ha nem jársz sikerrel. Ez esetben kilátásaid viszonylag végesek: hosszas senyvedés egy sötét cella mélyén, egy még hosszabb külföldi tartózkodás vagy gyors kivégzés. Egyetlen államcsíny sem működik minden körülmény között. Szerencsére egyéb módja is van annak, hogy a csúcsra kerülj.

Sör és levágott fülek

Charles Taylor libériai hadúr életét mintha egyenesen egy hollywoodi akciófilmből másolták volna. Taylor 1948. január 28-án született Arthingtonban, nem messze Libéria fővárosától, Monroviától. 1972-ben az Egyesült Államokba utazott, hogy közgazdaságtant tanuljon. Hét évre rá az akkori libériai elnök, William Tolbert állami látogatása idején tiltakozó megmozdulást szervezett New Yorkban Libéria ENSZ-delegációja ellen. Az amerikai ható-

ságok a vehemens fiatalembert később letartóztatták az ENSZ-küldöttség megfenyegetéséért. Taylor visszautazott Libériába, ahol Samuel Doe-val szövetkezve 1980-ban megdöntötte az államfő hatalmát. Fizetség gyanánt fontos pozíciót tölthetett be Doe új kormányában, mely posztot arra használta fel, hogy annyi pénzt szorítson ki magának, amenynyit csak lehet, végül 1983-ban csaknem egymillió dollár elsikkasztása miatt került lapátra.

Taylor az Egyesült Államokba menekült, de 1984. május huszonnegyedikén letartóztatták, és rács mögött várta, hogy kiszolgáltassák Libériának. 1985 szeptemberében azonban négy másik fogvatartott társaságában látványos Beagle Boys-akcióval sikerült megszöknie a szigorúan őrzött börtönből: egy használaton kívüli mosókonyha rácsát reszelték át, ahonnan összecsomózott lepedőket leeresztve másztak le, majd a kerítésen áthágva egy csapásra kiszabadultak.

A másik négy jómadarat később elfogták, Taylornak azonban sikerült elmenekülnie. Líbiába utazott, ahol Moammer Kadhafi rendszere kiképezte gerillának. Ezután a Libériával szomszédos Elefántcsontparton bukkant fel, ahol a National Patriotic Front of Liberia[1] (NPFL) létrehozásával 1989 decemberében polgárháborút indított Doe ellen.

Sajnálatos módon Taylor saját gerillahadseregének egyik dezertőre azonban megelőzte őt. Taylor egykori szövetségese, Prince Johnson 1990 szeptemberében elfoglalta a fővárost, Monroviát és foglyul ejtette Samuel Doe-t. Doe láthatólag igen buzgó hívő volt, Johnson katonái mindenesetre egy sor amulettől szabadították meg, melyek közül az egyik az ánuszából került elő. Egy palesztin újságíró engedélyt kapott arra, hogy jelen legyen Johnson főhadiszállásán, és lefilmezze, ahogy az kihallgatja Doe-t. Johnson büszkén mutogatta a brutális felvételt a főhadiszállásra látogató zsurnalisztáknak, és az világszerte bejárta a tévécsatornákat.

A videón Doe-t lehet látni, amint alsónadrágban ül egy vértócsa közepén, katonákkal körülvéve. Vele szemben Johnson foglal helyett egy asztal mögött, láthatólag részegen, kézigránát-nyaklánccal egy budweiseres dobozból kortyolgat, miközben egy nő törülközővel legyezgeti. A felvétel egy pontján Johnson öklével az íróasztalra sújtott és azt parancsolta, hogy vágják le Doe fülét. Az exelnököt több katona lefogja, az egyikük levágja a fülét. A felvétel egyik változatában úgy tűnik, mintha Johnson a levágott fül részeiből falatozna. Doe-t ezután elvezették és kivégezték. Johnson Libéria elnökévé nyilvánította magát.

Johnson elnöksége nem tartott tovább néhány napnál, Libériában pedig folytatódott a polgárháború. Ha Johnson nem is járt szerencsével, mindenesetre olyan úton próbált hatalomhoz jutni, amelyet több diktátor is használt már előtte: napjaink diktátorai közül többen is egy fennálló kormány, egy megszálló hatalom vagy egy gyarmati állam fegyveres ellenzékében kezdték pályafutásukat.

[1] Libériai Nemzeti Hazafias Front *(a ford. megjegyzése)*.

Mao módszere

Ha gerillaháború által kívánsz hatalomra jutni, annak megvannak a maga előnyei és hátrányai. Rengeteg türelmet igényel. Egy szabadságharc akár évtizedekig is elhúzódhat. Rendszerint igen erőszakos módszer, melynek során rengetegen meghalnak és megsérülnek, mind a saját, mind az ellenfél oldalán, a civil áldozatokról nem is beszélve. És annak is megvan a reális esélye, hogy az embert magát is meggyilkolják vagy börtönbe zárják.

Másfelől egy egész sor előnye van. Ha egy gerillahadsereg a vezetésed alatt hatalomra jut, gyakorlatilag garantált, hogy amennyiben úgy szeretnéd, te légy az államfő. A tieid hősként fognak ünnepelni. Amennyiben a lakosság zömét a saját etnikai csoportod teszi ki, mérget vehetsz rá, hogy vezetőként hosszú időre biztosítottad legitimitásodat.

Ha a rezsim, amely ellen harcolsz, gyarmati hatalom, óriási impérium, netán egy olyan kormány, melyet erkölcsileg elítélendőnek tartanak, akár még nemzetközi szinten is szentként tisztelhetnek, ami fontos anyagi és morális támogatást biztosíthat számodra a harc során. Ráadásul egy időre olyan „erkölcsi fölényhez" juttathat, mely idő alatt nem érdemes kritizálni téged.

Paul Kagame 1994-ben vette át a hatalmat Ruandában, nem sokkal azután, hogy Juvénal Habyarimana előző kormánya fél-egymillió embert mészárolt le a leghatékonyabb népirtás során, amelyet a világ valaha látott. Kagame és gerillaserege söpörhette be az elismerést, amiért véget vetettek a ruandai népirtásnak, miközben a nemzetközi közvélemény tehetetlenül ácsorgott a pálya szélén. Ez egyfajta „erkölcsi immunitást" biztosított Kagaménak. Egyszerűen képtelenség emberiség elleni bűncselekmény okán kritikát megfogalmazni Kagame tevékenysége ellen, jogosan válaszolhatja ugyanis azt, hogy „Hol voltak akkor, amikor a legborzalmasabb bűntények történtek Ruandában?" Ahogy meg is teszi minden alkalommal, amikor kritikával illetik autoriter vezetési módját.

Egy gerillahadseregnek megvan az az előnye, hogy masszív erőfölényben is rendkívül nehéz leverni. Ám annak is legalább ennyire kevés az esélye, hogy egy gerillasereg fog győzelmet aratni. Mielőtt gerillaháborúba kezdenél, ki kell derítened, vajon megfelelőek-e a körülmények a győzelemhez, és hogy melyik módszer a legalkalmasabb. Egy sikeres puccs végrehajtásához teljesülnie kell az alábbi feltételek többségének.

Egyértelmű célok

Világos célja kell, hogy legyen annak, amit csinálsz. Harcolhatsz egy elnyomó rendszer, egy megszálló hatalom vagy egy zsarnok ellen. Egy egyértelmű célkitűzés hozzájárul a szövetségeseid egyesítéséhez, segít, hogy követőkre találj a nép soraiból, és arra inspirálja a katonákat, hogy kitartsanak a hosszadalmas küzdelem során.

Széles körű támogatottság

Jó, ha mögötted áll a lakosság nagyobb része. Ahhoz, hogy a nép szimpátiáját és támogatását elnyerd, nem árt, ha a rendszer, amely ellen harcolsz – legyen az egy idegen megszálló hatalom, egy zsarnok vezető vagy egy etnikai kisebbség –, nem különösebben népszerű.

Nemzetközi támogatók

Segít, ha az ügy, amelyért küzdesz, nemzetközi szinten is szimpátiát élvez. Ezt megfelelő marketing- és lobbitevékenységgel tudod elérni. A külföldi támogatók pénzt gyűjthetnek, segíthetnek fegyvereket szerezni és nyomást gyakorolni a fennálló rezsimre. Nagy előny például, ha a szomszédos államban baráti kormány van hatalmon. Akkor máris van egy hely, ahová visszavonulhatsz, és egy útvonal a fegyverek és az ellátmány szállítására.

Katonai túlerő

Egy gerillasereg látszólag könnyű célpont egy lényegesen nagyobb és jobban felszerelt állami hadsereg számára. Ennek dacára egy gerillasereg több okból is katonai fölénybe kerülhet. Amennyiben a fennálló rezsim nem örvend különösebb népszerűségnek, a kormány katonái aligha lesznek túl motiváltak abban, hogy jó munkát végezzenek. Ha a háború már régóta tart, megelégelhetik. Egy gerillasereg rendszerint jóval kitartóbb, mint bármely más haderő.

Egy gerillaháború megnyeréséhez nem szükséges, hogy az összes feltétel egy időben teljesüljön. Paul Kagaménak például korántsem volt széles körű támogatottsága a ruandai lakosság körében, amikor 1994-ben átvette a hatalmat az országban, mivel egy olyan etnikai kisebbség képviselője volt, amely Ruanda lakosságának csak tizenöt százalékát tette ki. Ám volt egy világos célkitűzése, nevezetesen az, hogy véget vet a tuszik elleni elnyomásnak (ami népirtássá eszkalálódott). Emellett egy gyilkos és elnyomó rezsim ellen harcolt, magáénak tudhatta a szomszédos Uganda támogatását, és egy rendkívül fegyelmezett és ügyes hadsereget vezetett. Isaias Afewerki szinte bármiféle nemzetközi támogatás híján és jelentős katonai hátránnyal vívott heroikus szabadságharcot az etiópiai kormányerőkkel szemben. Ennek ellenére olyan erős függetlenségi vágy uralkodott mind a lakosság, mind a gerillák körében, hogy harminc évig tartó gerillaháborút vívtak, mielőtt Eritrea 1993-ban önálló diktatúrává válhatott.

Mao Ce-tung sikeres gerillaháborút vezetett, és Kína teljhatalmú vezetőjévé vált. Érdemes tehát tanulmányozni Mao módszerét. *Ju csi csen (A gerillaharcról)* című könyvében ismerteti a három stádiumot, amelyen egy sikeres gerillaháborúnak végig kell mennie. Az első fokozat a lakosság felé irányuló propagandakampány, hogy megszerezd a támogatást az ügyhöz, amelyért harcolsz. A kettes számú

stádium a katonai létesítmények, a stratégiailag fontos infrastruktúra és a kormány politikai céljai ellen irányuló célzott támadás. Ez azért szükséges, hogy meggyengítsd és demotiváld az ellenséget, miközben az erő demonstrálásával támogatókat gyűjtesz. A harmadik stádium a városok meghódítására, a kormány megbuktatására irányuló hagyományos hadviselés, és a teljes hatalomátvétel az ország fölött. Nincs kizárólagos időrendiség, az ember igény szerint lépegethet az egyes fázisok között, és nem szükséges ugyanazt a tempót követni az egész országban.

Mao gerillaháborúról kifejtett elmélete világszerte eljutott a gerillavezetőkhöz, és többek között a vietkong is sikerrel alkalmazta az amerikai erők ellen a vietnami háborúban, valamint Robert Mugabe Rhodesiában.

Nyilvánvaló előnyt jelent a számodra, ha egy szabadságharcot követően jutsz hatalomra. Szinte minden garancia megvan arra, hogy a győzelmet követően megnyerd az első választást. Ez pedig az erkölcsi túlerővel kombinálva nagyon jó kiindulási pont a diktátorrá váláshoz vezető úton.

A második világháború után sok más értelmiségi afrikaihoz hasonlóan Robert Mugabe is részt vett a gyarmatosításellenes mozgalomban. 1964-ben egyik beszéde következtében a rhodesiai hatóságok letartóztatták, az elkövetkező tíz évet börtönben töltötte. Rhodesia 1965-ben kinyilvánította a függetlenségét, ám az ország nemzetközi pária volt, egy apartheid állam, ahol a feketéket nem ugyanazok a jogok illették meg, mint a fehéreket. Egyetlen egyéb állam sem ismerte el Rhodesia függetlenségét. A mind politikai, mind katonai szempontból Mao által inspirált Mugabe folytatta a harcot, míg végül a fehér kisebbség rezsimje 1979-ben megadta magát. Zimbabwéban 1980-ban tartották meg az első szabad választásokat, amelyen Mugabe és pártja, a ZANU[2] nyert a szavazatok hatvanhárom százalékával. Mugabe lett a miniszterelnök, és ezzel fityiszt mutatott az egész világnak. Mugabe elkezdett megszabadulni a riválisaitól. Némi zúgolódást követően Matabeleföldön, amely Mugabe népével, a shonákkal ellentétben a ndebele lakossághoz tartozik, a friss miniszterelnök a hírhedt 5. dandárt vetette be, melynek elitkatonáit Észak-Koreában képezték ki. Több mint húszezer embert gyilkoltak le, több ezren koncentrációs táborba kerültek, és megkínozták őket. A hadművelet a költői Gukurahundi nevet viselte, amely shona nyelven annyit tesz, mint „a korai eső, amely a tavaszi esők előtt elmossa a pelyvát."

A zimbabwei hatóságok a lakosság többi része és a külföldiek előtt igyekezett titokban tartani a Gukurahundi hadműveletet. Bár egyes diplomaták és újságírók tudtak a történtekről, viszonylag kevés információ jutott el a nyilvánossághoz. Mugabe tevékenysége a szabadságharc alatt egészen a kilencvenes évekig gondoskodott arról, hogy mind belföldön,

[2] Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió *(a ford. megjegyzése)*.

mind külföldön hősként tisztelték. Diktátori hatalma addigra már kellőképpen megerősödött.

Hullajó választási kampány

Miután Prince Johnson megölette Samuel Doe-t, a Libériában zajló polgárháború egyre kaotikusabb harccá szélesedett az egyes gerillaerők között. A polgárháború hivatalosan 1995-ben ért végett hosszas tárgyalásokat követően. Az 1997-es választásokkor Charles Taylor nem hagyta ki a lehetőséget, hogy elnöknek jelöltesse magát.

Senki sem vádolhatja Taylort azzal, hogy tisztességtelen kampány folytatott. Találó szlogennel indult a választásokon – „He killed my ma, he killed my pa, but I will vote for him", azaz „Megölte az apám, megölte az anyám, de rá szavazok" –, és elsöprő győzelmet aratott a szavazatok hetvenöt százalékával. Az elképesztő választási fölényt elsősorban annak köszönhette, hogy az emberek halálosan rettegtek attól, hogy ha Taylor elveszíti a választásokat, folytatni fogja véres harcát. Ellen Johnson Sirleaf, akit később miniszterelnökké választottak, és Nobel-békedíjat kapott, mindössze a szavazatok tíz százalékát szerezte meg.

De nem szükségszerű, hogy erőszakos módon váljunk diktátorrá. Ahogy Taylor példája bizonyítja, egy demokratikus választás is járható út, és később az emberből még válhat diktátor. Mint említettük, a hősként ünnepelt felszabadítók esetében gyakran könnyű út vezet a katonai győzelemtől a választási győzelemig. De felszabadítási harc híján kénytelen leszel a szokásos módon megnyerni az első választást, ugyanis amennyiben nem te vagy hatalmon, viszonylag korlátozott lehetőségeid vannak arra, hogy meghamisítsd a választási eredményeket. Ez a lehetőség csak akkor nyitott a számodra, amikor idővel már te magad rendezel választásokat, amire egy későbbi fejezetben fogunk visszatérni.

Disneylandi álom

A napjainkban hatalmon lévő diktátorok jó részének egy szalmaszálat sem kellett keresztbe tennie azért, hogy államfő legyen. Ők egyszerűen megörökölték pozíciójukat. A diktátorrá válás egyik legbiztosabb módja ugyanis az, ha az ember apja is diktátor. Az államhatalom öröklődése régi jó hagyomány, amelyet Norvégiában csak szimbolikusan tartanak életben, mivel a királyi családnak nincs tényleges politikai hatalma. A világon egyébként még mindig számos abszolút monarchia létezik.

Azerbajdzsán elnöke, Ilham Alijev, az apjától, Hejdar Alijevtől vette át a hatalmat 2003-ban. Bassár el-Aszad azután lett Szíria elnöke, hogy az apja 2000-ben meghalt, miután huszonkilenc évig vezette az országot. Gabonban Ali Bongo Ondimba apja, Omar Bongo 2009-ben bekövetkezett halála után lett elnök.

Amikor Togo elnöke, Gnassingbé Eyadéma 2005-ben elhunyt, a fiát, Faure Gnassingbét nevezték ki utódjául. A szomszédos államok nyomására hamarosan visszalépett az elnöki poszttól, azonban még ugyanabban az évben megnyerte a választásokat – széles körű csalásoknak köszönhetően.

Észak-Koreában a dinasztikus utódlás vált az államfők kiválasztásának fő csapásvonalává. Apja 2011 decemberében bekövetkezett halála után Kim Dzsongun vette át a hatalmat. Dzsongun ezzel a Kim-dinasztia harmadik diktátora lett a nagyapja, Kim Ir Szen és az apja, Kim Dzsongil után.

És akkor ott vannak még a klasszikus abszolút monarchiák. III. Mswati király, Szváziföld uralkodója II. Sobhuzától örökölte a trónt. Brunei szultánja, Hassanal Bolkiah az apját, Omar Ali Saifuddint követte. II. Abdulláh szintén az apja, Husszein király 1999-ben bekövetkezett halála után foglalta el a jordán trónt.

2004-ben az Egyesült Arab Emírségek első elnöke, Zájed bin Szultán al-Nahján sejk halála után az alkotmány értelmében legidősebb fiát, Halífa bin Zájed al-Nahjánt választották utódjául, illetőleg Abu-Dzabi trónján is ő követte. A további hat emírség szintén abszolút monarchia, amelyek emírjei ugyancsak öröklés révén jutottak hatalmi pozícióba.

Az öröklési rend nem minden esetben apáról fiúra száll. Szaúd-Arábiában Abdulláh király a féltestvérétől, Fahd királytól örökölte a trónt, aki úgyszintén egyik féltestvérüktől vette át, az Abdul-Aziz király

által nemzett lenyűgöző méretű testvércsapat egyik tagjától.

Az államhatalom megöröklése támaszthat némi problémát a reményteli diktátorsarjak számára. Amennyiben nem az apád a diktátor, a diktátorság öröklésének esélye meglehetősen kicsi, de nem is teljesen kizárt. A legegyszerűbb megoldás az, ha házasságot kötsz egy diktátorörökössel. Amikor az örökös átvette a hatalmat, már csak meg kell találni a módját, hogyan szabadulj meg az illetőtől, vagy hogyan ültesd kispadra.

Hogy elég közel juthass a választottadhoz, figyelemmel kell kísérni az örökösök által preferált helyszíneket. Ezek gyakran az olyan luxus nyaralóhelyeken tallálhatóak, mint a francia Riviéra, Monaco vagy valamelyik karib-tengeri sziget. Playboyhercegekkel és partihercegnőkkel lógni a világ nyaralóparadicsomainak egyikén a csúcshoz vezető út egyik legkellemesebb módja. Az embernek csak azzal kell tisztában lennie, kire kell ráhajtania.

Ez azonban nem minden esetben egyszerű, mivel előfordulhat, hogy egy diktátor egyik napról a másikra ejti a várományost, és új kedvenc utóddal rukkol elő. Észak-Koreában például hosszú ideig Kim Dzsongnamot tekintették Kim Dzsongil kiszemelt utódjának, mielőtt az apja meg nem gondolta magát. A pálfordulat egyik oka az volt, hogy a diktátorfiú Disneylandbe akart utazni, amely sajnálatos módon nem Észak-Korea része. Dzsongnamot 2001 májusában a tokiói reptéren vették őrizetbe két nő

és négyéves fia társaságában, egy hamis dominikai útlevéllel, amelyet Pan Xiong névre állítottak ki, ami kínaiul annyit tesz: „Kövér Medve". Miután több napot vizsgálati fogságban töltött, Dzsongnamot visszaküldték Kínába. A kihallgatáson azt állította, hogy azért utazott Japánba, hogy ellátogasson a Tokió mellett fekvő Disneylandbe. Dzsongnam maga azt hangoztatta, hogy amiatt került szembe az apjával, mert gazdasági refomokat sürgetett, ami miatt kapitalistának bélyegezték. Jelenleg a Kínához tartozó Makaón él, ahol ideje nagy részét partikkal és szerencsejátékokkal múlatja.

Sajnos nem minden történik mindig úgy, ahogy a diktátorok tervezik. Egyiptomban sokáig úgy tűnt, Hoszni Mubarak elnök után a fia, Gamal veszi át a hatalmat az országban. Gamal politikai karrierje azonban váratlanul megtört, amikor Mubarakot 2011 februárjában megbuktatták.

Egy már fennálló monarchia örökösének a megcélzása általában egészen jó ökölszabály. A dinasztikus utódlásnak rendszerint egyértelmű szabályai vannak, ami valamiféle biztonságot nyújt. Amennyiben egy biztos tippre vágyunk: meglehetősen sok momentum utal arra, hogy Teodorin Nguema Obiang az apjának, az egyenlítői-guineai diktátor Teodoro Nguema Obiang Mbasogónak kijelölt örököse. Teodorin gondtalan aranyifjúi életét jobbára bulik, gyors autók és szép nők színesítik – a témáról a diktátorok családjáról és barátairól szóló fejezetben olvashatsz.

A férfiak figyelmébe Dariga Nazarbajevát ajánlanánk, Kazahsztán elnökének, Nurszultan Nazarbajevnek idősebb lányát. Nazarbajeva a kazah parlament alsóházának képviselője, és apja egyik lehetséges politikai örökösének tartják. 2007-ben elvált, és úgyszólván szabad préda. Koronahercegnői pozíciója az utóbbi években némileg megingott, miután egynéhány dologban támadta apja politikáját. Gulnara Karimova több szempontból is apja, Iszlam Karimov üzbég elnök potenciális utódjának tekinthető. Ám érdemes figyelemmel kísérni a fejleményeket. Egyes elemzők úgy vélik, hogy apja politikájához való kritikus hozzáállásával eljátszotta esélyeit. És felteszem, te sem szeretnéd azt kockáztatni, hogy egy kitagadott diktátorivadék maradjon a nyakadon.

Több út is vezet tehát a hatalomhoz. A legfontosabb az, hogy megtaláld, melyik módszer mutatkozik a legcélravezetőbbnek abban az országban, amelyet egyeduralmad alá hajtanál. Ám azzal, hogy sikerült diktátorként megvetned a lábadat, a kihívásoknak még messze nincs vége. Hatalomra jutni egyszerű. Megtartani viszont lényegesen nehezebb.

Hogyan tartsd meg a hatalmat

1992-ben a nyugat-afrikai Sierra Leonét Joseph Saidu Momoh vezérezredes kormányozta. Momoh-t 1985-ben választották elnökké népszavazással, amelyen ő volt az egyetlen jelölt. Sierra Leone egy kicsi és szegény ország, és a gazdasági helyzet Momoh elnök vezetése alatt sem javult. 1991-ben a szomszédos Libériában folyó harcok Sierra Leonéra is átterjedtek, és az országban egy tizenegy éven keresztül húzódó háború vette kezdetét.

1992 áprilisában a fiatal Valentine Strasser századost a gyémántban gazdag Kenema régióba vezényelték. Strasser, aki addigi életének legnagyobb sikereit egy sor diszkótáncverseny megnyerésével aratta, maga sem sejtette, hogy ennél jóval nagyobb dolgok várnak rá. A kormányzat katonái igyekeztek leszámolni a területen tevékenykedő lázadókkal, ám Momoh elnök megfeledkezett a diktatúrák egyik legfontosabb szabályáról, és nem fizette ki a katonáit.

Strasser újdonsült kenemai századának katonái elpanaszolták, hogy három hónapja nem kaptak fizetést. A fiatal és ambiciózus tiszt úgy határozott, hogy rendet tesz. Közölte katonáival, hogy megoldja a problémát, majd autóba pattant és visszahajtott a fővárosba, Freetownba. Az úton megelőzte a hír, mely szerint azért tart a fővárosba, hogy megdöntse Momoh elnök hatalmát. Amikor Momoh főhadiszállásához ért, a diktátor, aki semmiféle összeütközésre nem volt felkészülve, azonnal visszalépett a hatalomtól.

Nos, ez a történet egyik verziója. Mások azt állítják, hogy Strasser tudatosan Momoh megbuktatásának céljából utazott egy maroknyi ifjú tiszt társaságában az elnöki palotához, ahol aztán az egyik fürdőszobában bukkantak az egy szál köntöst viselő elnökre. Függetlenül attól, hogy a történet melyik változata a valós, Momoh ellenállás nélkül meghátrált, és hamarosan egy helikopter fedélzetén találta magát, amely a szomszédos Guinea felé tartott.

A huszonöt éves Strasser átvette a hatalmat, amivel a világ legfiatalabb olyan államfőjévé vált, aki nem öröklés útján jutott pozíciójához. Egy fiatal tisztekből álló juntával együtt egészen 1996-ig kormányozta Sierra Leonét, amikor eltávolították a hatalomból egy újabb katonai puccsal, amelyet Strasser saját társai vezettek. Strassert elődjéhez hasonlóan egy helikopter fedélzetén száműzték Guineába, és újra a diszkó királya cím volt az egyetlen, amellyel büszkélkedhetett.

Strasser útja a hatalomba könnyebb és kurtább volt, mint a legtöbb diktátoré, ám nem ez volt az egyetlen puccs a történelemben, amely véletlenek sorozatának volt köszönhető. A diktátorrá válás nem szükségszerűen nehéz, amennyiben a megfelelő időben épp a megfelelő helyen tartózkodsz. Ahhoz azonban, hogy hosszabb ideig megtarthasd a hatalmat, okos, kifinomult érzék szükségeltetik, amelynek Stasser nyilvánvalóan nem volt birtokában.

Eltűnő ellenzék

Egy diktátor veszélyesen él. Ez a munka rengeteg irigységet és sok ellenséget szül. Folyamatosan fennáll az államcsíny, a forradalom és a merényletek veszélye. Ezenkívül folyton számítanod kell népfelkelésre, nemzetközi kritikákra és demokratikus reformok követelésére. Szerencsére vannak módszerek, amelyekkel elébe lehet menni ezeknek. A tapasztalatok azt mutatják, hogy hatékony biztonsági apparátussal, átgondolt propagandatervezettel és elegáns politikai manőverezéssel életed végéig kitolhatod uralkodásod időtartamát. Egyes esetekben még azon túl is. Az 1994-ben elhalálozott Kim Ir Szen a mai napig Észak-Korea örökös elnöke.

Még a legjobb despotának is szembe kell néznie a hazai pályán némi ellenállással. Hogy egy diktátor mennyi ellenzéket tűr meg, az változó, de gyakran nem kell sok ahhoz, hogy a lavina mozgásba len-

düljön, és az ellenállás megállíthatatlanná váljon. Szerencsére létezik egy sor jól bevált intézkedés arra, hogyan korlátozzuk, illetőleg fékezzük meg a politikai ellenzéket.

A kelet-németországi Stasi által tökélyre fejlesztett besúgótársadalom egy kifejezetten hatékony módszer. Egy olyan lakosság, amelyet folyamatosan a letartóztatás réme fenyeget, előbb-utóbb engedelmes társadalommá válik. Az ellenlábasok terror alatt tartása klasszikus diktátori technika, amely távol tartja az embereket az ellenzéktől. A latin-amerikai diktatúrákban annyira megszokottá vált az emberek hatóságok általi eltávolítása, hogy az „eltűnni" ige tárgyassá lett: „eltüntet". Jorge Rafael Videla, aki 1976 és 1981 között volt Argentína diktátora, 2012-ben elismerte, hogy kormányzása idején 7-8000 ember tűnt el. A közelmúltban elhunyt, gyilkosságokért és kínzásért életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélt exdiktátor szerint ezeknek az embereknek a megölése elengedhetetlen volt. Állítása szerint annyiban mindenképpen hibázott, hogy ezeket a gyilkosságokat titokzatos eltűnéseknek álcázták.

„Fogalmazzunk úgy, hogy hét-nyolcezer embernek kellett meghalnia azért, hogy megnyerjük a felforgatás elleni háborút. Nem volt más megoldás. Egyetértettünk abban, hogy ez az ára annak, hogy megnyerjük a háborút a felforgatás ellen, és nyilván nem szerettük volna, ha a társadalom felfigyel erre. Az országon belüli és kívüli tiltakozások elkerülése érdekében az a döntés született, hogy az embereknek el kell tűnniük. Minden egyes eltűnés egy-egy gyilkosság elrejtésére irányuló kísérletként értelmezhető" – nyilatkozta Videla egy interjúban, amelyet Caferino Reato írónak adott.

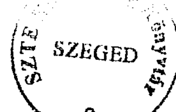
Az exdiktátor arról is beszámolt, hogy gyerekeket raboltak el a baloldali ellenzék tagjaitól, akiket azután rendszerhű családoknak adtak örökbe. Majd abbéli reményeinek adott hangot, hogy az elrabolt gyermekek új örökbefogadó szüleik révén egészséges szélsőjobboldali és militarista nevelésben részesültek.

Szerencsére kevésbé erőszakos módszerek is léteznek a hatalom megtartására. Ha elég gazdag vagy, támogatást vásárolhatsz magadnak. Hamad bin Kalifa ász-Száni sejk, Katar emírje rendkívül magas életszínvonal biztosításával tartja elégedetten az embereket.[33] Az olajban gazdag emírség kétszázötvenezer lakosának éves átlagjövedelme bőven négyszázezer dollár fölött van.

Hogyan nyerj meg egy választást

A többi államfőhöz hasonlóan a diktátor is találkozik a lakosság egy részének ellenszenvével, és ellenállásba ütközik. Azonban egy demokráciával ellentétben a despotáknak egy egész sor eszköz áll

[3] Az emír 2013. június 25-én jelentette be, hogy a fia javára lemond az állam vezetéséről. *(A ford. megjegyzése.)*

a rendelkezésükre, hogy az emberek véleményétől függetlenül hatalmon maradjanak.

Egy modern diktatúrában az ellenzék általában megköveteli, hogy demokratikus választásokat tartsanak. Diktátorként ráadásul a nemzetközi nyomásnak is ki leszel téve, hogy demokratikus reformokat hajts végre. Hogy mennyire erős ez a nyomás, az változó. Gyakran olyan kicsi, hogy könnyedén figyelmen kívül lehet hagyni. Amennyiben egy olyan ország diktátora vagy, ahol sok az olaj, nagy a valószínűsége annak, hogy a tekintélyelvű kormányzásoddal kapcsolatos ellenvetések az ENSZ folyosóin történő sugdolózásra korlátozódnak. Szaúd-Arábiában például autoriter és elnyomó rezsim uralkodik, mégis megússza a nemzetközi kritikát, mivel a világ teljes mértékben az arab olajtól függ. Zimbabwénak ellenben egy csepp olaja sincs. Így aztán a Robert Mugabe elnök rezsimje ellen irányuló, demokratikus reformokat követelő nemzetközi nyomás igen nagy.

Egy diktatúrában alapvetően nincs szükség választásokra. Diktátorként nem a népakarat fogja elsődlegesen meghatározni, hogy mennyi ideig maradsz hatalmon. Az emberek egyébként sem tudják, mi a legjobb a számukra. Azt te tudod. Egyes esetekben mégis előnyt jelenthet választásokat tartani, ha másért nem, akkor azért, hogy a Norvégiához hasonló idealista mikronemzetek irritáló vezetői befogják a szájukat. A demokratikus választásoknak azonban számos egyéb hasznos funkciója is van.

Azáltal, hogy némi teret engedsz egy kevés ellenzéknek, könnyebben átlátod, mivel is foglalkoznak az ellenfeleid. Amennyiben hajlandóságot mutatsz demokratikus reformok bevezetésére, azt később érvként használhatod a kritikusokkal szemben. És ha elég ügyesen csinálod a dolgot, és különösebb ramazuri nélkül eléred a kívánt választási eredményt, akkor a választás segíteni fog, hogy nagyobb legitimitást szerezz.

Szerencsére elég sok módja van annak, hogy az ember a választási győzelemét biztosítsa. Az urnák saját szavazócédulákkal történő megtöltése a mai napig széles körben alkalmazott módszer. A probléma az, hogy ezt a technikát viszonylag könnyen le lehet leplezni. A mobiltelefonokkal készített képek és videók könnyűszerrel elterjedhetnek a választók között, bel- és külföldön egyaránt tiltakozást generálva. A „ballot stuffing", azaz az urnák teletömése, egyes esetekben akár működhet is, de a tendencia inkább a kevésbé nyilvánvaló módszerek használata felé mutat.

A választások előtti alapos előkészületeknek köszönhetően nem kell olyan dolgokat tenned, amelyek a választás napján feltűnést keltenek. Ne feledkezz meg arról, hogy te hozod a szabályokat, és úgy kell megalkotnod őket, hogy soha ne legyen kétséges a választás kimenetele.

A média ellenőrzésének kézben tartása az egyik legütőképesebb eszköz. Gondoskodj arról, hogy teljes ellenőrzéssel bírj az ország főbb tévécsatornái fölött.

A műsorszórás kisajátítása egyáltalán nem bonyolult, és ez a norma a diktatúrák körében. Figyelj arra, hogy az állami csatornák a támogatóiddal legyenek tele, és hogy a koncessziós feltételek úgy legyenek alakítva, hogy a független csatornákat könnyen be lehessen zárni, amennyiben túl kritikusak lennének. Így a kellemetlenkedő médiumokat könnyen hatástalanítani lehet a bürokratikus formaságokra hivatkozva. A nemzet vagy az elnök megsértését tiltó törvények szintén jók a kritikák leállítására. Biztosíts az ellenzék számára korlátozott lehetőségeket a médiában. Ez valamivel reálisabbá teszi a szabad választás illúzióját.

Fontos, hogy hogyan jelensz meg. A médiának természetesen a politikai győzelmeidre kell összpontosítania, valamint arra, hogy mennyi pénzt költ a kormány jó ügyekre, és hogy milyen fontos szerepet játszol a nemzetközi fórumokon. A kemény fickó és fenegyerek imázsának megteremtése egészen jó eredményeket biztosított némelyek számára. Oroszország erős embere, Vlagyimir Putyin fáradságos munkával felépített imázsa „a sportos, természeti ember" jó példa erre. Tigrisvadászaton pózolt, horgászás közben vagy éppen meztelen felsőtesttel lóháton. Hogy a valóságban mennyire sportos, az kevésbé lényeges. Az a legfontosabb, hogy az ember mindig kihasználja egy jó fotó lehetőségeit.

Egyéb esetekben fontos, hogy az ember államférfiként jelenjen meg. Ehhez olyan színben kell feltűnnöd a tévében, ami azt sugallja, hogy a nemzet

vezetőjeként rád bízott feladataidat végzed, és nem úgy, mintha a választási kampányban vennél részt éppen. A kampányt ugyanis egészében a médiára hagyhatod, a hízelgő kommentároktól az ellenzék nevetségessé tételéig. Ha a sajtó a kezedben van, igazán nem nehéz besároznod az ellenfeleidet. A nemzetközi szervezetekhez fűződő kapcsolataik például mindig annak a nyilvánvaló jelei, hogy imperialista szándékokkal bíró országok nevében tevékenykednek.

Könnyedén befolyásolhatod a választást azzal, hogy megnehezíted a szavazásra való regisztrációt azok számára, akik az ellenzékre kívánnak voksolni. Azok az emberek, akik a vezetésedre és a jóindulatodra vannak utalva, mint a katonák, a fogvatartottak, a kormányzati tisztviselők és az állami tulajdonú vállalatok, üzemek alkalmazottai nagyobb valószínűséggel lesznek hajlandóak rád szavazni, mint a lakosság többi része. Ezért gondoskodj arról, hogy tömegesen legyenek regisztrálva, lehetőség szerint történhet automatikusan, a munkahely által szervezve. A vállalatok is kivehetik a részüket a választások szervezéséből, például azzal, hogy az alkalmazottaikat busszal a szavazóhelyiségekhez szállítják.

Gondoskodj arról, hogy azokon a területeken, ahol kevés támogatást élvezel, a szavazóhelyiségek későn nyissanak, ellenben korán zárjanak. Ügyelj arra is, hogy ezeken a helyeken hosszú sorok kígyózzanak a szavazóhelyiségek előtt, mert az gyakran visszaveti a választók lelkesedését. Ezekben a szavazóhelyisé-

gekben érdemes túl kevés szavazócédulát és hiányos szavazói listákat hagyni, az effajta szabálytalanságokat ugyanis könnyen emberi mulasztásra lehet fogni anélkül, hogy tudatos csalásnak tűnne. A szavazatok vásárlása ingyenes élelmiszer és alkohol osztogatásával a szegényebb régiókban szintén működőképes megoldás.

Az ellenzék zaklatása és letartóztatása klasszikus technika. A probléma azonban ugyanaz, mint a „ballot stuffing" esetében: a módszer gyorsan tiltakozásokhoz vezethet. Működőképes lehet viszont olyan országokban, mint Észak-Korea, ahol a lakosság olyan szigorú ellenőrzés alatt áll, hogy egyébként is csak kevesen mernének protestálni. Az erőszak alkalmazása helyett általánosabb módszer az ellenzéki politikusok indulásának megakadályozása oly módon, hogy a jelölt regisztrációját annyira megbonyolítjuk, hogy technikai részletekre hivatkozva bármikor le lehet állítani.

Az ellenzék kézben tartásának vonzó stratégiája lehet, ha te magad hozod létre őket. Miután az ellenzék elhallgattatása miatt egyre több kritika érte Nurszultan Nazarbajev kazahsztáni elnököt, a saját lánya, Dariga Nazarbajeva vezetésével elindította az Aszar („Mind együtt") elnevezésű ellenzéki pártot. Nazarbajeva és pártja a 2004-es választásokon bekerült a parlamentbe. Ezen felül Nazarbajeva volt egy ideig a Khabar médiakonszern vezetője (ahol mellesleg szintén ismeretlen arányú részesedéssel rendelkezik), amely a választások során többnyire csak a kormánybarát ellenzéki pártokat hagyta érvényesülni. A 2004-es választások előtt például a Khabar választási műsorainak nagyjából a felét az Aszar uralta. Az Aszar később beolvadt az elnökpárti Otanba.

Egy másik szemléletes példa a Türkmenisztánban 2012 februárjában lezajlott elnökválasztás. Számos jelölt indult a választásokon, azonban mindannyian a hivatalban lévő elnök Gurbanguli Berdimuhamedov pártjának jelöltjei voltak. A választási találkozókon az összes jelölt Berdimuhamedovot magasztalta, ellenben egyikük sem buzdította arra a szavazókat, hogy rájuk adják le a voksukat. Így aztán nem meglepő, hogy Berdimuhamedov elsöprő választási győzelmet aratott a szavazatok 97 százalékával.

Sztálin titkárának állítása szerint a szovjet diktátor a következőket vallotta: „Nem az a lényeg, hányan szavaznak az emberre vagy hogyan, sokkal fontosabb az, hogy ki számolja a szavazatokat és hogyan." És az öreg kommunistának ebben nagyon igaza volt. A szavazatok összegyűjtését követően nagyon sokat tehetsz. Ha gondoskodsz arról, hogy a szavazóurnák az éjszaka folyamán rosszul őrzött helyen álljanak, máris sokat tettél.

Egyre nehezebb lesz azonban figyelmen kívül hagyni a nemzetközi választási megfigyelőket. Az ENSZ és egyéb kormányközi szervezetek ugyan aktívan figyelemmel kísérik az autoriter rezsimek választásait, de ez nem feltétlenül ad okot aggodalomra. Lehetőség van a szimpatikus megfigyelők megnyerésére irányuló lobbitevékenységre, például

azon országok képviselőit vehetjük célba, amelyeknek korántsem érdeke, hogy mások választási csalásait leleplezzék. Ezek lehetnek egyéb diktatúrák vagy olyan országok, amelyek valamilyen módon jó kapcsolat ápolására törekednek az éppen megválasztandó diktátorral. Az is előnyt jelenthet, ha a megfigyelők két vagy több szervezettől érkeznek. Ha a megfigyelők értékelése nem esik egybe, ami gyakran megtörténik, az gyengíti a szavahihetőségüket. Az egykori Szovjetunió volt tagországainak többségét tömörítő, Fehéroroszországbeli székhelylyel bíró Független Államok Közösségének megfigyelői nagyobb valószínűséggel fognak jóváhagyni egy megkérdőjelezhető választási folyamatot, mint mondjuk az Európai Unió megfigyelői.

Egy jó diktátor természetesen maga dönti el, hogy milyen mértékű támogatást fog szerezni a választásokon. A kérdés inkább az, hogy mi a legésszerűbb eredmény. A 99 százalék viszonylag gyakori. A 2008-as kubai országgyűlési választásokon Raul és Fidel Castro is a szavazatok mintegy 99 százalékát szerezte meg a saját választókerületében. Kim Dzsongil, Észak-Korea elhunyt diktátora a 2009-es parlamenti választásokon a szavazatok 99,9 százalékával büszkélkedhetett a saját kerületében. Észak-Koreában a választásokon való részvétel mellesleg 99,98 százalék volt. A rekordot mégis Szaddám Huszein tartja 100 százalékkal, amelyet a 2002 októberében megtartott népszavazáson kapott, ahol újabb hét év kormányzásra kérte az emberek bizalmát. És amennyiben összességében senki sem került 100 százalékos támogatottság fölé, az egyes választókerületekben még mindig sikerülhet a lehetetlen. A 2012 márciusában megrendezett orosz elnökválasztásokon Groznij, Csecsenföld fővárosának 451-es választókerületében a diktátoraspiráns Vlagyimir Putyin 1482 szavazatot szerzett. Legközelebbi riválisa, a kommunista párt vezetője, Gennagyij A. Zjuganov egyetlen szavazatot kapott. A 451-es választókerületben összesen 1389 választópolgárt regisztráltak, ami azt eredményezte, hogy az adott kerületben Putyin 107 százalékos támogatottságot élvezett. Lenyűgöző.

Az egyik kérdés az, hogy milyen támogatást kellene egy diktátornak kapnia. Egy kiugróan magas választási győzelem tiltakozásokhoz vezethet, ha viszont túl alacsony, akkor az ellenzék politikai részvételének igényét hozhatja magával. A 90 százalék fölötti támogatottság mindig gyanúsnak hat, de egyes diktátorok képtelenek felfogni, hogy mi jár a kritikusok fejében. Alekszandr Lukasenko, Fehéroroszország elnöke panaszkodott, milyen nehéz eleget tenni a nyugati politikusoknak. A 2006-os elnökválasztáson Lukasenko a hivatalos adatok szerint a szavazatok 93,5 százalékát tudhatta magáénak. Miután a nyugat választási csalással vádolta meg, a diktátor 86 százalékra módosította az eredményt – amit maga is elismert: „Igen, meghamisítottuk a választási eredményeket. Ezt már a nyugat felé is

jeleztük", mesélte az elnök az ukrán újságíróknak a választások után.

Az elnök érthető módon csalódott volt, amikor a nyugati kritikusok még mindig nem akarták elfogadni az eredményt. „93,5 százalék szavazott Lukasenko elnökre. Ők azt mondták, hogy ez nem európai szám, ezért 86 százalékot csináltunk belőle. (...) A választások előtt azt mondták, ha európai adatot mutatunk fel, elismerik a választást. Mi megpróbáltunk európai számot produkálni, de mint látja, ez sem segített" – adott hangot frusztrációjának a fehérorosz diktátor.

Kezdd a gyerekekkel

„Mindenkit becsaphatsz néhányszor, sőt valakit egész idő alatt becsaphatsz, de nem verhetsz át egész idő alatt mindenkit" – mondta Abraham Lincoln, aki nyilvánvalóan nem volt diktátor. A legtöbb zsarnok rengeteg időt és energiát áldoz arra, hogy megossza az emberekkel, milyen csodálatos a vezetése alatt álló ország.

A propaganda a diktátor egyik legfontosabb eszköze. A diktatúrákban szinte mindig létezik valamiféle propagandaminisztérium, amely a demokráciákban viszonylag ritkán lelhető fel. Ez annak a jele, hogy a diktátorok számára igen fontos az emberek felé irányuló információáramlás ellenőrzés alatt tartása. A propaganda számtalan formát

ölthet. Sok országban jókora óriásplakátok hirdetik a diktátor lakossághoz intézett felhívásait vagy bölcs mondásait. A tankönyveket úgy igazítják, hogy a fennálló rezsimnek megfelelő oldalt domborítsák ki, és hogy a diktátor teljesítményei elegendő ismertetést kapjanak.

Szaddám Huszein idejében Amal és Hasszán az egyik iraki általános iskolai olvasókönyv állandó figurái voltak. Amal Huszein portréját a kezében tartva ezt mondja: „Gyere, Hasszán, énekeljünk a hazánknak, és a tollunkkal írjuk le azt, hogy »Szeretett Szaddámunk«." Mire Hasszán ezt válaszolja: „Én azt éneklem, hogy »Ó, Szaddám, bátor elnökünk, mindannyian a katonáid vagyunk, megvédjük a határaidat és fegyverrel a kezünkben masírozunk a győzelem felé«."

Az összes tantárgyat átitatta Huszein propagandája. Tornaórán a diákok ezt kiabálták a gyakorlatok közben: „Bush, Bush, idehallgass: Mi mind szeretjük Szaddámot!" Matematikaórán a diákok ehhez hasonló feladatokat kaptak: „Ha négy amerikai repülőgépet lősz le három-három emberrel a fedélzetén, akkor hány amerikait gyilkolsz meg?"

Ha a dolgok nem a várakozásnak megfelelően mennek, még mindig megvan a lehetőség a blöffölésre. Túlságosan kevés a termés? Írják azt az újságok, hogy rekordév van. Az ENSZ kritizál téged? Vágass be a megfelelő helyen némi tapsvihart, amikor a híradó a közgyűlésen készült felvételeket mutatja. Egy diktatúrában az igazság soha nem abszolút.

Nicolae Ceauşescu román elnök a 1980-as évek elején elrendelte, hogy az ország szinte összes mezőgazdasági termékét exportálják az általa felhalmozott hatalmas külső adósság fedezésére. Amikor ez élelmiszerhiányhoz vezetett, és az emberek éhezni kezdtek, azzal söpörte félre a dolgot, hogy a románok túl sokat esznek. Állítását igazolandó kidolgozta a maga tudományos diétáját, ami szerencsére szinte teljesen híján volt a hús- és tejtermékeknek, mely normál esetben ugyan fontos részét képezte a románok étrendjének, de pillanatnyilag nem álltak rendelkezésre. Ceauşescu egy propagandafilmben is részt vett, ahol a nagy mennyiségű hús és friss gyümölcs fölött tartott szemlét, hogy megmutassák: sikerült elérni a termelési célokat. Azt csak kevesen tudták, hogy az élelmiszerek nagyrészt mesterséges kellékek voltak.

Színtiszta fajelmélet

A propaganda leghatékonyabb módszerei közé tartozik a lakosság feltüzelése egy külső ellenséggel szemben és az alapvető nacionalista és rasszista ösztönökre való apellálás. Senki sem űzte ezt oly hatékonyan, ahogy a Kim család három generációja Észak-Koreában. Kim Ir Szen 1945-ös hatalomra jutása óta a phenjani hatóságok az egyik legfantáziadúsabb valóságfelfogást közvetítették, amelyet a világ valaha látott. Az észak-koreai propagandában az a különösen agyafúrt, hogy a különböző közönségnek különböző narratívát tálal. Egy változat az észak-koreai lakosságnak, és egy másik verzió a külföldieknek. A phenjani rezsim a külföldiek számára ravaszul elferdíti a belső propagandát, nehogy megtudják, milyen eszmékkel traktálják valójában a lakosságot. Az észak-koreaiak pedig megkapják a maguk változatát arról, hogyan érzékeli a külvilág az országot. Összezavarodtál? Nos, ezzel nem vagy egyedül. Az észak-koreai propaganda-szakértők több mint hatvan éve csavarják az amerikaiakat, az oroszokat és a világ többi részét a kisujjuk köré.

Az alapokat a japánok fektették le. Korea 1905-ben japán protektorátus lett, 1910-ben pedig a Koreai-félszigetet Japánhoz csatolták. Míg a koreaiak korábban a kínai kultúra követeinek tekintették magukat, a japánok erőszakos propagandába kezdtek a koreaiak japánosítása érdekében. Mindkét nép felsőbbrendűnek tartotta, és erkölcsi fölényben levőnek érezte magát a másikkal szemben. A koreaiak engedélyt kaptak a saját nacionalizmusuk kiélésére, mindaddig, amíg a japán egész részének vallották magukat.

1945 augusztusában a szovjet csapatok kiűzték a japánokat a Koreai-félszigetről, és Phenjanban állították fel főhadiszállásukat. Szeptemberben az amerikai csapatok is megérkeztek, és átvették az irányítást a félsziget déli része fölött. Sztálinnak, ahogy korábban sem, úgy most sem állt érdekében, hogy a felszabadított területeket a második világháború után békén hagyja. Az oroszoknak egy szimpatizáns

vezetőre volt szükségük, és jobb híján Kim Ir Szennel kellett beérniük.

A harminchárom éves Kim Ir Szen egy tömegrendezvényen debütált, amelyet a szovjet felszabadítók tiszteletére rendeztek 1945. október tizennegyedikén. A második világháború idején éveket töltött a Szovjetunióban, de korábban Mao Ce-tung hadseregében harcolt a japánok ellen. Egy japán katonai tábor elleni támadás 1937-ben egyfajta gerillaharcosi rangot biztosított a számára. Mivel Észak-Koreában senki sem tudott különösebben sokat a marxizmusról, az új rezsim saját propaganda készítésébe kezdett, amely merőben más volt, mint amelyet az európai kommunista országokban gyártottak. Sok elemet átemeltek a japánok megszálló propagandájából, többek között a felsőbbrendű faj gondolatát. A japán mitológiában központi helyet betöltő szent Fuji hegy mintájára ugyanezzel a funkcióval ruházták fel Észak-Koreában az ország legmagasabb csúcsát, a Pektu-hegyet.

A koreai egyedülálló tulajdonságokkal bíró faj. Születésüknél fogva erényesek. Velük született tisztasággal rendelkeznek. Épp ezért rendkívül sebezhetőek is. Olyanok, mint a gyerekek, akiket óvni kell az ellenséges külvilágtól. A propagandairodalom hemzseg a naiv és gyerekes koreaiaktól, míg a hősök egytől egyig védelmező anyafigurák. A propagandában Korea, a koreaiak természetes élőhelye, festői, biztonságos és az anyai öl védelmét nyújtó táj. A régi legendák történelmi ténnyé lesznek, és

a hivatalos történet szerint Korea gyökerei Ázsia legrégebbi nemzetéig nyúlnak vissza. A kapzsi külföldiek évszázadokon keresztül próbálták megkaparintani a békeszerető koreaiak természeti kincseit.

Az új koreai történelemben Kim Ir Szen hősies gerillaharcosként küzdött a megszálló hatalom ellen a Pektu-hegy egy titkos bázisáról. Hogy a háború éveit voltaképpen a Szovjetunióban töltötte, az lényegtelen információ.

1948 augusztusában Dél-Korea függetlennek nyilvánította magát, és rövidesen Észak-Korea is követte példáját. Ugyanakkor Kim Korea katonai úton történő egyesítését tervezgette. A propaganda kegyetlen amerikai megszállásról beszélt, és arról, hogy a dél-koreaiak felszabadítóként fognak az észak-koreaiakra tekinteni. Dél-Korea jelentős amerikai segítséget kapott, a félszigetre amerikai harci alakulatok érkeztek, és bombázni kezdték Észak-Koreát. Az amerikaiakat degenerált, visszamaradott és eredendően gonosz fajként festették le. „A sakálok" című novella amerikai misszionáriusok történetét meséli el, akik halálos baktériumokat tartalmazó fecskendő segítségével gyilkoltak meg egy koreai gyermeket. A novella rendkívüli népszerűségnek örvend Észak-Koreában és történelmi tényként tartják számon.

A koreai háborút Észak-Korea indította, és ugyancsak Észak-Korea kezdeményezett tárgyalásokat, amikor elkezdett rosszra fordulni a helyzet. Az Észak-Koreában hivatalos változat szerint azonban az

USA gyáva orvtámadást hajtott végre. Az 1953. július 27-én megkötött tűzszünet Észak-Koreában úgy él a köztudatban, hogy az ellenség ezzel megadta magát. Észak-Korea legfontosabb szövetségesével, a Szovjetunióval is kettős játékot játszott. Kim egyfelől kénytelen volt szövetségesként és a kommunista blokk részeseként feltüntetni magát, hogy támogatást szerezzen, miközben a belső propaganda továbbra is a koreaiak fölényéről szóló üzenetekkel bombázta a lakosságot. 1955-ben beszédében Kim Ir Szen kijelentette, hogy „a Szovjetuniót szeretni annyit tesz, mint Koreát szeretni", ugyanakkor megtiltották, hogy szovjet színházat hozzanak létre Észak-Koreában. Kelet-európai diplomaták a külföldiekkel szembeni ellenséges hozzáállásról számoltak be, valamint gyerekekről, aki kövekkel dobálták őket az utcán. Észak-Koreában gyakorlatilag ismeretlen fogalom a bűnözés – legalábbis ha hinni lehet az ország médiumainak, amelyek soha nem adnak hírt helyi bűnözésről. Az erényes és erkölcsös koreaiak egyszerűen képtelenek arra, hogy bűncselekményt kövessenek el. Legfeljebb a rosszindulatú idegenek tévesztik meg őket, vagy gyerekes csínyekre vetemednek. És a rendszer nem kohol holmi bűnügyi vádakat a politikai foglyok ellen, ahogy ez egyéb diktatúrákban megszokott. A kellemetlen személyek viszont gyakorta megszűnnek létezni.

Az észak-koreai propagandával az volt az egyetlen probléma, hogy hiányzott belőle az elméleti, forradalmi elem. Kim Ir Szen 1955-ben használta

először a *dzsucse* – önbizalom, önerőre támaszkodás – szót, amikor egy Korea-központú forradalom szükségességéről beszélt. A nyugat a beszédet a koreai nacionalizmusra vonatkozó kifejezésként értelmezte. Az 1960-as években a dzsucse eszméjét úgy reklámozták, mint amivel Kim hozzájárult a marxista ideológiához. Az észak-koreai propaganda szerint világszerte elmélyülten tanulmányozzák Kim Ir Szen és Kim Dzsongun dzsucsét taglaló írásait. Miután Kim Ir Szen semmilyen módon sem bizonyult különösebben nagy ideológiai gondolkodónak, kénytelenek voltak kiötleni egy történetet, amelybe be lehet szőni a dzsucse ötletét. A hivatalos történet szerint a 18 éves Kim első alkalommal 1930-ban említette meg a zseniális dzsucseelméletet a forradalmárok körében. 1997-ben új időszámítást és naptárt vezettek be. Az ún. Dzsucse-naptár 1912-től, Kim Ir Szen születésének évétől kezdődik. 2013 a dzsucse százkettedik éve.

A dzsucse előnye az, hogy annyira homályos elmélet, hogy valójában vajmi keveset mond. Kim Ir Szen szerint a dzsucse alapelve az, hogy „az ember uralkodik és dönt minden fölött". A dzsucse Észak-Korea céljaihoz kapcsolódik: egy független külpolitikához, a gazdasági önellátáshoz és az önmagára támaszkodó hadsereghez. Maga Phenjan soha nem tudott megfelelni a dzsucse eszméinek. Észak-Korea az évek során a Szovjetuniótól, Kínától és az Egyesült Államoktól is kapott támogatást. A dzsucse két funkciónak azonban mégis eleget tesz:

egyrészt megerősíti a nagy politikai gondolkodónak aposztrofált Kim Ir Szen pozícióját, másfelől eltereli a külföldiek figyelmét a valódi propagandáról, annak faji és nacionalista paranoiájával egyetemben.

Egy külső ellenség egységbe forrasztja a lakosságot, az észak-koreai vezetők pedig pontosan tudják, hogyan lehet ezt a legteljesebben kihasználni. Az Amerika-ellenesség a kommunista országok propagandájának állandó kísértete, de kevés helyen sikerült olyan lidérces képet festeni az amerikaiakról, mint Észak-Koreában. A degenerált amerikaiak örökké a koreaiak ellenségei lesznek. Gonosznak születtek, és ezen lehetetlen változtatni. „Ahogy a sakálból soha nem lesz bárány, úgy az amerikai imperialisták sem tudnak megszabadulni soha a bennük lévő fenevadtól", tartják. A képeken hosszú, kampós orral és beesett szemekkel ábrázolják őket. A második világháború után az amerikaiak telhetetlen mohósággal kaparintották meg az irányítást Dél-Korea fölött, melynek lakosai borzalmas körülmények között élnek, és az Észak-Koreával való újraegyesítésről álmodoznak.

A propaganda nem csak az amerikaiakon gázol keresztül. Minden faj alsóbbrendű a koreainál. A baráti országokat gyengébb vazallus államként ábrázolják. Észak-Korea egy legyűrhetetlen szuperhatalom, amely minden fronton győzedelmeskedik. Amikor az Egyesült Államok és Észak-Korea tárgyalásokba kezd, azt mindig teljes amerikai megadásként tolmácsolják. Észak-Korea egyszerre áldozata

az amerikai agressziónak és legyőzhetetlen nagyhatalom. A kívülállók szemében ez feloldhatatlan ellentmondásnak tűnhet, a phenjani propagandazseniuszok számára viszont a legkevésbé sem jelent problémát.

Az utóbbi években nehezebbé vált a határok zárva tartása. Az 1990-es évek éhínsége idején az észak-koreaiak ezrével menekültek Kínába. Akik visszajöttek, magasabb életszínvonalról számoltak be. A Dél-Koreából érkező hírek sokak számára elérhetőek, és a dél-koreai szappanoperák DVD-lemezeken özönlenek be a határon. A New York Times egyik cikke szerint a szappanoperák már annyira népszerűek, hogy az állami televízió kampányt hirdetett a dél-koreai frizurák, ruhák és szleng ellen.

Ez ugyan megnehezíti a propaganda fenntartását, de nem lehetetleníti el egészen. Szerencsére a dél-koreai média is meglehetősen Amerika-ellenes. Mindenesetre nehezebbé vált továbbra is azt állítani, hogy Észak-Korea gazdagabb, mint déli szomszédja. Ezért a rezsim elismerte, hogy a dél-koreaiak anyagi helyzete valóban jobb, azonban az északon virágzó szabadság és faji tisztaság után vágyakoznak. A déli jólét oka pedig egyszerűen az, hogy az Egyesült Államok a gyarmatot kirakatban próbálja tartani.

2011 júniusában az észak-koreai televízió híradója beszámolt a globális boldogságindexről. A mutató szerint Észak-Korea meglepő módon csak a második legboldogabb ország a világon. A lista

első helyén a lehetséges száz pontból száz pontot elérő Kína trónol. Észak-Korea 98 pontot kapott. Utána Kuba (93 pont), Irán (88 pont) és Venezuela (85 pont) következik. Dél-Korea a szánalmas 18 pontjával a 152. helyet szerezte meg, az Egyesült Államok pedig természetesen a világ legboldogtalanabb országaként végezte. Hogy a kínai állampolgárok az észak-koreaiak elé kerültek, mindössze annak köszönhető, hogy lehetetlen titokban tartani a szomszédos ország jólétének növekedését.

Az észak-koreai propaganda legpraktikusabb vonása, hogy nem ígér anyagi javakat a lakosságnak. Míg a marxizmus–leninizmusnak, amelynek Észak-Korea elméletileg átadta magát, azt kellene ígérnie, hogy az emberek az idő múlásával egyre gazdagabbak lesznek, az észak-koreai vezetők azt hangoztatják, hogy az országban a külső fenyegetések miatt a védekezésnek prioritást kell élveznie a lakosság életszínvonalának rovására. A vezető legfőbb feladata a tiszta koreai faj védelme, még akkor is, ha ez anyagi áldozatokkal jár. Az észak-koreai jólét hiányát azzal magyarázzák, hogy az összes szükséges erőforrást a katonaságra fordítják.

Az észak-koreai propaganda befelé azt kommunikálja, hogy a koreai a legtisztább faj, amelyet meg kell védeni a világ többi részétől. Kifelé viszont nem hangoztatják ezt a fajta a rasszizmust. A külvilág számára Észak-Korea marxista államként jelenik meg, a dzsucsével mint lokális ideológiai megközelítéssel.

A külföldiekkel igyekeznek azt is elhitetni, hogy a belső propaganda Észak-Koreát kommunista paradicsomként ábrázolja. De mit tudnak az észak-koreaiak arról, hogy az ország milyen viszonyt ápol a világ többi részével? A külföldiek csodálattal nézik az észak-koreai fejlesztéseket, miközben a dzsucse-elméletét tanulmányozzák, hogy felvértezzék magukat a kemény életre. De miután nálunk alacsonyabb rendű fajokról van szó, semmi okunk arra, hogy tiszteletet várjunk tőlük. A külföldi kollégák leírása szerint Észak-Korea vezetői és diplomatái szinte mindig arrogánsan és lekezelően viselkednek a találkozókon – ahogy egy uralkodó fajhoz illik.

Az észak-koreai rezsim kiváló példa arra, hogyan képes egy olajozott propagandagépezet a nehéz körülmények dacára is hatalmon tartani egy diktátort. Ha nem is verhetsz át egész idő alatt mindenkit, sokakkal hosszú időn keresztül mégis a bolondját járathatod.

Istenítsd magad

Egy diktatúrában az egyik leglenyűgözőbb momentum az, ahogyan a diktátor az egész társadalmat áthatja. Nem csupán a közterületeken és az irodákban felbukkanó szobrokról és képekről van szó, bár tagadhatatlanul hozzájárulnak az érzéshez, hogy vezetőjük mindenütt jelen van. Egy igazán ügyes diktátor képes bebújni az alattvalói bőre és a táj felszíne alá, és az ország legeldugottabb, legapróbb zugába is befurakodik.

Ezen mindenütt jelen levő attitűd híján szinte lehetetlen hosszabb ideig sikeres diktatúrát fenntartani. Amennyiben nem vagy képes az emberek szemében Istennel egyenlő pozíciót kiverekedni magadnak, a lakosságnak lehetősége nyílik arra, hogy megkérdőjelezze a tévedhetetlenségedet. Ezt nem engedheted meg magadnak. Olyan képet kell kialakítani magadról, amely azt sugallja, hogy elengedhetetlen feltétele vagy az emberek jólétének és boldogulásának. Az embereknek egyenlőségjelet

kell tenniük közéd és az állam közé: nélküled nincs állam.

A diktátorok tehát nem csupán a móka kedvéért építenek ki személyi kultuszt, vagy azért, mert a hatalom a fejükbe szállt (bár néha ez is hozzájárul). Istent játszani persze nagyon szórakoztató, azonban a személyi kultusznak praktikus oldala is van. Először is, félelmet kelt. Az az érzés, hogy mindenütt jelen vagy, a politikai másként gondolkodókat arra ösztönzi, hogy kétszer is meggondolják, mielőtt lázadást szítanak. Másodszor, a legyőzhetetlenség érzését sugallja. A szuverenitásod kétségbevonásának küszöbe lényegesen magasabb lesz, ha a nép isteni státuszt tulajdonít neked. Harmadszor, korlátlan jogot biztosít számodra a kormányzáshoz. Vezető pozíciód kétségbevonása a természet rendjének megkérdőjelezésével lesz egyenértékű.

A személyi kultusz kialakulása elkerülhetetlenül magával von még valamit. „A hatalom korrupcióra hajlamosít, a teljhatalom teljes korrupcióra hajlamosít" – írta John Dalberg-Acton 1887-ben. Egy diktátor, aki egy ideje már hatalmon van, végül maga is hinni fog a saját propagandájában.

Először végigveszünk egy sor olyan pontot, amelyeken a diktátorok is végigmennek, miközben a saját képükre alakítják a világot, azután megnézzük, hogyan lehet az egészet a gyakorlatba is átültetni.

1. Képek és szobrok mindenütt

Az első szabály, hogy légy látható. Állíttass magadról szobrokat minden közterületen, a körforgalmak által közrefogott szigeteken, a sportcsarnokokban, egyszóval mindenütt, ahol az emberek jártukban-keltükben beléd botlanak majd. Minden középületben, legyen az kórház vagy posta, ott kell lógnia a portrédnak, hogy a betérők rögtön tisztában legyenek azzal, ki a legnagyobb főnök. Sok diktátor nem ad arra, hogy rendszeresen frissítse a képeket, ezért sok diktatúrában gyakran több évtizedes fényképek lógnak a közhivatalok falán. Néhányuk számára azonban fontos, hogy ábrázolásuk mindig naprakész legyen. Amikor Szaparmurat Nyijazov, Türkmenisztán egykori diktátora feketére festette ősz haját, az elnök összes nyilvános képét kicseréltették vagy retusáltatták. A festőknek az éjszaka leple alatt kellett megváltoztatniuk a fővárosi épületeket díszítő hatalmas portrékat. A hivatalos propagandában Nyijazov fekete haja annak megerősítése volt, hogy az elnök kiváló egészségnek örvend.

2. Adj magadnak címeket

Egy cím vagy egy ragadványnév mindig jól hangzik, ráadásul megkülönböztet a sokkal hétköznapibb államfő kollégáktól. Fontos, hogy a címből az államférfiságra, a bátorságra, az atyai gondosko-

dásra és a szeretetre lehessen asszociálni. Ha egy állat után nevezi el magát az ember, az általában jól működik. Zaire diktátora, Mobutu az impozáns Mobutu Sese Seko Nkuku Ngbendu Wa Za Banga nevet vette fel, melynek jelentése: „A mindenható harcos, aki állóképességének és hajlíthatatlan akaratának köszönhetően győzedelmeskedik, hódításai nyomán pedig lángba borít mindent". Szüleitől a lényegesen szerényebb Joseph-Désiré Mobutu nevet kapta. Az afrikai despotát a Leopárd ragadványnéven is emlegették.

3. Hozz létre saját államfilozófiát, és adj neki valami találó nevet

„A vallás a nép ópiuma" – írta Karl Marx, és ha van valami, amivel sakkban lehet tartani az alattvalóidat, az az ópium. Sajnos közel sem olyan egyszerű egy ország teljes lakosságát folyamatos ópiummámorban tartani, Marx azonban arra tanít bennünket, hogy lehetőségünk van az ópiumot gondolkodásmóddal helyettesíteni. Nem muszáj vallásnak lennie, csak valami hasonlónak például valami államideológiának. Az államideológiai irányzatoknak olyan sok közös vonása van a vallásokkal, hogy kitűnően működnek a vallás helyettesítőjeként, mint ahogy a Szovjetunió is a marxizmust használta hivatalos ideológiájaként. Minden diktátor – önmaga tiszteletére – megteremti a maga vallási jegyekkel bíró

nemzeti ideológiáját. Biztosíts magadnak központi szerepet a hivatalos mitológiában.

Moammer Kadhafi ideológiája a „Harmadik Nemzetközi Elmélet", amelyet a „Harmadik Egyetemes Elmélet" néven is emlegetnek, az iszlám, a líbiai törzsi hagyományok, a szocializmus és a pánarab nacionalizmus keveréke. A diktátorirodalommal foglalkozó fejezetben közelebbről is meg fogjuk vizsgálni Kadhafi politikai elméleteit.

4. Írj könyvet

Az emberek számára hozzáférést kell biztosítanod a politikai gondolataidhoz. Ezért írd le őket. A legtöbb politikus képes klasszikus politikai ismeretterjesztő irodalom írására. Az írásod legyen látomásszerű, tartalmazzon erkölcsi irányelveket és bírjon nemzetépítő karakterrel. Az üzenet irodalmi formába öltése jól bevált módszer. A Mao Ce-tung bölcsességeit tartalmazó *Vörös könyvhöz* hasonló kis alakú könyv sem butaság, az emberek könnyen magukkal vihetik bárhová.

5. Gondoskodj róla, hogy folyton rólad szóljanak a hírek

Az állami média kizárólag egyetlen okból létezik: hogy hírt adjon a világnak rólad és teendőidről.

Gondoskodj róla, hogy az újságok, a televízió és a rádió a legapróbb hivatalos tevékenységedről is hírt adjanak. Nincs olyan hír, amely túl kicsi lenne ahhoz, hogy ne kellene beszámolni róla, egészen addig, amíg nem tartalmaz valami negatívumot rólad.

6. Nevezz el magadról, amit csak lehet

Az ország legfontosabb személye lévén természetes, hogy fontos épületek és helyek viseljék a nevedet. Teljesen bevett dolog diktátorként elnevezni magadról egy utcát. Egy bizonyos méret fölött minden város legalább egy utcájának a nevedet kellene viselnie. Az iskolákat, kórházakat és egyetemeket természetesen az után kell elnevezni, aki finanszírozza őket. A repülőterek is nagy kedvencek. Legyen a neved az első dolog, amellyel az országba látogatók találkoznak, és az utolsó, amit távozáskor hallanak. Akik igazán nagyban játszanak, azok egyenesen várost neveznek el maguk után, ahogy Rafael Trujillo tette, amikor a Dominikai Köztársaság fővárosának nevét Santo Domingóról Ciudad Trujillóra változtatta. És ha már belekezdett, Trujillo nem aprózta el: az ország legmagasabb hegyének nevét Pico Duartéról Pico Trujillóra cserélte.

7. Alkoss furcsa törvényeket

Ez egy olyan pont, amelyről néhány diktátor hajlamos megfeledkezni, ami elég meglepő, ha arra gondolunk, milyen szórakoztató tud lenni, hogy a lakosság a legapróbb kézmozdulatodnak is köteles engedelmeskedni. Kevésbé tűnhet gyakorlatiasnak a dobolás hétköznapokon való tiltása, ahogy azt Jean-Bédel Bokassa tette a Közép-afrikai Köztársaságban, de az ilyesfajta törvények mutatják meg az embereknek a személyes szabadságuk határait.

A Napkirály

Szaparmurat Nyijazov 1990-ben lett a Türkmén Szovjet Szocialista Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának elnöke, vagyis a közép-ázsiai szovjetköztársaság legfőbb vezetője. Amikor a Szovjetunió a következő évben felbomlott, a Legfelsőbb Tanács független állammá nyilvánította Türkmenisztánt, melynek elnöke Nyijazov lett. 1992 júniusában egyetlen jelöltként aratott győzelmet a fiatal nemzet első elnökválasztásán.

Nyijazov gyorsan hozzálátott, hogy a saját személye köré építse a fiatal nemzet államideológiáját. Felvette a Türkménbasi, azaz „minden türkmének atyja" címet, amelyet gyakran „a nagy Türkménbasi" jelzővel fejelt meg. A „Nép, Nemzet, Türkménbasi" szlogent, azaz a Türkmenisztán lényegét

jelentő szentháromságot hirdető plakátok lepték el az országot.

Első pillantásra úgy tűnhet, hogy Türkmenisztán nem az az ország, ahol érdemes lenne egyeduralomra törekedni. A kevesebb mint ötszázaléknyi, földművelésre alkalmas területet leszámítva Türkmenisztánt jobbára szubtrópusi sivatag borítja. Az ötmilliós lakosság nagy része a szegénységi küszöb alatt él. Türkmenisztán azonban jelentős földgázkészletekkel rendelkezik. Kevés dolog biztosít akkora játékteret egy diktátornak, mint az olaj és a gáz. Ráadásul a geopolitikai gócpontoknak számító Iránnal és Afganisztánnal is határos ország stratégiailag központi helyen fekszik.

Türkménbasi a világ egyik legátfogóbb és legexcentrikusabb személyiségkultuszát építette ki. Mestere volt annak, hogy dolgokat nevezzen el magáról. Természetesen számtalan utca viseli Türkménbasi nevét, és ha az ember repülőgéppel érkezik Aşgabatba, a Szaparmurat Türkménbasi nemzetközi repülőtéren landol. A Kaszpi-tenger közelében fekvő Krasznovodszk város nevét Türkménbasira cserélték. Az elnök képe több vodkamárka címkéjén is felbukkant. Azok számára, akik az elnök illatát akarták viselni, egy Türkménbasi nevet viselő parfümöt állítottak elő. Nyijazov nem érte be ennyivel. 1998. június 20-án egy meteorit landolt Türkmenisztánban. A meteorit a Türkménbasi nevet kapta. És ha ez még mindig nem lenne elég, egy hegycsúcsot is elneveztek az elnökről.

Nyijazov a hónapoknak is új nevet adott. Az év első hónapját természetesen Türkménbasinak hívták. Az áprilist az édesanyja után Gurbanszoltannak keresztelte. A május Türkmenisztán nemzeti költőjéről, Mahtumkuliról kapta a nevét, a szeptember pedig az elnök *Ruhnama* című könyvéről. Türkménbasi különösen nagy tisztelettel adózott anyja emlékének. Róla kapta a nevét – egy új szó megalkotásával – a kenyér. A hét napjai is új nevet kaptak. A hétfő Baş Gün lett („a hét kezdete"), a kedd Ýaş Gün („a fiatal nap"), a szerda Hoş Gün („a jó nap"), a csütörtök Sogap Gün („az áldott nap"), a péntek elnevezése változatlan maradt, a szombatból Ruh Gün lett („a szellem napja"), a vasárnapból pedig Dynç Gün, azaz „a pihenés napja".

Jó diktátorhoz méltóan Türkménbasi számos új törvény vezetett be. A férfiaknak tilos volt hosszú hajat és szakállt viselniük. Azoknak az utazóknak, akik nem voltak tisztában ezzel a törvénnyel, a határon meg kellett nyiratkozniuk és borotválkozniuk. Amikor 1997-ben leszokott a dohányzásról, a nyilvános helyeken betiltotta a dohányzást. Szintén tiltotta az aranyfogak beültetését, amelyeket az egykori szovjetköztársaságokban előszeretettel alkalmaztak a hiányzó fogak pótlására.

Betiltotta a balettet, az operát és a cirkuszt. Az énekeseknek tilos volt play backre énekelniük. A televízió női műsorvezetői nem sminkelhették magukat, amit azzal indokolt, hogy a türkmén nők mesterséges segédeszközök nélkül is gyönyörűek, és

hogy a diktátor nem tudja megkülönböztetni a férfiakat a nőktől, amikor a nők ki vannak sminkelve.

Természetesen úton-útfélen szobrokat emeltek az elnök tiszteletére. A legfőbb alkotás egy hetvenöt méter magas, háromlábú torony volt, amely az elnöki palota előtt állt a fővárosban, Aşgabatban. A torony a Semlegesség Emlékműve nevet kapta, tetején Türkménbasi 12 méter magas arany szobra állt, amely úgy forgott, hogy a vezér arca folyamatosan a nap felé fordult.

Türkménbasi irodalmi remekműve, a *Ruhnama* lett Türkmenisztán új Bibliája, melyet népe lelki és erkölcsi útmutatójául írt. A könyvben önéletrajzi és történelmi elemek is szerepelnek, valamint versek. A műnek az ország mecseteiben a Korán mellett kellett állniuk. Az elnök munkatársai felvetették annak lehetőségét, hogy Türkménbasit iszlám prófétává kiáltják ki, de végül elvetették az ötletet, mert nem akartak lázadást szítani a Türkmenisztánon kívüli muszlimok körében.

Nyijazov pontról pontra követte a személyi kultusz receptjét. Saját magát ábrázoló szobrokkal és képekkel zsúfolta tele az országot, kiötlött magának egy címet, a *Ruhnama* megírásával létrehozott egy nemzeti, félig-meddig vallási filozófiát, lépten-nyomon ott volt a médiában, elnevezett magáról mindent, amit csak ért, és bevezetett egy rakás különösebbnél különösebb törvényt. Türkménbasi a személyi kultusz olyan dimenzióit teremtette meg, amelyről a legtöbben úgy hitték, hogy Észak-Koreán kívül más

országban lehetetlen létrehozni. Türkménbasi 2006. december 21-én halt meg. Szerencsére az őt követő elnök, Gurbanguli Berdimuhamedov mindent elkövet, hogy Türkménbasi méltó utódja legyen.

Amikor egy diktátor egy másik despotától veszi át a hatalmat, két lehetősége van, hogy kiépítse saját személyi kultuszát. Továbbépítheti az elődje kultuszát, vagy azt felszámolva hozzákezd a saját kultusza létrehozásához. Az első kategóriába tartozik az észak-koreai Kim-dinasztia. Berdimuhamedov a második lehetőség mellett döntött. Nyijazov kormányának egykori egészségügyi minisztereként nem ítélhette el elődje rezsimjét, de idővel sikerült eltüntetnie Türkménbasi mindenütt ott virító ujjlenyomatait, hogy a sajátjával helyettesítse azokat.

Berdimuhamedov hatalomra kerülése után nem sokkal eltávolította Türkménbasi szobrait és képeit. A hónapok és a hét napjai visszakapták eredeti nevüket. A *Ruhnamából* előírt vizsgát eltávolították az egyetemi felvételi vizsga követelményei közül.

Persze néhány év alatt Türkmenisztán újdonsült diktátora is meghozta a maga törvényeit. Kiadott néhány könyvet a türkmén lovakról és a türkmén gyógynövényekről, de ezeken túl láthatólag kevés szorult belé elődje látomásszerű építészeti projektjeiből és grandiózus önképéből. 2011-ben aztán mégiscsak történt valami. Az ország médiája elkezdte Arkadag, azaz „Oltalmazó" néven emlegetni az elnököt. A titulust később hivatalosan is megkapta a türkmenisztáni vének tanácsától.

Türkmenisztán diktátorai előszeretettel nevezik el egyes kormányzati időszakaikat. A nevek természetesen az elnök kiváló vezetői képességeit tükrözik. Türkménbasi vezette be a népet a *Nagy újjáépítés korszakába*, majd Türkmenisztán Altyn Asyrjébe, azaz az aranykorba. Berdimuhamedov a maga első elnöki periódusát a *Nagy újjászületés korszakának* nevezte el. 2012 februárjában aztán kezdtek olyan jól alakulni a dolgok Türkmenisztánban, hogy a média kihirdette: az ország a legjobb úton halad a *Legnagyobb boldogság korszakába.*

Berdimuhamedov Nyijazov azon hagyományát is folytatta, hogy a családtagjairól nevez el dolgokat. Ahal tartomány egyik falusi iskolájának névadója az elnök nagyapja lett. Az iskola, Türkmenisztán legtöbb oktatási intézményével ellentétben, modern számítástechnikai berendezésekkel van felszerelve. Berdimuhamedov apjának egykori egységét, ahol korábban rendőrként szolgált, nemes egyszerűséggel a kedves papáról nevezték el, irodáját pedig múzeummá alakították át.

Beletelt néhány évbe, mire Berdimuhamedov szobrokat kezdett állíttatni magáról. Az elsőt 2012 márciusában avatták. A fehér márványszobor egy ló hátán ülve ábrázolja az elnököt. Berdimuhamedov láthatólag nagy örömét leli a lovakban. Amellett, hogy könyvet írt a türkmén lovakról, ünnepnapot vezetett be Türkmenisztán nemzeti büszkeségének, az akhal-tekini lófajtának megünneplésére.

Az elnök továbbá vitathatatlan művészi tehetséget is mutat. Egy tévéfellépést követően, ahol gitáron kísérte a *My White Rose For You* címet viselő szerzeményét, a gitárt haladéktalanul nemzeti kinccsé nyilvánították, és múzeumba küldték.

Voodoo papa

Bár a maguk nemében a legjobbak között vannak, nem Nyijazov és Berdimuhamedov az egyetlen ek, akiknek sikerült átfogó személyi kultuszt kiépíteniük. Az egyik legérdekesebb a versenytársak között François Duvalier, aki 1954-től 1971-ben bekövetkezett haláláig volt Haiti elnöke.

Duvalier 1907-ben született, egy olyan időszakban, amikor az országot mulattokból álló elit uralta, miközben a fekete lakosság javarészt szegénységben élt. A fiatal Duvalier a Haiti Orvosi Egyetemen tanult, később a Michigani Egyetemen, az Egyesült Államokban hallgatott közegészségtant. 1943-ban részt vett egy amerikai kampányban, amely az olyan trópusi betegségek terjedése ellen küzdött, mint például a tífusz és a malária. Az elégedett betegek kezdték el Papa Docnak hívni, a becenevet aztán egész életében megtartotta.

Papa Doc idővel bekapcsolódott a Haitin zajló négritude mozgalomba, amely a faji elnyomás ellen küzdött. A haiti voodoo vallás és kultúra szintén vonzotta, ezen ismereteinek nagy hasznát vette későbbi

diktátorsága idején. Az 1940-es években Duvalier a haiti kormány közegészségügyi és munkaügyi minisztere volt, de Paul Magloire tábornok 1949-es puccsát követően távoznia kellett. Magloire egy sor sztrájkot és tiltakozást követően 1956-ban hagyta el az országot. Duvalier 1957-ben indult az elnökválasztáson. Kampányában ígéretet tett, hogy véget vet a mulatt elit fekete többség fölötti uralmának. A katonai erők által preferált jelöltként Duvalier-nek erős hátszele volt. Az első választási eredmények a port-au-prince-i öbölben lévő Gonave szigetéről futottak be. Duvalier 18 841 szavazatot kapott, ellenfele, Louis Déjoie csak 463-at, ami egészen lenyűgöző eredmény volt, figyelembe véve, hogy egy 1950-es népszámlálás szerint Gonave szigetének mindössze 13 302 lakosa volt. A végső eredmények szerint Duvalier 678 860 szavazatot szerzett Déjoie 264 830 voksával szemben.

Papa Doc hamarosan hajtóvadászatot indított ellenfelei után. Létrehozott egy félkatonai biztonsági rendőrséget, akiket a haitiek csak Tonton Macoute néven emlegettek, és akik az ellenzékiek meggyilkolásán és kínzásán túl informális adók behajtásával ütötték el az időt. A szervezet a haiti kreol mitológia egyik rémalakjáról kapta a nevét. Tonton Macoute sötétedés után az utcákat járva a rossz gyerekeket a zsákjába dugja, majd megeszi őket reggelire. A terrorszervezet tagjai mindent elkövettek, hogy méltóak legyenek a névre. Megesett, hogy áldozataik levágott fejét mintegy figyelmeztetésül és elrettentésképpen a piactéren hagyták.

Duvalier gondoskodott arról, hogy az emberek tisztában legyenek a Haitin széles körben elterjedt voodoo vallás terén szerzett ismereteit illetően. Beszéd közben mereven a levegőbe bámult, miközben félelmetes hangon suttogva lassan mozgott, amivel azt kívánta jelezni, hogy kapcsolatban áll a szellemekkel. Voodoo papokat hívott az elnöki palotába és gondoskodott arról, hogy állítólagos természetfeletti képességeiről lábra kapjon a pletyka. „Az ellenségeim nem tudnak fogást találni rajtam. Én már egy anyagtalan lény vagyok" – mondta egy beszédében. Állítása szerint a John F. Kennedy ellen 1963-ban elkövetett gyilkosság is hatterében is ő állt: megátkozta az Egyesült Államok elnökét.

1959-ben Duvalier szívrohamot kapott. Lábadozása alatt Clément Barbot, a Tonton Macoute vezetője helyettesítette, akit aztán Papa Doc azzal gyanúsított meg, hogy át akarta venni a hatalmát, és börtönbe vetette. Barbot 1963-as szabadulása után azonnal nekilátott az elnök elleni aknamunkának. Amikor a Tonton Macoute rábukkant Barbot főhadiszállására, golyókkal szórták tele a házat. Miután berúgták az ajtót, egy fekete kutya sétált ki az épületből. A házban ugyan egy lelket sem találtak, Barbot fegyverkészlete azonban ott hevert. Amikor Duvalier megtudta, hogy Barbot fekete kutyává változott, elrendelte a Haitin lévő összes fekete kutya lemészárlását. A Tonton Macoute pribékjei azután rövid időn belül megtalálták az újra emberi alakot öltött Barbot-t, és kivégezték.

A hatvanas évek végén a száműzetésben élő haitiekből verbuválódott gerillaegységek próbálták elfoglalni az országot. Duvalier az egyik meggyilkolt gerilla fejét levágatta, és egy jégtömbben az elnöki palotába vitette, ahol aztán természetfeletti erejének bevetésével állítólag órákon keresztül próbált információkat kihúzni belőle a lázadók terveiről.

1964. június 14-én alkotmánymódosító népszavazást rendezett. Az új alaptörvény örökös elnökké tette, abszolút hatalmat biztosított számára és jogot arra, hogy ő jelölje ki utódját. A szavazók kék, rózsaszín, sárga és piros szavazócédulák közül választhattak, azonban mindegyiken ugyanaz a felirat szerepelt: „Igen". A külföldieket is beleértve az ország összes lakóját szavazásra szólították fel.

Duvalier már a választás napjának délelőttjén 11.15-kor megtartott beszédében a köztársaság örökös elnökének nyilvánította magát – természetesen a nép akaratából. A szónoklatban harmadik személyben beszélt magáról, amely egyébként nem ritka a diktátorok körében, és meglepő őszinteséggel beszélt szándékairól: „Ő egy gyanakvó ember. Úgy fog kormányozni, mint egy uralkodó. Mint egy igazi zsarnok. Ismétlem: senkit sem fogad el önmaga előtt a saját személyén kívül."

Másnap reggelre összeszámolták a szavazatokat: az új alkotmány 2,8 millió voksot kapott. 3234-en szavaztak ellene, bár nem világos, hogyan sikerült egyáltalán bárkinek is nemmel szavaznia.

1966-ban rábeszélte a Vatikánt, hogy jogot biztosítsanak a számára arra, hogy papokat nevezhessen ki a haiti katolikus egyházban. Ily módon a voodoo mellett Haiti másik legnagyobb vallásának irányítása is Duvalier kezébe került. Egy ismert propagandaképen Jézus az előtte ülő Duvalier háta mögött áll, ezzel a felirattal: „Én őt választottam".

A miatyánkot Duvalier magasztalására formálták, aki természetesen sokkal fontosabb volt Istennél. Az ima új szövege így hangzott: „Papa Doc, ki örök időkre az elnöki palotában vagy, a jelen és a jövendő generáció is áldja a te neved. Legyen meg a te akaratod, amint Port-au-Prince-ben, úgy vidéken is. A mi új Haitinket add meg nekünk ma, és ne bocsáss meg a hazafiatlan betolakodóknak, akik naponta szembeköpik országunkat. Vidd őket a kísértésbe, és gyűlöletük súlya alatt ne szabadítsd meg őket a gonosztól."

*

Egy pamfletben, amelyet Duvalier örökös elnökké választása után osztogattak, a következő állt:

Kérdés: *Ki az a Dessalines, Toussaint, Christophe, Petion és Estimé?*

Válasz: *Dessalines, Toussaint, Christophe, Petion és Estimé öt különböző államfő, akiket egy és ugyanaz az elnök testesít meg: François Duvalier.*

Dessalines, Toussaint, Christophe, Petion az 1700-as években lezajlott haiti forradalom hősei voltak, Dumarsais Estimé pedig az 1940-es években az

ország elnöke volt, Papa Doc az ő kormányzása alatt lett miniszter.

Az új katekizmust természetesen az ország iskoláiban is oktatták.

Papa Doc a hagyományos kék-vörös haiti lobogót fekete-vörösre változatta, mely színek ugyancsak a voodoo vallásra utalnak. Wade Davis antropológusnak sikerült beszivárognia a titokzatos Bizango társaságba, amely Haiti legjelentősebb titkos voodoo szervezete. Rájött, hogy a voodoo közösség legfőbb istensége maga Duvalier. A titkos voodoo templomok oltárait az elnök képei uralták. A szertartásokon fekete szüzeket, keresztüldöfött szíveket, rumosüvegeket, kardot használtak, valamint lapátot a sírok kiásásához.

Amikor Papa Doc 1971-ben meghalt, 19 éves fia, Jean-Claude Duvalier vette át elnöki székét. Az ifjú diktátornak természetesen a Baby Doc névvel kellett beérnie. Nem sokkal hatalomra kerülése után Baby Doc plakátokkal aggatta tele az egész országot, amelyeken ez állt: „Úgy állok majd a történelem ítélőszéke elé, mint az a személy, aki megcáfolhatatlanul letette a demokrácia alapjait Haitin." A plakáton ez az aláírás szerepelt: „Jean-Claude Duvalier, örökös elnök."

Az ifjú diktátorivadék azonban tévedett. Apjával ellentétben Baby Doc elnöksége nem az élete végéig szólt. 1986-ban népfelkelés robbant ki, az elnököt lemondatták, és elűzték Haitiról a Duvalier családot, akik Franciaországban telepedtek le.

Messze nem Papa Doc volt az egyetlen diktátor, aki természetfeletti képességekkel bírt. Teodoro Obiang Nguema Mbasogót, Egyenlítői-Guinea elnökét az állami rádió 2003-ban úgy jellemezte, mint „Isten a mennyekben", az övé „minden hatalom az emberek és a dolgok felett". „Ölhet anélkül, hogy felelősségre vonnák érte, és a pokolba kerülne miatta, mert magával Istennel van folyamatos kapcsolatban, ő ad neki erőt" – mondta az elnök egy munkatársa a Bidze-Nduan („Temesd el a tüzet") című rádióműsorban.

Yahya Jammeh, Gambia elnöke azt állítja magáról, hogy képes gyógyítani az AIDS-et. Rendszeres időközönként HIV-fertőzött betegeket fogad, hogy kezelje őket. Ezt az adományt az őseitől kapta az egyik álmában. A kezelés ideje alatt a betegeknek tartózkodniuk kell az alkoholtól, a dohánytól, a teától, a kávétól, a lopástól és a szextől. Nem egészen világos, miben segít a lopástól való tartózkodás, bár egyes feltételezések szerint azért van rá szükség, hogy egyéb bűncselekmények ne befolyásolják a kezelést. A betegek hagyományos gyógynövényeket kapnak, valamint azt a tanácsot, hogy az elnöki kezelés alatt hagyjanak fel a nyugati antiretrovirális szerek szedésével.

Jammeh sajnálatos módon nem kívánja nyilvánosságra hozni, hogy pontosan mi található az orvosságában, és a pácienseit sem hajlandó független teszteknek kitenni. „Nincs szükségem arra, hogy bárkit is győzködjek. Meg tudom gyógyítani az

AIDS-et, és nem fogok olyanoknak magyarázkodni, akik nem akarják megérteni" – jelentette ki Jammeh a Sky News tévécsatornán.

Jammeh ezen felül termékennyé tudja tenni a meddő nőket és az asztmát is képes gyógyítani. Természetfeletti képességei azonban nem merülnek ki ennyiben. Állítása szerint olyan amulettjei vannak, amelyek megvédik a fegyverektől.

„Sem kés, sem lőfegyverből származó golyó nem gyilkolhat meg Isten akarata nélkül" – nyilatkozta állítólag a gambiai sajtónak.

A dinasztia

Észak-Korea vezetői a világ legátfogóbb állami mitológiáját alkották meg a nemzetről, a népről és vezetőikről. Az ország egyedülálló propagandamítoszainak természetesen a mindenre kiterjedő személyi kultusz is része. Ahogy azt a korábbi fejezetben már megemlítettük, a koreaiak a világ legtisztább, legerényesebb és legerkölcsösebb emberei. Ám nem a legerősebbek, és nem is az intelligenciájukon van a legnagyobb hangsúly a propagandában – e hiányosságaik miatt a történelem során el kellett viselniük, hogy alacsonyabb rendű fajok használják ki, és hódítsák meg őket. A túlélés érdekében, és hogy megőrizhessék egyedi tulajdonságaikat, a koreaiaknak erős vezetőre van szükségük, aki meg tudja védeni őket.

Ez a propaganda kiválóan belesimul az ország alapítója, Kim Ir Szen köré épített személyi kultuszba. Kim volt a legnaivabb, legkedvesebb, legspontánabb és legtisztább koreai – a legkoreaibb koreai, aki valaha erre a bolygóra pottyant.

Az észak-koreai propagandagépezetnek eleinte némi fejtörést okozott, hogy hogyan ötvözzék a gerillahősként és erős vezetőként megjelenő Kim Ir Szent a koreaiak veleszületett erényeivel, amelyek korántsem arról szólnak, hogy a koreaiak nagy harcosok volnának. A mitológia nem igazán ad jó magyarázatot erre az ellentmondásra, azonban a háborús történetek agresszív oldalán igyekeztek tompítani. Bár katonai zseniként jelenítették meg, a Kim Ir Szenről szóló propaganda az ütközetek helyett a katonákról való gondoskodásra fókuszált. A képeken sem igazán csata közben ábrázolták, hanem olyankor, amikor együtt evett vagy pihent a csapataival.

Míg az egyéb diktatúrák állami vezetőire folyamatosan a nemzet atyjaként hivatkoznak, az észak-koreai vezetők esetében rendszerint a női oldalt hangsúlyozzák. A türkmén Szaparmurat Nyijazovot a Türkménbasi cím egyenesen minden türkmének atyjaként aposztrofálta. Joszif Sztálint szintén a nemzet atyjaként emlegették. És ott van még François Duvalier ragadványneve: Papa Doc (bár ez a név még azelőtt keletkezett, hogy Duvalier az elnöki székbe ült, nem volt kifogása az ellen, hogy a hatalomra kerülése után is használják). Észak-Koreában viszont inkább anyaként emlegetik a vezetőt, mint

a nemzet atyjaként. A propagandaképeken Kim Ir Szent pufóknak és gyermekinek ábrázolják, gyakran lelkes gyerekek körében, aki a karjánál fogva vonszolják. Egyfajta androgün személyiséggé vált, akit gyakran illetnek a nemek szempontjából semleges „szülő" kifejezéssel.

A koreai háború után a nagy vezető körüli hivatalos mitológiát fáradhatatlan utazásai köré építették, melynek során országszerte segítette tanácsaival az embereket. Amikor a nagy vezető egy gyárhoz vagy mezőgazdasági termelőszövetkezethez ért, elé tárták a problémát. A tanácsok rendszerint teljesen egyszerűek és hétköznapiak voltak. Egy alkalommal ezek a bölcs szavak hagyták el a száját: „A szivárványos pisztráng kiváló hal, ízletes és tápláló."

Kimet egyértelműen Mao Ce-tung elnök Kínában kivívott érdemei inspirálták. Miután Mao végigvezette seregét a Hosszú Menetelésen, Kim sem adhatta alább, ezért kiötlötte a koreai megfelelőjét, a Kemény Menetelést, amelyben állítólag gerillaseregét vezette 1938–1939 telén. Miután Mao íróként és költőként is ismertté vált, hirtelen felbukkant néhány opera, melyeket Kim írt ifjúkorában. Kim Ir Szen 1994-ben halt meg, ám a mai napig Észak-Korea örökös elnöke. És mintegy a hivatalos retorikát megerősítendő és azt hangsúlyozandó, hogy mennyire nagy jelentőséggel bírt Kim a koreaiak jóllétére, a nagy vezető halála után Észak-Korea néhány igen kemény évvel volt kénytelen szembenézni.

Kim Dzsongil, Kim Ir Szen legidősebb fia vette át az ország vezetését. A személyi kultusz azonban már jóval korábban elkezdte a nép felkészítését a Kedves Vezetőre – ezt a címet még a nyolcvanas években kapta meg (tulajdonképpen a „Kedves Uralkodó" a pontos megnevezés, ugyanis a vezető titulus koreai megnevezése Kim Ir Szen számára van fenntartva). Kim Dzsongil a szent Pektu-hegyen jött a világra a háború alatt (valójában a Szovjetunióban született), és egy odaadó, türelmes kisfiú volt, aki soha nem részesült különleges bánásmódban amiatt, hogy az ország nagy vezetőjének a fia. Éppen ellenkezőleg, Dzsongilt mint szenvedő fiút jellemezték, aki két háborút is átélt gyermekként, és kisfiúként veszítette el az édesanyját.

Kim Dzsongilt sokkal inkább ábrázolták katonai vezetőként, mint az apját. 1991-ben kinevezték az észak-koreai fegyveres erők főparancsnokává. 1995-ben indította el a hadsereget előnyben részesítő politikáját, mely szerint az ország védelme annyira fontos, hogy a hadseregnek prioritást kell élveznie egyéb ágazatok gazdasági fejlődésének rovására.

Hogy rosszabb idők jártak, azt lehetetlen volt elfedni a propagandával, de az 1990-es években Észak-Koreát sújtó éhínség természetesen nem Kim Dzsongil hibája volt. Helyette az volt a magyarázat, hogy a Szovjetunió gyáván megadta magát a kapitalizmusnak, hogy természeti katasztrófák sora sújtotta a világot, és hogy az amerikaiak egyre fokozták erőfeszítéseiket, hogy szétzúzzák Észak-Koreát

Kim Ir Szen halála után. A nehéz 1990-es éveket új Kemény Menetelésként jellemezték, mintegy arra a kemény menetelésre emlékezve, amelyet Kim Ir Szen személyi kultuszának bebetonozására ötlöttek ki és használtak. Kim Dzsongil katonai bázisokat látogatott szerte az országban, és szimpátiája jeléül ugyanazokat az egyszerű fejadagokat ette a katonákkal, amelyeket azok kaptak. Apjával ellentétben Dzsongil sosem mutatkozott hivatalosan öltönyben, helyette informális, jó szabású egyenruhát viselt, amely a Kedves Vezető egyszerű szükségleteit volt hivatott jelezni.

Dzsongil ugyanazt az androgün szülői szerepet képviselte, amelyet az apja. Katonai vezetői pozíciója nem akadályozta meg a hatóságokat abban, hogy anyai, gondoskodó oldalát domborítsák ki, ahogy a Korea Central News Agency állami hírügynökség tette:

> „Amíg a vezetőt és a katonáit összetartó köteléknek az anyát és a gyermekeit összekötő családi kötelék is része, amely ugyanazon a véren és ugyanazon a levegőn osztozik, addig Korea örökké boldogulni fog. Addig hiába támadnak bennünket imperialista ellenségeink atomfegyverekkel, nincs hatalom a földön, amely megküzdhet az erőnkkel, szeretetünkkel és a hitünk erejével, amely az anya és a gyermek közötti vérköteléknek köszönhetően teremt az egységből erődöt. A mi nagy anyánk Kim Dzsongil."

Kim Dzsongunnal más irányt vett a propagandagépezet. Dzsongil 2011 decemberében bekövetkezett halála után a harmadik asszonyától született legkisebb fia lett Észak-Korea új vezetője. A fiatal Kim imázsának felépítéséhez már a hatalomra lépése előtt hozzákezdtek, hogy az észak-koreaiakat felkészítsék jövendő diktátorukra. 2010. október 10-én, a Koreai Munkáspárt alapításának 65. évfordulóján az észak-koreai televízió egy dokumentumfilmet sugárzott, amelyből kiderült, hogy Kim Dzsongun a politika, a gazdaság, a kultúra, a történelem és a katonai ügyek terén is igen alapos ismeretekkel rendelkezik. A film szerint folyékonyan beszél angolul, németül, franciául és olaszul, és épp a kínai, a japán és az orosz nyelvek elsajátításába vágott bele.

Egy kiadványból, amelyet Hamgjong tartományi gazdáknak osztogattak, megtudhatjuk, hogyan talált fel Kim Dzsongun egy új típusú műtrágyát, amikor 2008-ban egy mezőgazdasági termelőszövetkezetet látogattak meg az apjával. Arról is sok történet kering, hogy inkognitóban utazgatva különféle bűncselekményeket derített fel, arról nem is beszélve, hogy fantasztikus lövő, aki mindig eltalálja azt, amire céloz (ez azon ritka utalások egyike, amelyekből kiderül, hogy mégiscsak előfordulnak olykor bűncselekmények Észak-Koreában).

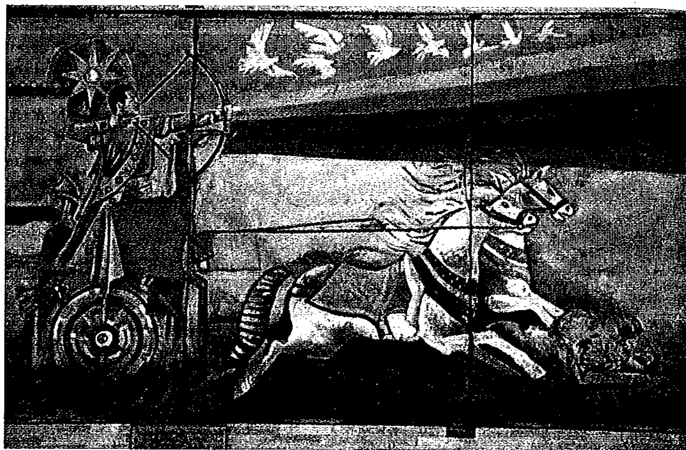
Nyilvános megjelenések alkalmával viselt sminkjével és frizurájával Kim Ir Szen kiköpött másának tűnik. Nagyapját idéző, hasonlóan pufók idomai miatt egyes elemzők azt is felvetették, hogy esetleg plasztikai műtéteken is átesett. A propagandagépezet számára nyilvánvalóan fontos, hogy az emberek

a fiatal vezető láttán az állam alapítójára asszociáljanak, aminek az lehet az oka, hogy az átlag észak-koreaiak lényegesen magasabb életszínvonalon éltek Kim Ir Szen uralma idején, mint Kim Dzsongil vezetése alatt.

Hogy Dzsongun vezetésével Észak-Korea milyen irányt vesz majd, azt egyelőre nehéz lenne megmondani, mindenesetre a jelek szerint a fiatal diktátor nem szakít a hagyománnyal, hogy színes személyi kultuszt építsen maga köré. Figyelj és tanulj!

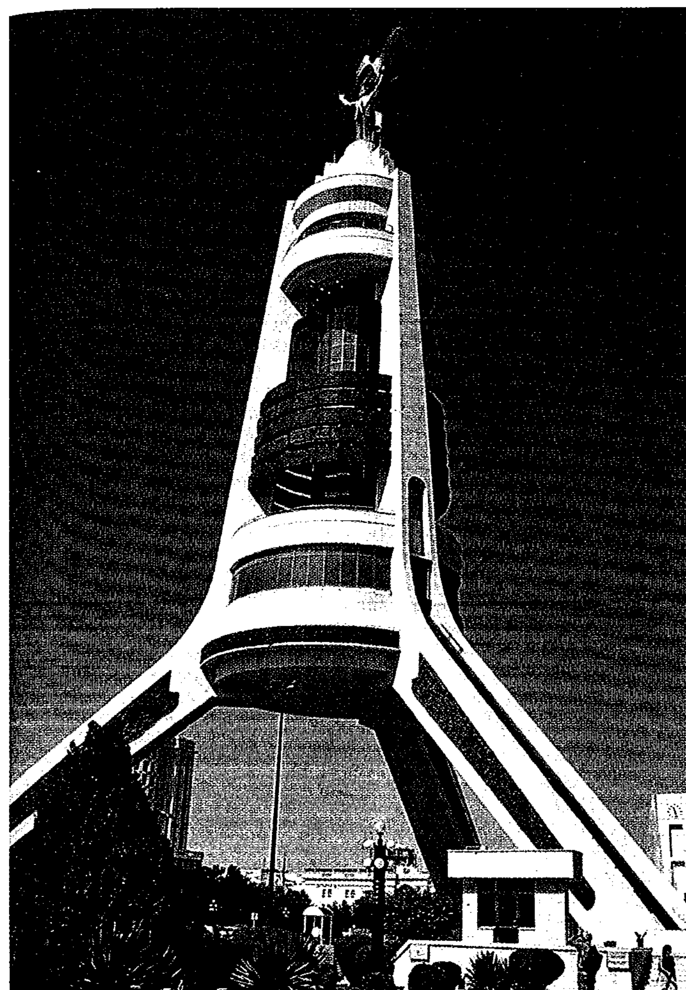
1. Jean-Bédel Bokassa a trónon, amikor 1977-ben a Közép-afrikai Császárság uralkodójává koronáztatta magát. A koronázási szertartás 22 millió dollárba került.

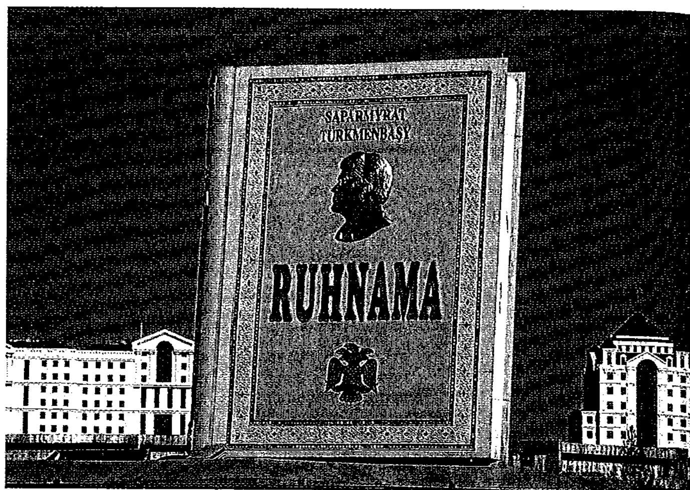
2. Diktátorsága idején Irakban mindenütt Szaddám Huszein képébe botlott az ember. Ez a kép királyi pózban ábrázolja egy bagdadi falon. Sajnos a falfestményt Szaddám bukása után tönkretették.

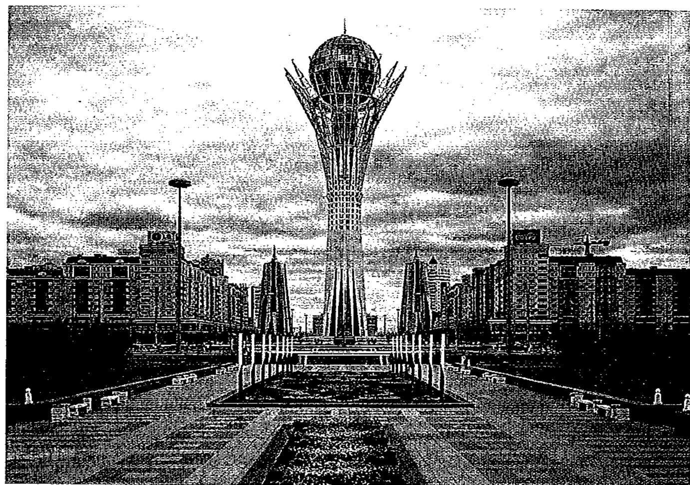
3. Szaddam Huszein iraki jelenlétéhez hasonlóan Moammer Kadhafi szintén mindenhol ott volt Líbiában.

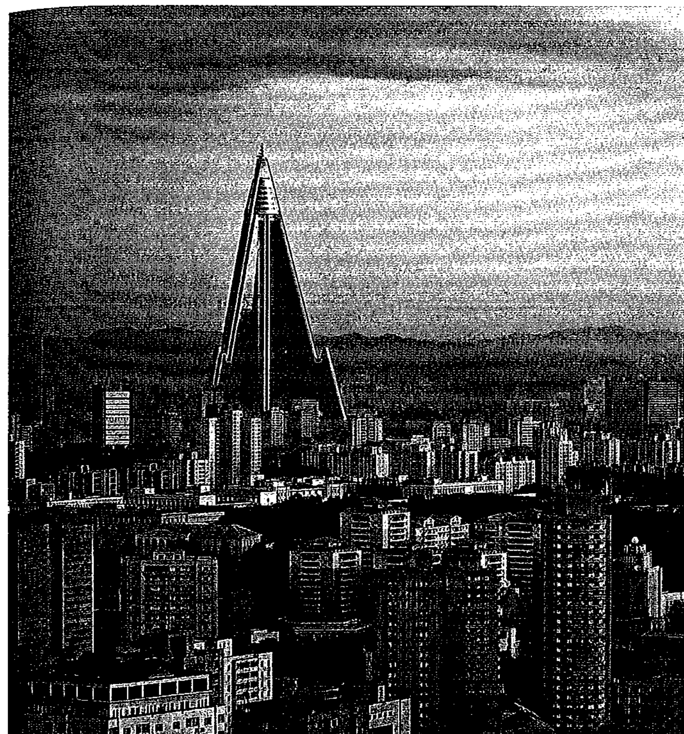
4. A 75 méter magas Semlegesség Emlékműve tetején Szaparmurat „Türkménbasi" Nyijazov 12 méter magas szobra állt, amely úgy forgott, hogy a vezér arca folyamatosan a nap felé fordult.

5. Türkménbasi kormányzása alatt a *Ruhnama* minden türkmén számára kötelező olvasmány volt. Ez a szobor minden este nyolc órakor kinyílt, és hangosan lejátszotta a könyv egy részletét.

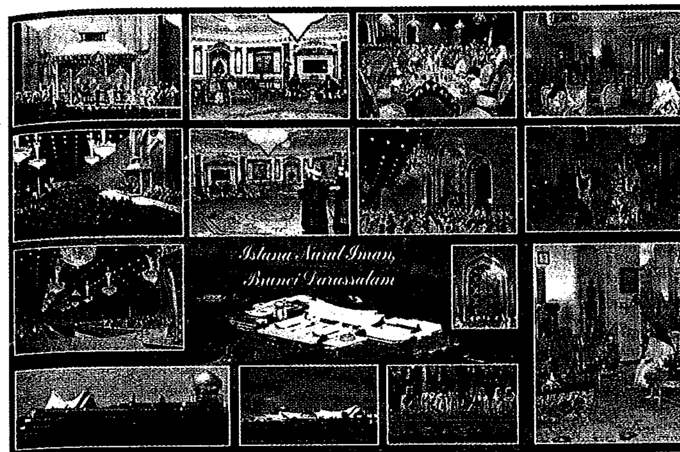
6. A Bajterek – „A magas nyárfa" – Kazahsztán fővárosában, Asztanában. A kilátóban a kezedet Nazarbajev elnök jobb kezének aranyozott lenyomatára téve kívánhatsz valamit.

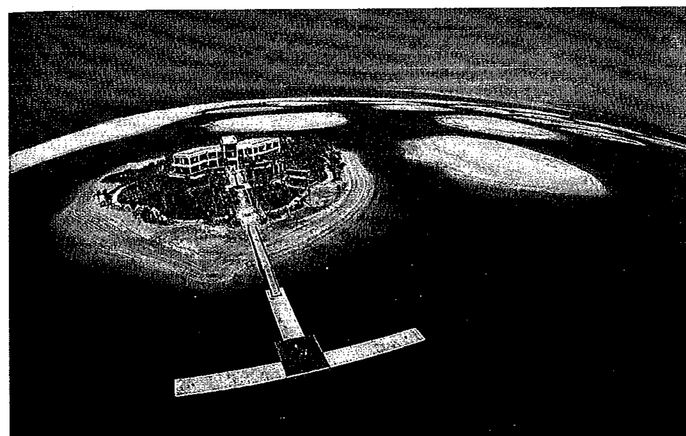
7. Észak-Korea fővárosa, Phenjan tele van építészeti gyöngyszemekkel. A Rjugjong Hotel építése 1987-ben vette kezdetét, gazdasági nehézségek miatt azonban egyelőre nem fejezték be. A 330 méter magas épület ennek ellenére markánsan uralja a város horizontját.

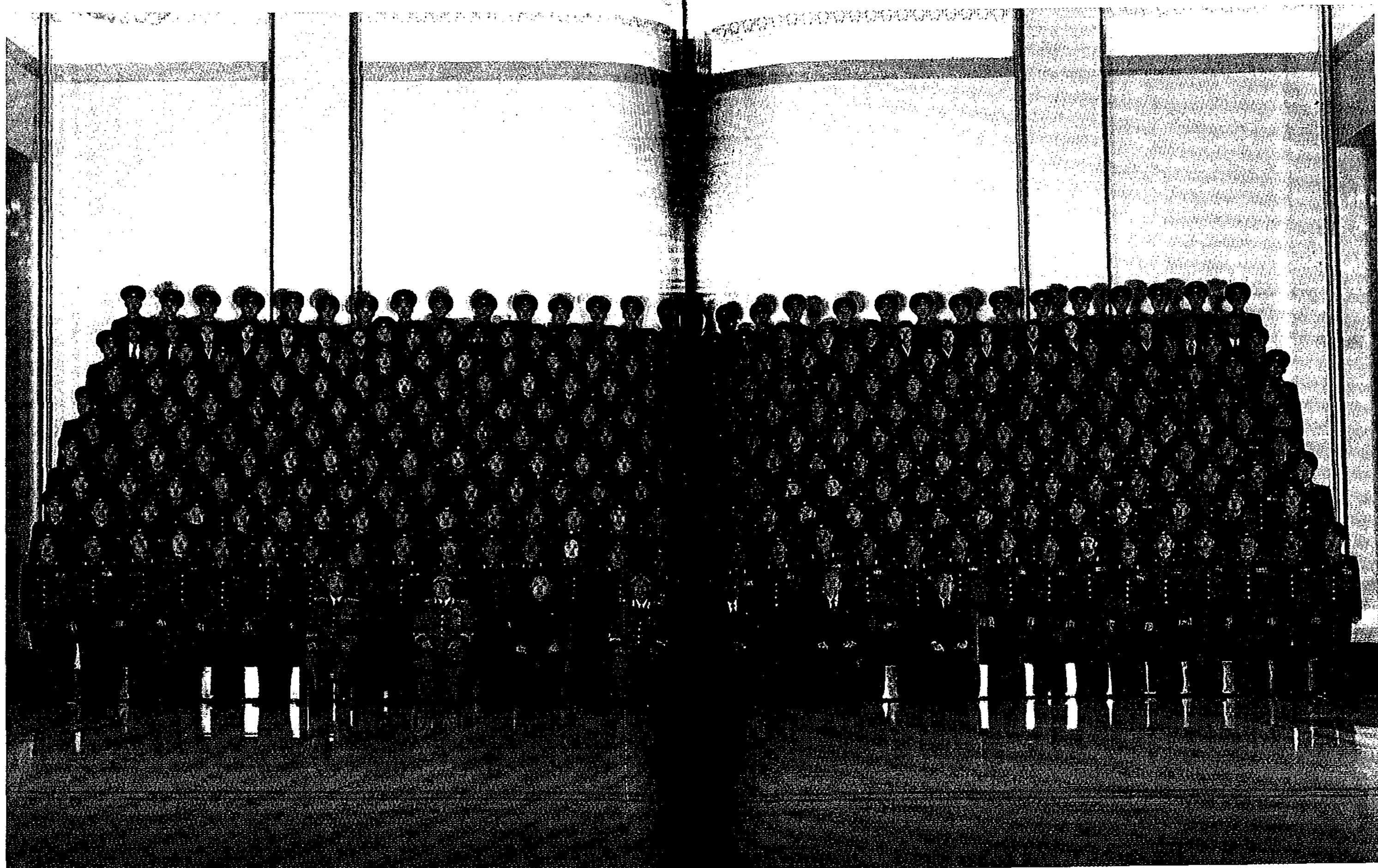
8. Hassanal Bolkiah, Brunei szultánja, és Al-Muhtadee Billah, a szultán fia 1998-ban, miután utóbbit hivatalosan is trónörökössé nevezték ki. A szultán a világ leggazdagabb abszolutista uralkodója.

9. A brunei elnöki palota az ország egyik legjelentősebb látványossága és természetesen a képeslapok egyik legjellemzőbb motívuma. A 200 000 négyzetméteres épület a világ legnagyobb elnöki palotája.

10. Libanon szigete a dubaji The World szigetcsoportban. A mesterséges szigetekbe való beruházás nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Dubaj emírje, Mohammed sejk vagyona több milliárd dollárral csökkent az utóbbi években.

11. Kim Dzsongil és Kim Dzsongun az Állami Érdemes Kórussal pózol egy phenjani koncertet követően 2010 decemberében. Kim Dzsongil nagy zenekedvelő hírében állt, Eric Clapton volt az egyik kedvenc előadója. 2009-ben meghívta Claptont, hogy zenéljen neki, a brit gitáros azonban köszönettel visszautasította a felkérést.

12. Lindon B. Johnson amerikai elnök Ferdinand és Imelda Marcosszal a fülöp-szigeteki diktátorházaspár washingtoni látogatása alkalmával. Marcos azt állította, hogy a második világháborúban a japánok ellen vívott küzdelmei elismeréseképpen megkapta az amerikai katonai kitüntetést, a Medal of Honourt, azaz a Becsület Érdemérmet, ami szemenszedett hazugság volt. Ronald Reagan ennek ellenére felvetette az elnököt azok listájára, akik hivatalosan is kiérdemelték a kitüntetést.

13. Dariga Nazarbajeva a kazah elnök, Nurszultan Nazarbajev lánya, s ebből következően az ország egyik legnagyobb befolyással bíró személye. Miután az elnököt az ellenzék elhallgattatása okán több kritika érte, Dariga ellenzéki pártot indított.

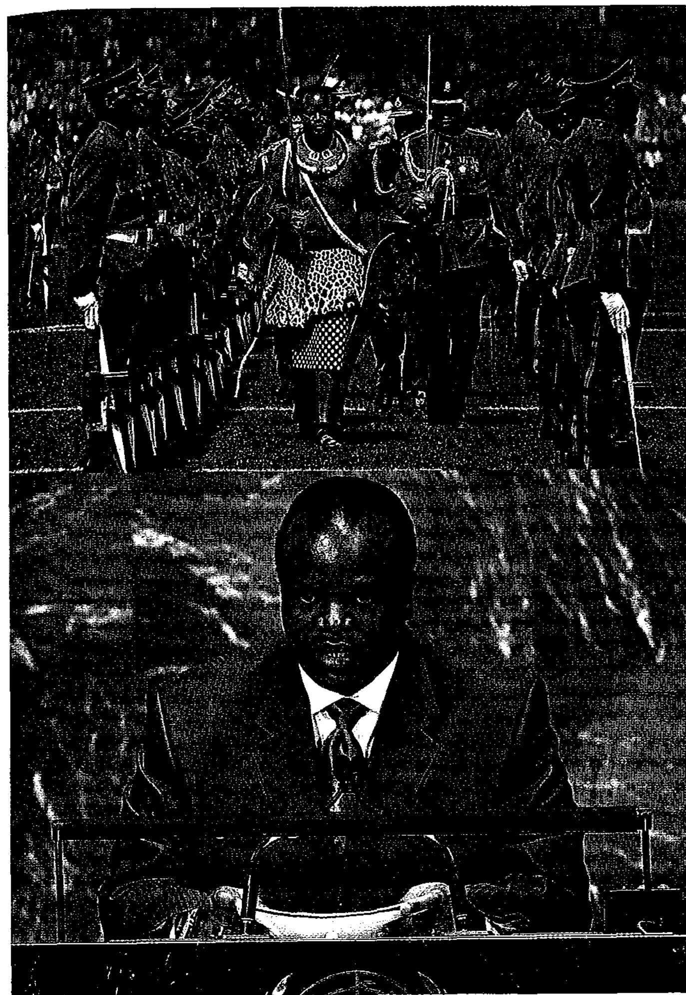
14. Uganda diktátora, Idi Amin és Jean-Bédel Bokassa, a Közép-afrikai Köztársaság despotája egyaránt nagy örömét lelte a katonai egyenruhában. Idi Amin nem jelent meg Bokassa császárrá koronázási szertartásán, amit Bokassa Amin irigységével magyarázott, mert az ugandai diktátornak vele ellentétben nem volt császársága.

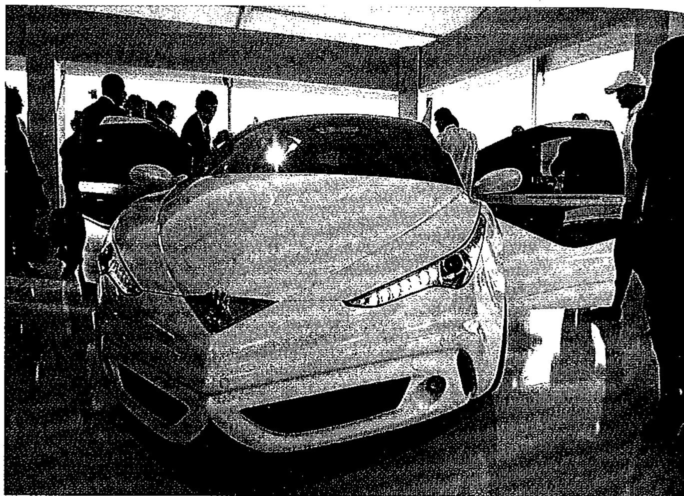
15. Az argentín Jorge Rafael Videla és a paraguayi Alfredo Stroessner mesterei voltak a dél-amerikai diktatúrák körében nagy népszerűségnek örvendő szokásnak, az emberek eltüntetésének. Stroessner negyvenöt éven keresztül tartó diktátorsága alatt mintegy 500, míg Videla kormányzása idején állítólag 9000–30 000 ember tűnt el.

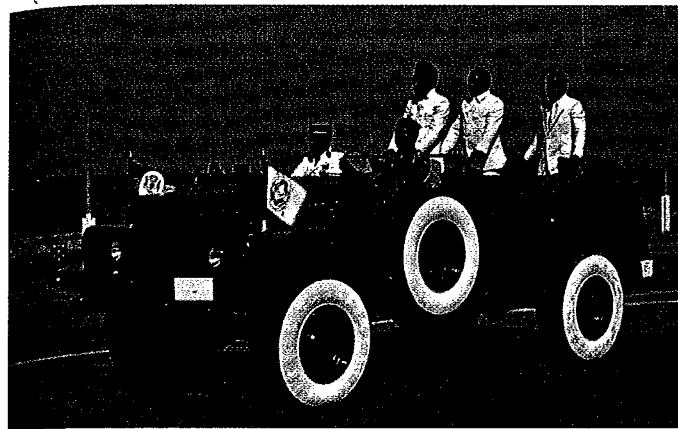
16. Zaire diktátora, Mobutu Sese Seko a bokszoló Muhammad Alival. Ali és George Foreman 1974-ben fejenként ötmillió dollárt kaptak, hogy megküzdjenek egymással Zairében. Mobutu nem szűkmarkúskodott, ha a személye körüli hírverésről volt szó.

17. III. Mswati, Szváziföld királya Afrika egyetlen teljhatalmú egyeduralkodója. A király poligám házasságban él, azonban hagyományos szertartások alkalmával állatokkal is közösül.

18. Moammer Kadhafinak feltett szándéka volt, hogy beindítsa a líbiai autógyártást. A képen a diktátor által megálmodott Líbiai Rakéta 2009-es változata szerepel. A rakétát idéző külsőnek köszönhetően frontális ütközéskor a járművek orra elcsúszott volna egymáson. Az autó gyártása sajnálatos módon soha nem kezdődött el.

19. Afrika kis nagy embere, Omar Bongo a „fete de la renovation", azaz az „újjászervezés napjának" évfordulóján, amely 1968. március 12-ről, Gabon demokratikus pártjának megalapításáról emlékezik meg. Az Omar Bongo által alapított párt egészen 1990-ig az ország egyetlen törvényes pártja volt.

20. A diktátorok által követendő első szabályok egyike, hogy mindenütt jelen kell lenniük. Ez a Sierra Leone-i falfestmény Valentine Strassert élteti, akiből véletlenek sorozatának köszönhetően lett diktátor 1992-ben.

21. Mao Ce-tung maradványait Pekingben lehet megtekinteni. A pletykák szerint a preparáció során Mao teste olyan mértékben roncsolódott, hogy valójában egy viaszbábuval helyettesítették.

Hogyan tégy szert gazdagságra

A diktátori hatalomra törekvés egyik legfontosabb indítéka természetesen a vele járó jólét elérése. Nagyon sok módja van a zavartalan korrupció és folyamatos pénzáramlás biztosításának, létezik azonban néhány alapvető irányelv, mely minden zsarnok hasznára válhat, aki egy kisebb vagyon összelapátolására áhítozik.

Egy ország erőforrásait gyakran közösségi javaknak nevezik. De mit jelent ez valójában? Kinek van joga arra, hogy a közösség javai fölött rendelkezzen, amelyek mintegy véletlenül fordulnak elő az adott országban? Egy diktátor viszonylag kevéssé tekinti a természeti erőforrásokat a nép tulajdonának, az ország javainak jó részét ellenben személyes vagyonként tartja számon. Diktátorként a te kiváltságod, hogy az ország természeti erőforrásaival rendelkezz, és ellásd magad azzal, amire szükséged van, vagy amire igényt tartasz.

Alig van olyan diktatúra, ahol ne fejlesztették volna tökélyre a korrupció intézményét. A világ legkorruptabb vezetőinek zöme diktátor. A korrupció ellen harcoló Transparency International nevű társadalmi szervezet 2004-ben készített egy listát az azt megelőző tíz év legkorruptabb állami vezetőiről. Mohamed Suhartónak, aki 1967 és 1998 között Indonézia elnöke volt, állítólag 15-től 35 milliárd dollárig terjedő vagyont sikerült összeharácsolnia. Őt Ferdinand Marcos követi 5-10 milliárddal, Mobutu Sese Seko 5 milliárddal, Sani Abacha 2-5 milliárddal, majd Slobodan Milošević következik 1 milliárd, Jean-Claude Duvalier pedig 300-800 millió dollárral. Egészen a hetedik helyig kell várnunk, hogy Peru egykori elnöke Alberto Fujimori személyében végre ne egy diktátorra akadjunk, bár az igazat megvallva ő sem volt az a kimondottan demokrata politikus.

A korrupció általában fentről terjed. Úgy tűnik, gyakorlatilag lehetetlen, hogy egy korrupt diktátor ne hozza létre a korrupció egész rendszerét maga alatt. Az égvilágon semmi ok az aggodalomra. Egy diktátor számára egyértelmű előnyökkel jár egy korrupt udvartartás fenntartása. Az emberek mohók, és amíg megkapják a maguk szeletét a tortából, addig nagy valószínűséggel hűségesek maradnak. A lojalitás pedig nem olyasmi, amit egy diktátor magától értetődőnek vehetne. Így aztán még egy előnye van, ha másoknak is teret engedsz a korrupcióban: bűntársakká teszed őket.

Egy korrupt államban a pénz fölfelé áramlik. Diktátorként nem rohangálhatsz magad, hogy kenőpénzt követelj minden apró tevékenységért, ezért egy korrupt rendszert kell kiépítened, amely a legjelentéktelenebb köztisztviselőtől indul.

A rendszer egyik legfontosabb alkotóeleme a nepotizmus. Aligha találnánk olyan diktátort, aki ne helyezett volna rokonokat és barátokat a fontosabb pozíciókba. Az azonos vallási vagy etnikai csoportból származó emberek favorizálása sem szokatlan. Ezzel biztosítjuk, hogy a kulcspozíciókat lojális személyek foglalják el.

Hoszni Mubarak egyiptomi elnök példának okáért mind az üzleti világban, mind a politikai életben fantasztikus lehetőségeket kínált a két fia, Alaa és Gamal számára. Gamal a 2000-es évek elején vágott bele politikai karrierjébe, amely hamarosan az egyiptomi politikai elit csúcsára juttatta. Idővel ő lett a kormányzó Nemzeti Demokrata Párt (NDP) főtitkárhelyettese és a párt politikai bizottságának vezetője, ami miatt sokan azt feltételezték, hogy az elnökség átvételére készül abban az esetben, ha Hoszni meghalna, vagy túl öreg lenne a kormányzáshoz.

A két fiú volt Mubarak kapcsolati tőkéje az üzleti világban. Mindamellett, hogy Mubarakot borzasztóan gazdaggá tették, a fiainak is sikerült jelentős vagyont felhalmozniuk.

Mubarak egyik zseniális húzása az volt, hogy üzletemberekkel töltötte meg a parlamentet. Ezzel biztosította a politika és a gazdaság összeolvadását,

ami könnyebbé tette az egyiptomi diktátor számára az üzleti tevékenységek folytatását. Ugyanakkor politikai befolyásuk révén központi fontosságú üzletemberek tettek szert jelentős előnyökre, mely előnyökért cserébe Mubarak ellenszolgáltatást várhatott tőlük. Az egyiptomi despota egy jól bevált diktátori trükköt alkalmazott, hogy üzleti lehetőségeket biztosítson magának: az Egyiptomban befektető külföldieknek egy helyi partnerrel is rendelkezniük kellett, aki tulajdonrészt birtokolt a vállalatból. Nem okozott különösebb meglepetést, hogy Mubarak családtagjai több befektető számára is rendkívül alkalmas együttműködő félnek bizonyultak.

Miután kulcsfontosságú pozíciókba helyezted a saját embereidet, elkezdhetsz dolgozni a pénztárcád megtöltésén. Ennek egyik fontos eszköze, hogy a társadalom legapróbb részeit is szabályozzuk. A diktatúrák rendszerint a rangsor aljára kerülnek, ha arról van szó, hogy mennyire egyszerű üzleti tevékenységet folytatni az egyes országokban. És nem is ok nélkül. A lehető legszigorúbb szabályozás és a lehető legtöbb ellenőrzés teszi lehetővé a lehető legtöbb korrupciót. A diktatúrákban például a legtöbb üzleti tevékenységet működési engedélyhez kötik. A bürokratikus eljárásoknak olyan nehézkesnek és időigényesnek kell lenniük, hogy senki se akarja venni a fáradságot, hogy betartsa őket. Inkább vesztegesse meg helyette az egyik hivatalnokot az adott irodában, hogy állítsa ki neki az engedélyt.

A gyakorlatot (és a korrupciót) meg lehet még kétszerezni azzal, ha szigorú ellenőrzési rendszert vezetünk be a fontosabb nyersanyagok behozatalára. Ha valaki például pékséget akar nyitni, előbb fizesse meg a pékség működési engedélyét, majd a búza behozatali engedélyét.

Természetesen az is nagyon fontos, hogy minimális legyen az átláthatóság. A költségvetést és könyvelést úgy kell kezelni, mintha államtitok volna. A média semmi szín alatt nem férhet hozzá (de egyébként is olyan szigorú ellenőrzési rendszer alatt kell állniuk, hogy eleve ne álljon módjukban hozzáférést kérni).

Különösen fontos, hogy a természeti erőforrások kitermeléséről szóló szerződések hét lakat alatt legyenek. Ezeket a megállapodásokat általában nagy nemzetközi cégek és a helyi kormányzat köti meg egymással.

Egyenlítői-Guinea messze földön híres arról, hogy rejtegeti országa olajszerződéseinek tartalmát. Magát a kitermelést külföldi társaságok végzik, de hogy mekkora a részesedése Egyenlítői-Guineának az olajtermelésben, az hétpecsétes titok. Ez azt jelenti, senki sem sejti, hogy az ország diktátora, Teodoro Obiang Nguema Mbasogo mennyit fölöz le belőle.

A titkos szerződések az olajtársaságok számára is jók. Az ár titokban tartásáért cserébe alighanem olcsóbban jutnak engedélyekhez. Egy kissé talán macerás, hogy meg kell küzdeni a korrupcióellenes,

idealista szervezetekkel, de amíg a külföldi olajtársaságok is benne vannak a mókában, kicsi a veszélye annak, hogy az országuk jelentős változtatásokat követelne.

Éppen ellenkezőleg, nem sok jele van annak, hogy Egyenlítői-Guinea diktátorának aggódnia kellene a náluk lényegesen demokratikusabb államból származó együttműködő partnere közbeavatkozása miatt. Egyenlítői-Guinea amerikai nagykövetségének 2009-ben írt levelében, amelyet a WikiLeaks hozott nyilvánosságra, a feladó azt ajánlja Barack Obama elnöknek, hogy tartsa stabilan a rezsimet Malabóban. Ellenkező esetben az amerikai olajtársaságok elveszítik szerződéseiket, és amerikai munkahelyek fognak megszűnni. Az amerikai társaságok, mint a Marathon Oil Corp és a Hess Corp hatalmas összegeket fektettek be az országban, és az amerikai olajimport 20 százaléka innen érkezik. A WikiLeaks-dokumentum szerint minden esély megvan rá, hogy az Egyesült Államok jó kapcsolatot tartson fenn Egyenlítői-Guineával, mivel a világ ezen országában él a legtöbb Obama nevű személy. „Az amerikai adminisztrációban nemrégiben bekövetkezett változtatásokat egy melegebb kapcsolatra utaló jelzésként fogadták – egy országban, ahol a legnagyobb az egy főre jutó Obamák száma" – fogalmaz a levél.

Nem minden diktátor fürdik a luxusban. Zimbabwe elnöke, Robert Mugabe például kifejezetten szerény életet él. Egy másik diktátor, aki ésszerű életvitelt folytatott, Ruhollah Homeini ajatollah volt. Irán szellemi vezetője Teherán szélén élt egy kis lakásban. Amikor meghalt, mindössze egy imaszőnyeget, egy szerény könyvgyűjteményt, néhány egyszerű bútort és egy rádiót hagyott maga után. Homeini számára ugyanis az anyagi helyzet a magánéletben és a politikában egyaránt alárendelt szerepben volt a vallással és az erkölccsel szemben. „Az ökonómia a szamaraknak való" – mondta állítólag egyszer.

Az ajatollah utódai már kevésbé szerények, és nem is Homeini tanításai szerint cselekszenek. Az ajatollah 1989-ben bekövetkezett halála után nem sokkal kezdődött a Homeini-mauzóleum konstrukciója. A komplexum, amely a mai napig fejlesztés alatt áll, többek között egy turisztikai központot, egy hittudományi egyetemet, egy bevásárlóközpontot és egy 20 000 férőhelyes parkolót foglal majd magába. A komplexum összességében több mint húsz négyzetkilométert foglal el. Homeini minden bizonnyal forog a vastag márványoszlopok tartotta arany kupola alatti szarkofágjában.

Úgy tűnhet, azok a diktátorok, akik „ideológiai alapon" kerültek hatalomra, jóval kevésbé hajlamosak arra, hogy megszedjék magukat. Homeini a Mohammad Reza Pahlavi iráni sah brutális uralma elleni forradalom egyik vezéralakja, Mugabe pedig a Rhodesiában kormányzó fehér apartheid rezsim elleni gerillaháború egyik vezetője volt. Mugabe és Homeini azonban a kivételek közé tartozott.

A legtöbb diktátor képtelen ellenállni a kísértésnek, ha a zsebei megtöltéséről van szó, bármilyen szándék is vezette őket alapvetően.

A tény, hogy egy ország diktátora szerényen él, még nem jelenti azt, hogy az elit nem tesz meg mindent azért, hogy meggazdagodjon. Egy diktátor rendszerint egy sereg közeli és távoli rokonnal, klántagokkal és másokkal rendelkezik, akik mind várják a maguk szeletét a tortából. Mindig vannak, akik meglátják a hatalmi gépezethez tartozás gazdasági előnyeit. Egy államfőnek pedig megéri lojális munkatársakkal és szövetségesekkel körülvennie magát. Így aztán az ő esetükben az ésszerű életmód ritkán egyenlő a privát fogyasztással való takarékoskodással.

Ezt Zimbabwe példájával lehet a legnagyszerűbben érzékeltetni. Mugabe felesége, Grace, hírhedt életmódja miatt olyan beceneveket érdemelt ki, mint a Dis Grace, Grace Gucci és The First Shopper (utóbbi természetesen a first lady pozíciójára utal). Rajta kívül még számos egyéb személy található Mugabe körül, aki pozíciójának köszönhetően tett szert hatalmas vagyonra.

Ott van például Leo Mugabe, a diktátor unokaöccse, aki kiterjedt üzleti tevékenységet folytat Zimbabwéban. Vállalata, az Integrated Engineering Group egy egész sor szerződést szerzett középületek építtetésére, gyakran lényegesen tapasztaltabb kivitelezők rovására, amivel feltehetőleg dollármilliárdokat keresett.

Az egyik remek példa arra, hogy Zimbabwe elitje hogyan biztosítja magának a legjövedelmezőbb vállalkozásokat, a mobilfrekvenciák 1997-es felosztása. A koncessziók kiosztása az akkori postaügyi és telekommunikációs miniszter Runaida Joice Mugari Mujuru hatáskörébe tartozott, aki a Robert Mugabe elnök körüli régi hatalmi elit tagja volt. Mujuru a felszabadító háború egyik hőse volt, és hosszú ideig az elnök egyik lehetséges utódaként tartották számon. Miután a szabadságharc alatt kilőtt egy helikoptert, a Vérontó (Teurai Ropa) néven kezdték emlegetni. Mujuru 2004-ben Zimbabwe alelnöke lett.

A koncesszióért két vállalat versengett: a Telecel, amelyhez Mujuru férjének és Leo Mugabénak is tulajdonosi érdeke fűződött, és az Econet, amelyet egy üzletember alapított, aki semmiféle kormányközeli kapcsolattal nem rendelkezett. Az Econet már évek óta próbálkozott mobilhálózat kiépítésével, de ebben többek között Robert Mugabe elnök rendelete akadályozta, aki betiltotta a privát mobiltelefontársaságokat. A rendeletet később a Legfelsőbb Bíróság elutasította (még egy diktatúrában is felbukkanhat olykor egy-egy kátyú az elnök útjában).

Az ellentmondásos mobilkoncessziót természetesen Mugabe barátai kapták meg, annak ellenére, hogy a Telecel pályázata nem felelt meg a követelményeknek. A Telecel sajnálatos módon nem tudott különösebben hatékonyan működni, mivel nagyban akadályozta az akörül kialakult bizonytalanság,

hogy ki is a részvények tulajdonképpeni tulajdonosa. Néhány évvel később egy tulajdonosi vitában kiderült, hogy Leo nem fizetett a részvényeiért. Az elnök unokaöccsének kijelentése egy interjúban, mely szerint azért nem fizetett, mert „nem volt rá szükség", szintén azt bizonyítja, hogy rengeteg előnnyel jár, ha az embernek egy diktátor van a rokonságában.

A te pénzed az én pénzem

A legtöbb diktátornak sikerül kisebb vagyont felhalmoznia uralkodása alatt. Még csak az sem kell hozzá, hogy egy gazdag ország diktátora légy. A legszegényebb országok vezetőinek is sikerült kifacsarnia az embereket annyira, hogy luxusban élhessék napjaikat. 1986-ban, abban az évben, amelyben Jean-Claude Duvalier elhagyta Haitit, a szigetország a világ egyik legszegényebb országának számított. Az egy főre jutó éves GDP nyomorult 342 dollár volt. Duvalier-nek (és segítőtársainak) ennek ellenére sikerült 500 millió dollárt összetalicskáznia azóta, hogy 1971-ben az ország örökös elnöke lett. Ezt elsősorban a dohányexport és gyakorlatilag minden egyéb tevékenység monopolizálásával sikerült összehoznia, ami jövedelmezőnek bizonyult az országban.

A diktátorok között található a világ néhány leggazdagabb embere. A diktátorok vagyonának mértékét mindig nagy bizonytalanság övezi. Először is azért, mert általában nem egyértelmű, hogy hol végződik a diktátor privát vagyona, és hol kezdődik a közvagyon. Másodsorban azért, mert a diktátorok nem szívesen fedik fel, hogy mennyi pénzt is birtokolnak ténylegesen. A megállapodások fedőcégeken keresztül zajlanak, a beruházások az adóparadicsomokon keresztül, a pénzeket pedig olyan országokban helyezik el, ahol a számlatulajdonosok névtelenek maradnak.

Diktátorként a meggazdagodás legkézenfekvőbb módja, ha az állami kasszát személyes perselyedként kezeled. Ez azonban nem működik az olyan diktatúrákban, amelyben van némi hagyománya a nyitottságnak, és különbséget tesz az állami intézmények között. Például a legfelsőbb bíróság még Zimbabwéban is viszonylag magas fokú autonómiával rendelkezik. Ez persze nem jelenti azt, hogy ezeknek az országoknak a diktátorai nem szedhetik meg magukat az államkassza rovására. Csak éppen a vagyonszerzésnek némileg kendőzöttebb formában kell történnie.

Az abszolút uralkodóknak viszonylag ritkán vannak ilyen problémáik. A világ leggazdagabb emberei között több monarcha is található, például Nagy-Britannia királynője, II. Erzsébet vagy Bhumibol Adulyadej, Thaiföld királya, aki a világ leggazdagabb uralkodója. Napjaink monarcháinak csak jelképes hatalma van (bár a királyi család vagyona általában azokból az időkből származik, amikor még

de facto diktátorok voltak). Ám lényegében azok az uralkodók a leginkább jómódúak, akik a mai napig megtartották régi privilégiumaikat. Az öt leggazdagabb uralkodó listáján a thaiföldi király kivételével abszolutista uralkodók szerepelnek. A világ húsz leggazdagabb monarchája között nyolc diktátor található: Abu-Dzabi emírje, Szaúd-Arábia királya, Brunei szultánja, Katar emírje, Omán szultánja, illetve Szváziföld, Bahrein és Jordánia uralkodói.

A Forbes magazin szerint 2011-ben a világ leggazdagabb abszolút uralkodója Brunei szultánja, Hassanal Bolkiah volt. A szultán vagyona 20 milliárd dollárra rúgott.

Szorosan a nyomában Szaúd-Arábia királya, Abdulláh bin Abd al-Azíz al-Szaúd következik, akinek vagyona a szintén figyelemre méltó 18 milliárd dollárra tehető. Szaúd-Arábiában a dúsgazdag királyi család kezében van úgyszólván minden, aminek értéke van. Ez pedig nem kevés. Az ország bizonyítottan a világ egyik legnagyobb olajlelőhelye. Akik az olajkitermelésen a legtöbbet keresik, egytől egyig a királyi család tagjai.

A lista harmadik helyén Halífa bin Zájed al-Nahján, Abu-Dzabi emírje áll. Amellett, hogy Abu-Dzabi egyeduralkodója, Halífa sejk az Egyesült Arab Emírségek elnöke is, amely hét önálló monarchia egyesülése. Halífa vagyona 15 milliárd dollárt ér.

A brunei szultán a legjobb példa, ha olyan uralkodót keresünk, aki nem tesz különbséget a személyes és a közvagyon között. A monarcha

sajátjaként kezeli az állami bevételeket, és maga határoz arról, hogy a javak mekkora részét osztják vissza, és milyen része kerül privát használatra. Bár, amikor az állam és a monarcha egybeolvad, valamelyest félrevezető magán célú felhasználásról beszélni. Inkább arról van szó, hogy a közpénzek mekkora részét használja a monarcha, és mekkora rész jut az alattvalóinak. A legtöbb, még fennálló abszolút monarchához tartozó terület szerencsés módon egybeesik a világ legnagyobb olajmezőivel, ami az egyeduralkodóságot a világ legjövedelmezőbb hivatásává teszi.

Brunei területe kevesebb mint 5800 négyzetkilométer, vagyis nem nagyobb, mint Akershus megye, és nagyjából 400 000 lakosa van. Borneó szigetének északi részén fekszik, és a Dél-kínai-tengerre nyíló partszakasz kivételével az országot teljes egészében Malajzia öleli körül. Az állam hivatalos neve Brunei Darussalam, aminek a jelentése: Brunei, ahol a béke lakozik. Egy szép nemzet még szebb neve. Az ország 80 százalékát erdő borítja. Brunei gyökerei a 600-as évekig nyúlnak vissza, a szultánság keletkezése pedig az 1300-as évekre tehető.

Bruneiben a szultán Yang di-Pertuan, amely annyit tesz, hogy államfő. Hogy senkinek ne legyen kétsége az ország legfőbb tekintélyét illetően, Bolkiah elnökké és kormányfővé is kinevezte magát. Továbbá ő a pénzügy- és a honvédelmi miniszter – és ennek alapján a fegyveres erők főparancsnoka is. Ezen felül saját magát jelölte ki a rendőrség főfel-

ügyelőjének is. Azt gondolnánk, hogy ezzel sziklaszilárdan bebetonozta magát a hatalomba, a szultán azonban láthatólag folyamatos rettegésben él amiatt, hogy valaki megkérdőjelezi a szuverenitását. 2006-ban módosíttatta Brunei alkotmányát, melynek eredményeképpen törvénybe foglaltatta a saját tévedhetetlenségét.

Az Öböl-államokhoz hasonlóan Brunei szintén olajnemzet, ami Bolkiahot a világ egyik leggazdagabb emberévé tette. Egy időben egyenesen ő volt a világ leggazdagabb embere. Állítólag minden másodpercben 90 euróval növekszik a vagyona.

Az a legjobb abban, ha az államkassza a személyes tulajdonod, hogy te arathatod le a babérokat olyankor, amikor az állam az átlagemberek pénzét használja. Hatalmas olajbevételeinek köszönhetően Brunei jóléti állam (gyakran Shelléti államnak is nevezik, mivel a Shellnek jelentős érdekeltsége és nem kevésbé jelentős befolyása van az országban). Az oktatás és az egészségügy ingyenes. A személyes jövedelmeket nem adóztatják. Ezzel biztosítja a szultán az emberek elégedettségét, miközben a saját számlái egyre duzzadnak.

Concorde és rozé pezsgő

Több államban is léteznek olyan célszerű korlátozások, amelyek lehetetlenné teszik a diktátoruk számára, hogy saját pénztárcájukként kezeljék az

államkasszát. A privát és a közvagyon teljes összeolvadása csak a legszerencsésebb despotáknak adatik meg. Azonban az, hogy egy diktátor nem teljes jogú tulajdonosa az állam javainak, még nem jelenti, hogy távol kell tartania magát a húsosfazéktól. Épp ellenkezőleg: egy sereg egyéb módszer létezik az államkassza kiürítésére.

Ezek egyike az az államforma, amely a beszédes kleptokrácia, azaz tolvajuralom nevet viseli. A kleptokrácia lényege, hogy a kormányzó elit csak azért van hatalmon, hogy a lehető legnagyobb gazdagságot biztosítsa magának. Ezt az államformát azokban az országokban lehetett nagy sikerrel alkalmazni, amelyekben a gazdaság nagyrészt nyersanyagtermelésen alapul.

A zairei Mobutu Sese Seko azon diktátorok egyike volt, akik tökélyre fejlesztették a kleptokráciát. A Transparency International jelentése szerint egy és ötmilliárd dollár közé tehető személyes vagyont halmozott fel a három évtized alatt, amíg a mai Kongói Demokratikus Köztársaság nevét viselő ország diktátora volt. 1985-ben a Forbes magazin ötmilliárd dollárra becsülte Mobutu vagyonát, amely Zaire akkori külső államadósságának felelt meg.

Mikor 1997-ben bekövetkezett halála előtt nem sokkal megbuktatták, Mobutu állítólagos vagyonából megtaláltak egy keveset. A brit újságíró, Michaela Wrong *In the Footsteps of Mr. Kurtz: Living on the Brink of Disaster in Mobutu's Congo* című könyve szerint luxuséletmódjából adódóan korántsem biztos,

hogy a diktátor ekkora összeget félre tudott tenni. Hogy a pénzt elköltötte vagy a mai napig titkos bankszámlákon lapul világszerte, továbbra sem sikerült tisztázni, az viszont bizonyos, hogy Mobutu és a kongói elit iszonyú mennyiségű pénzt élt fel.

Amíg a személyes fogyasztása fedezve volt, Mobutut nem érdekelte különösebben a gazdaság, különösen nem a kormány finanszírozása. Kétségtelenül intelligens ember volt, de sem megfelelő türelemmel, sem elegendő fegyelmezettséggel nem bírt, amire a hosszú távú politikai és gazdasági tervek megalapozásához szüksége lett volna. Amikor gazdasági kérdések kerültek terítékre, tekintete szórakozottá vált, gondolatai elkalandoztak, írja Wrong. Helyette gazdasági csodakúrákra ugrott, amelyeket többé-kevésbé (gyakrabban ez utóbbi) hozzáértő tanácsadói javasoltak.

Bár Mobutunak nem volt beleszólása az ország gazdasági ügyeibe, nem jelentett problémát számára, hogy Kongó hatalmas gazdagságából származó bevételeiből jelentős részt különítsen el a maga számára. 1973-ban hatékony államosítási projektet indított, amelyet zaireizálásnak nevezett. Mobutu bejelentette, hogy a külföldiek birtokában lévő vállalatokat át kell adni a „nemzet fiainak". Ennek eredményeképpen a zairei elit versenyfutásba kezdett, hogy a lehető legjobban bebiztosítsa magát. Természetesen Mobutu is kivette a maga részét. Kisajátított tizennégy ültetvényt, egyetlen hatalmas konglomerátumba egyesítette őket, amely összesen

25 000 embert foglalkoztatott. Ez az ország harmadik legnagyobb munkaadójává és negyedik legnagyobb kakaó- és gumitermelőjévé tette Mobutut.

Mobutu arról is gondoskodott, hogy az ország hatalmas ásványianyag-forrásaiból megkapja a maga részét. A metódus rendkívül egyszerű volt. Az állami társaság, amelyet azért alapítottak, hogy az ásványokat a külföldi piacon értékesítse, az eladásból származó bevételek egy részét Mobutu külföldi bankszámláira folyósította. Közvetlenül a termelőktől is megkapta a maga pénzét. 1978-ban a Nemzetközi Pénzalap egyik alkalmazottja felfedezte, hogy a zairei központi bank vezetője arra utasította a Gécamines állami tulajdonú bányászati vállalatot, hogy egyenesen az elnök számlájára utalja az összes exportbevételt. A Kongó nagy gyémántlelőhelyeiből származó pénz besöprése még ennél is egyszerűbb volt. A gyémántot nem szükséges feldolgozni, és könnyen ki lehet csempészni az országból. Mobutunak egyszerűen csak le kellett minősítenie a zairei gyémánt minőségét, majd eladta a drágaköveket az antwerpeni piacon, és zsebrevágta a profitot.

Amikor a hidegháború a végéhez közeledett, Mobutu elvesztette a nyugat támogatását, és pénzre volt szüksége ahhoz, hogy mozgásban tartsa az országot. Az egyik washingtoni találkozón, amelyen kölcsönt akart szerezni az ország részére, egy banki képviselő azt javasolta Mobutunak, hogy esetleg azt a pénzt kellene a zairei nép megsegítésére fordítania, amelyet külföldön raktározott. Mobutu

állítólag ezt válaszolta: „Szívesen megtenném, de a népem soha nem tudná visszafizetni nekem."

Mobutu csaknem olyan gyorsan el is verte a pénzt, ahogy megkereste. A rozé pezsgőt és a süteményeket egyenesen Párizsból hozták repülőgépen. Zaire összes fontosabb városában villákat építtetett magának. Az egyik kedvenc helye egy kínai pagoda volt, amelyet Nselében építtetett. Sok időt töltött luxusjachtja, a *Kamanyola* fedélzetén is, amely egy átépített folyami csónak volt, amellyel a kongói folyókon vitorlázott föl s alá. Henry Kissinger és François Mitterrand is azon ismert politikusok közé tartoztak, akik megfordultak a fedélzeten.

Szülővárosában, Gbadolite-ban fehér márványból emelt palotát, amelyet gyakran illettek a dzsungel Versailles-jaként, bár valójában a belga király laekeni palotájáról mintázták. Arról is gondoskodott, hogy a város repülőterének extra hosszú kifutópályája legyen, hogy leszállhasson a Concorde gépekkel, amelyeket akkor bérelt, amikor Európába kellett repülnie.

Az ország többi részének az infrastruktúrája kevésbé volt fontos. Mobutu a következőket mesélte Juvénal Habyarimanának, Ruanda elnökének: „Harminc éve vagyok hatalmon Zairében, és egyetlen utat sem építettem." Azt is megmagyarázta, miért nincs szükség utakra: „Különben most ide tartanának, hogy elkapjanak."

Mobutu nem elégedett meg a hazájában építtetett ingatlanaival. Vásárolt többek között egy nyaralót, a *Villa del Mart* a Francia Riviérán lévő Roquebrune

Cap Martinban 5,2 millió dollárért – nem messze Kongó korábbi ura, Lipót király nyári lakjától. A pletykák szerint, miután megállapodtak az árban, Mobutu megkérdezte az eladót, hogy az összeg dollárban vagy belga frankban értendő. Hogy az egyik összeg harminckilencszerese a másiknak, nyilvánvalóan nem bírt különösebb jelentőséggel a számára.

Vásárolt továbbá egy nyaralót a svájci Savignyben, egy hatalmas lakást Párizsban és nem utolsósorban szert tett 2,3 millió dollárért a *Casa Agricola Solearra* a portugáliai Algarvéban. A birtokhoz többek között 8000 hektár föld, tizenkét hálószoba és egy 12 000 flaskával bíró borospince tartozott. Mobutu ingatlanainak jelentős része Brüsszelben volt, a korábbi gyarmathatalom, Belgium fővárosában, ahol legalább kilenc épület volt a birtokában Uccle és Rhode St. Genése puccos negyedeiben.

A kleptokrácia a korrupció legdirektebb és legnyilvánvalóbb formája, azonban néhány feltételnek a helyén kell lennie. Az első a gyenge civil társadalom. A médiának és a különféle szervezeteknek olyan kevés befolyással kell bírniuk, és olyan elnyomottnak kell lenniük, hogy ne jelentsenek fenyegetést a fennálló rendre. Ezzel párhuzamosan a közintézményeknek olyan gyenge lábakon kell állniuk, hogy ne tudják vagy merjék megkérdőjelezni a diktátor és szövetségesei hatalmát. Az is sokat segít, ha a társadalom csak minimális oktatásban részesül, és minél nagyobb az analfabéták aránya. Nem minden diktatúrában állnak olyan gyenge lábakon az intéz-

mények, mint Zairében Mobutu uralma alatt, de ha a feltételek a helyükön vannak, a kleptokrácia gyors és bejáratott utat jelenthet az anyagi biztonsághoz.

Stílusos szélhámosok

Amennyiben nem keresel elég pénzt a fent említett módszerekkel, akkor puszta szélhámossághoz is folyamodhatsz. Hogy a csalás törvénytelen, az égvilágon semmit sem számít. Diktátorként általában a törvény fölött állsz. Természetesen jobb, ha nem buksz le, de ha akad valaki, aki elég pimasz ahhoz, hogy az üzleteid körül szimatoljon, rengeteg módja van annak, hogyan kezeld a dolgot. Bebörtönözheted a bajkeverőt, vagy egyszerűen elteszed láb alól. És amennyiben megfelelően rövid gyeplőn tartod a médiát, akkor viszonylag kicsi az esélye, hogy lábra kapjon a pletyka.

A kenyai Goldenberg-botrány jó példa. A szélhámosság a kilencvenes években történt, Daniel arap Moi uralma alatt. Láthatólag Moi kormányapparátusának csaknem összes magas rangú politikusa benne volt az ügyben.

Külföldi valutát akartak szerezni, ezért a kenyai kormány úgy rendelkezett, hogy azok az exportőrök, akik amerikai dollárt visznek Kenya központi bankjába, 20 százalékot kapnak az árfolyam fölött, ha a pénzt kenyai shillingre váltják. A rendelet egyfajta exportszubvencióként is működött.

Egy olyan, korrupcióval átszőtt országban, mint Kenya, az effajta támogatás egyenesen felkérés a szélhámosságra. Az üzletember Kamlesh Pattni, a csalás egyik főszereplője, megalapította a Goldenberg International nevezetű társaságot, amelynek aranyat kellett exportálnia Kenyából. A kenyai kormánnyal folytatott megbeszélést követően a Goldenbergnek 35 százalékkal az árfolyam fölött kellett kapnia, amikor az arany eladásából származó bevételeket kenyai shillingre váltották. A cél állítólag az volt, hogy minél több külföldi valuta áramoljon Kenyába.

Mivel Kenyában minimális az aranytermelés, Kongóból kellett aranyat csempészni. Az arany „továbbexportálásából" származó pénzt átváltották kenyai shillingre, a 35 százalékot Pattninak utalták – de nagy a valószínűsége, hogy semmiféle aranyat nem exportáltak. Pattni és egy sereg korrupt kormánytag újra ott tülekedtek a húsosfazéknál.

Miután Moi utódja, Mwai Kibaki 2002-ben hatalomra került, egy saját Goldenberg-bizottságot alapított, hogy a végére járjanak a dolognak. A bizottság tanúi szerint 1991-ben nem kevesebb mint 60 milliárd kenyai shillinget (850 millió dollárt) loptak el Kenya központi bankjából. Ez Kenya bruttó nemzeti össztermékének ötödrészének felelt meg.

Gondolj a jövőre

Miután egy diktátor összeharácsolt magának egy adag pénzt, gondoskodnia kell arról, hogy az olyan helyre kerüljön, ahol senki sem bukkan rá. Amenynyiben a pénzt a hazádban fekteted be, azzal azt kockáztatod, hogy mindet elveszíted azon a napon, amelyen megfosztanak a hatalomtól. Különösen abban az esetben lényeges, hogy legyen némi tartalékod, ha száműznek, mely sors sajnos korántsem szokatlan a diktátorok körében.

Tunézia egykori diktátora, Zín el-Ábidín ben Ali megtapasztalta annak a veszélyét, mit jelent otthon őrizgetni a pénzét, amikor 2011 januárjában menekülnie kellett az országból, miután a nép ellene fordult. Az egyik palotájának egy könyvespolc mögött lapuló titkos széfjében több millió euróra, dollárra és tunéziai dinárra bukkantak. Ezen felül több polcnyi dobozt is találtak, amelyekben a tunéziai központi bankból származó lepecsételt borítékok voltak, valamint nagy értékű ékszereket. Ennek ellenére ben Ali mégsem üres kézzel hagyta el Tunéziát. Mielőtt Szaúd-Arábiába menekültek, az elnök nejének sikerült bejutnia a központi bankba, ahonnan másfél tonna arannyal távozott.

A legkézenfekvőbb hely, ahová egy diktátor a pénzét elrejtheti, egy svájci bank vagy bármely más ország, ahol gyenge a banki szabályozás. Az ingatlanbefektetés szintén igen népszerű megoldás. Ha elég ügyesen csinálod, csinos kis nyereséggel jöhetsz ki belőle. Az sem rossz, ha az embernek vidéki kúriái és egyéb ingatlanai vannak szerte a világban. Párizs, London és a Francia Riviéra igen népszerűnek számítanak a diktátorok körében. Aranyba fektetni sem ostobaság. Kelendő és könnyen szállítható. Egy sor egyéb lehetőség is létezik. Katar emírje és családja rengeteg pénzt invesztál a művészetbe, ami azt eredményezte, hogy Katar a modern művészet legnagyobb felvásárlójává nőtte ki magát. Különösen az emír lánya, Al-Mayassa bint Hamad bin Khalifa Al-Thani játszott központi szerepet a Perzsa-öbölben fekvő ország hatalmas művészeti gyűteményének megteremtésében. A drága műalkotások kereskedelme gyakran közvetítők segítségével történik, így a vásárló személye többnyire ismeretlen marad. Épp ezért lehetetlen felbecsülni, hogy a katari diktátorcsalád pontosan mekkora összeget ölt a művészetbe, viszont azt tudjuk, hogy számtalan műtárgyat vásároltak olyan művészektől, mint Roy Lichtenstein, Jeff Koons, Andy Warhol és Damien Hirst. Mark Rothko *White Center* címet viselő festménye lett a háború utáni festészet legdrágább alkotása, amely rekordáron kelt el egy árverésen. Az emír és felesége 72,84 millió dollárért vásárolta meg 2007-ben.

Amint látod, diktátorként úgyszólván garantált a meggazdagodás. Csak a fantázia szabhat határt annak, hogyan tégy szert minél nagyobb vagyonra.

Hogyan használd a gazdagságot

A vagyon megszerzése egy dolog, a felhasználása viszont egészen más. Kívülről semmiségnek tűnhet megszabadulni a pénztől, valójában viszont komoly munkát és erőfeszítést igényel felküzdeni magunkat a diktátorosztály luxusfogyasztásáig. Ha szórni akarod a pénzt, tanulj a legjobbaktól. Tanuld meg ugyanazzal a magabiztossággal és arroganciával kiadni a pénzt, mint a diktátorok és családjuk. Diktátorként mondhatni kötelezve vagy arra, hogy megmártózz a luxusban, hogy abszurd státusszimbólumokra költs, továbbá látványos ünnepségeket és ceremóniákat rendezz.

A pénzhasználat módjának nem kell összhangban állnia az ország gazdasági helyzetével. Hogy a lakosság egyébként nyomorog, még nem jelenti azt, hogy te ne élhetnél dekadens és gondtalan életet. Épp ellenkezőleg, mint a nép feje és vezércsillaga, fontos, hogy jelezd a távolságot és hangsú-

lyozd, hogy államfőként jobbat érdemelsz az átlagos halandóknál.

III. Mswati király, Szváziföld uralkodója jó példa arra, hogyan hempergőzhet meg egy diktátor a luxusban, miközben a lakosság udvariasan egy lényegesen egyszerűbb életmóddal éri be. A Forbes magazin szerint Mswati vagyona 100 millió dollárra rúg, és több, szváziföldi üzleti tevékenységben is vannak érdekeltségei. Mindez nyilvánvalóan korántsem elegendő ahhoz, hogy megéljen belőle, mivel a király ráadásul apanázst is kap az államtól. 2011-ben ez 210 millió emalangeni volt, ami csaknem 150 millió norvég koronának felel meg. Ez nagyjából ugyanakkora összeg volt, mint amit a kormány az adott évben gyógyszerekre költött, a HIV-gyógyszereket is beleértve – egy olyan országban, ahol a felnőtt lakosság negyede HIV-fertőzött. Mswati egy tízmillió dolláros alap ellenőrzését is a kezében tartja, amelyet apja, II. Sobhuza király hozott létre. Az elgondolás szerint az alapnak az ország minden lakosának a javára kellene működnie, azonban a pénznek csak minimális hányadát fordítják olyan beruházásokra, amelyek előnyeit minden állampolgár élvezhetné. Szváziföld lakosságának 63 százaléka két dollárból vagy ennél is kisebb összegből él naponta.

Mswati fogyasztását nagyban növeli poligámiafüggősége. Az utolsó számítások szerint 12 feleséggel rendelkezik. Egy tipikus diktátorfeleség rendszerint jelentős részét képviseli a család luxuskiadásainak. A nagy vásárlókedvvel megáldott diktátorfeleségek hosszú sora, Imelda Marcostól Grace Mugabéig, több tízmilliót tapsolt el a külföldi bevásárlótúrák során. Mswati sok asszonya pedig sokkal több bevásárlókörutat jelent, mint a többi despota egyetlen felesége. Az uralkodó nejeit gyakran figyelemmel kísérték európai és ázsiai bevásárlóútjaikon. 2010 nyarán Szváziföld királynéinak jelentős része egy több mint 80 fős kísérettel egyetemben Londonba és Brüsszelbe utazott shoppingolni. Egy 2009-es beszámoló szerint a feleségek közül legalább öten több tíz fős kíséretükkel Franciaországot, Olaszországot, Dubajt és Tajvant ejtették útjukba bevásárlókörútjuk alkalmával, mely során dollármilliióktól szabadultak meg. Egy 2008-as bevásárlótúra, amelyről a hazai sajtó számolt be, tiltakozásokhoz vezetett Szváziföldön. A király válaszképpen megtiltotta a médiának, hogy a királyi család kiadásaival foglalkozzon. Ezután senki sem állíthatja, hogy a tiltakozások sehová sem vezetnek.

Kevés helyen áll a diktátor fogyasztása olyan éles kontrasztban a lakosság életszínvonalával, mint Észak-Koreában. Ebben a kommunista paradicsomban mindenki egyenlő, és a Nyugat fogyasztási kultúrája morálisan elvetendőnek ítéltetett. A szorgos észak-koreai vezetők azonban hajlamosak mégis elveik fölé emelkedni, és elmerülni a határtalan luxusban.

Észak-Koreával kapcsolatosan kevés hír lát napvilágot, amelyek viszont kiszivárognak, gyakran

megerősítik a híreszteléseket. A disszidensek révén olykor bepillantást nyerhetünk az észak-koreai elit szokásaiba. Egyikük, a korábban észak-koreai ezredes Kim Jong-ryul, aki Kim Ir Szen elnök személyes bevásárlója volt hosszú éveken keresztül, 1994-ben, miután eljátszotta saját halálát, Ausztriába disszidált. 2010-ben két osztrák újságíró kiadott egy könyvet, amelyben Kim Jong-ryul elmeséli történetét. Beszerzői munkája 1972-ben kezdődött, amikor Ir Szen egy Mercedesre vágyott. Azért szemelték ki a feladatra éppen Kim Dzsong Rjolt, mert tudott németül, és mérnöki ismeretekkel is rendelkezett. Bécsbe küldték, ahol tizenhat évet töltött, és dipomata útlevele birtokában könnyűszerrel küldhetett át árut a határokon.

Kim Dzsong Rjol drága szőnyegeket és aranyborítású lőfegyvert vásárolt a nagy vezető számára. Ir Szen imádta a drága, külföldi autókat, és számtalan, kristálycsillárokkal, selyemtapétával és drága bútorokkal ellátott fényűző villája volt.

A személyes beszerző szerint Kim Ir Szen kizárólag külföldi ételeket fogyasztott. Szakácsait a leghíresebb bécsi iskolákba küldték, mert a diktátor úgy hallotta, hogy az osztrák konyha különösen jó, ami némileg vicces, tekintve, hogy Ausztriát a legjobb indulattal sem lehet kulináris nagyhatalomnak nevezni. De az is lehet, hogy Ir Szen kivételes rajongást táplált a bécsi szelet és az aprósütemények iránt. Kim Ir Szen fia és utódja, Kim Dzsongil valódi gourmand-ként híresült el. Az észak-koreai vezetők a külföldiek és a saját népük előtt is titokban tartották magánéletüket, ám egy Kendzsi Fudzsimoto fedőnevű japán férfi, aki 1988 és 2001 között Dzsongil szakácsa volt, nyújtott némi betekintést a titokzatos Kim-család életébe. Fudzsimoto könyvében arról mesél, hogyan járta be a világot különféle ínyencségekért: mangóért Thaiföldre utazott, tengeri herkentyűkért Japánba, kaviárért Üzbegisztánba és Iránba, sörért Csehországba, disznóhúsért Dániába.

Fudzsimoto rendkívül finnyás emberként jellemezte Dzsongilt. A konyha alkalmazottai minden egyes rizsszemet átvizsgáltak, hogy kigyűjtsék az összetört vagy eldeformálódott darabokat. A Kedves Vezető számára csakis tökéletes rizsszemeket lehetett felszolgálni. Itt van máris egy sztenderd, amelyet érdemes követned.

A császár új ruhája

Diktátorként folyamatosan magasan kell tartanod a fogyasztásodat. Ezért van szükség arra, hogy a különleges alkalmakat tényleg nagydobra verd. Az esküvő pontosan egy ilyen esemény, amelyen diktátorként a világ tudomására hozhatod, hogy áll a széfed tartalma. Jean Claude „Baby Doc" Duvalier és Michèlle Bennett esküvője 1980-ban hárommillió dollárba került. Csak a tűzijáték költségei 100 000 dollárra rúgtak.

A családtagok esküvője ugyancsak jelentős esemény. Mobutu Sese Seko hárommillió dollárt

költött, amikor a lánya, Yakpwa hozzáment a belga üzletemberhez, Pierre Janssenhez. Az esküvőre 2500 vendég volt hivatalos, akiket három chartergéppel szállítottak az országba. A lakodalmon ezer üveg pezsgőt fogyott el, a legolcsóbb több mint ezer norvég korona volt, a legdrágább pedig több mint ötezer koronába került. A magánrepülőgép bérleti díja, amelyen a négy méter magas esküvői tortát hozták Párizsból, 75 000 dollár volt. Mobutu három esküvői ruhát vásárolt a lányának: egyet a polgári esküvőre, egyet a templomi szertartásra és egy harmadikat az esti mulatságra. A ruhák francia tervezők, Nina Ricci, Jean Louis Scherrer és Christian Lacroix szalonjából kerültek ki. Mobutu nem hagyhatta, hogy a friss házasok hajléktalanul kezdjék közös életüket, ezért kaptak tőle egy házat Brüsszelben, egy villát Kinshasában és egy lakást Monte Carlóban.

Jean-Bédel Bokassa, a Közép-afrikai Köztársaság elnökének rendezvényei legendásan nagy pénznyelőnek számítanak a diktátorvilágban. Bokassa személyes fogyasztása és nagyszabású építési projektjei éles ellentétben álltak alattvalói egyszerű életvitelével, nagyzolási hóbortja azonban nem állt meg az anyagi javaknál.

Bokassa története nem sokban különbözik számos más afrikai diktátorétól a gyarmati idők után: nehéz gyermekkor, misszionárius neveltetés és katonai karrier. Bokassa 1921. február 22-én született az akkori Francia Egyenlítői-Afrika területén, Mindogon Mgboundoulou törzsfőnök tizenkét gyermekének egyike volt. Az apját, miután megtagadta a francia gyarmatosítók követelését, megölték. Az anyja kétségbeesésében öngyilkos lett.

A család egy missziós állomáson működő iskolába küldte az árvát. Az iskolában a fiú különösen nagy örömét lelte egy Jean Bedel által írt nyelvtankönyvben, amiért a tanárai Jean-Bédelnek kezdték szólítani. 1939. május 19-én bevonult a francia hadseregbe. Bokassa részt vett a kongói Brazzaville felszabadításában a francia Hitler-barát Vichy-rezsim alól, és részt vett 1944-ben a szövetségesek partraszállásában Provence-ban. A háború után Francia Indokínába vezényelték, ahol elvett egy 17 esztendős helyi lányt.

1962-ben, két évvel a Közép-afrikai Köztársaság függetlenné válását követően Bokassára bízták az új nemzeti hadsereg megszervezését. A következő évben már 500 katona főparancsnoka volt, és jó úton haladt, hogy az elnök, David Dacko segítségével, aki történetesen az unokaöccse volt, a fiatal nemzet legbefolyásosabb személyeinek egyikévé váljon.

Bokassa szeretett talpig egyenruhában mutatkozni az elnökkel, és mindent megtett, hogy együtt lássák a megfelelő személyekkel. Gyakran összetűzésbe került Jean-Paul Douate protokollfőnökkel, mivel Bokassának megvolt az a szokása, hogy a rossz helyre ült le az elnök asztalánál. Dacko számos figyelmeztetést kapott, hogy a fiatal és ambiciózus tiszt a hatalmát fenyegeti, az elnök azonban nem vette komolyan őket. Pedig nem ártott volna.

1965 szilveszterén Bokassa egy gyors és hatékony államcsínnyel megdöntötte Dacko hatalmát.

Bokassa gyors egymásutánban egy sor bizarr törvényt vezetett be. Minden 18 és 55 év közötti személynek igazolnia kellett, hogy volt munkája, ellenkező esetben bírság vagy börtönbüntetés lehetőségét kockáztatták. A tam-tam dobok használatát csak az éjszakai órákban, illetve hétvégéken engedélyezte. Egy úgynevezett erkölcsbrigádot hozott létre, amelynek az volt a feladata, hogy a fővárosi bárokban és éjszakai klubokban zajló élet illendő körülményeiről gondoskodjon.

Korrupció, brutalitás és önkényes hatalomgyakorlás – Bokassa lényegében az akkori afrikai zsarnokok trendjét követte. Ugyanakkor a közép-afrikai diktátor ambiciózusabbnak bizonyult társainál. A francia katonai kiképzés hozadékaként lenyűgözte Bonaparte Napóleon személye. És mivel példaképe, Napóleon, császárrá nyilvánította magát, Bokassa sem maradhatott el mögötte, ezért 1977. december 4-én Banguiban, a fővárosban császárrá koronáztatta magát.

A koronázási ceremónia a fogyasztás magasiskolája volt. Lovasokat küldtek egy franciaországi lovardába, hogy felkészüljenek a koronázást felvezető parádéra. Kétszáznegyven tonnát repítettek Banguiba a világ legexkluzívabb élelmiszereiből. A német művész, Hans Linus két portrét festett az eljövendő császárról, egyet koronával és egyet a nélkül. Egy francia zeneszerző két művet komponált az alkalomra, egy császári indulót és egy császári keringőt, egy költő pedig egy ódát és húsz verset írt Bokassához. Az egyik vers a következőképpen hangzik:

Bokassa, az új Bonaparte,
Bangui, az ő dicső városa
Beárnyékolja Rómát, Athént és Spártát
Ragyogó szépsége.

A koronázás teljes költsége megközelítőleg 22 millió dollárra rúgott, amely az ország éves költségvetésének a negyedét tette ki. Ez idő tájt az ország négymillió lakosának kétharmada kevesebb mint napi egy dollárból élt. Attól való félelmében, hogy elveszíti befolyását a régióban, a császári uránbányákhoz való hozzáféréséről nem is beszélve, a számla jelentős részét Franciaország fizette, azonban ha a helyi üzletemberek folytatni akarták az üzleti tevékenységeiket, nekik is ajánlatos volt hozzájárulniuk a költségek kiegyenlítéséhez. A császári ékszerekhez használt gyémántokat például az ország gyémántkereskedői ajándékozták.

A szertartást a francia művész, Jean-Pierre Dupont rendezte. A gyémántokkal ékesített koronát Claude Bertrand készítette. Az ékszerész számlája a császári jogarral, karddal és néhány egyéb aprósággal együtt ötmillió dollárra rúgott. Bokassa trónja aranyozott bronzból készült és két tonnát nyomott. Maga az ülés egy hatalmas aranysast formázott, és értékét 2,5 millió dollárra becsülték.

Bokassa ruhaválasztását nyilvánvalóan Napóleon ihlette. A ruhákat Guiselin tervezte, ugyanaz a cég,

amely annak idején Napóleon koronázási egyenruháját készítette. Bokassa koronázási ruháját több tízezer apró gyöngyszem díszítette, és császárhoz illő, kilenc méter hosszú, bíbor bársonyköpenyeget viselt. A szabók számlája 145 000 dollárra jött ki. Felesége, a jövendőbeli császárné, Catherine, a Lanvin francia divatház 72 000 dolláros aranylamé ruhájába bújt az alkalom tiszteletére.

Bokassa a ruhán túl több hasonlóságra is törekedett Napóleon császárrá koronázási szertartását illetően. A jövendőbeli császár mindent megmozgatott annak érdekében, hogy VI. Pál pápa koronázza meg. Az volt az elképzelése, hogy átveszi a koronát a pápától, és maga teszi a fejére, épp úgy, ahogy azt Napóleon is tette császárrá koronázásakor. A Vatikán udvariasan azt válaszolta, hogy a pápa túl öreg a közép-afrikai utazáshoz. Arra nem is volt szükség, hogy hozzátegyék: már jó ideje kiment a szokásból, hogy a pápa uralkodókat koronázzon.

Magára a koronázási szertartásra a Jean-Bédel Bokassa kosárlabda csarnokban került sor, amely a Jean-Bédel Bokassa utcában található, nem messze a Jean-Bédel Bokassa Egyetemtől. A vacsora alatt, amelyen többek között antilopot, libamájat és iráni kaviárt szolgáltak fel, Bokassa Robert Galley francia együttműködési miniszterhez hajolt, aki hivatalból képviselte Franciaországot, és ezt suttogta: „Nem vette észre, de az imént emberhúst evett." A megjegyzés valószínűleg csak vicc volt, mindenesetre hozzájárult ahhoz, hogy megszilárdítsa Bokassa kannibál hírnevét.

A meghívott 2500 külföldiből végül csak 600 jelent meg az eseményen. A legtöbben kínosnak találták, hogy részt vegyenek egy ilyen fényűző és öntömjénező rendezvényen. A világ összes uralmon lévő monarchája ott szerepelt a meghívottak listáján, de Emánuel liechtensteini nagyherceg volt az egyetlen, aki megjelent. Még Bokassa kortárs afrikai diktátorbarátja, Idi Amin és Mobutu sem vett részt az ünnepségen. Bokassa később így kommentálta a kiábrándító részvételi arányt: „Féltékenyek voltak, mert nekem volt császárságom, nekik meg nem." És az sem kizárt, hogy igaza volt.

Bokassa császári karrierjének két évvel később vége is szakadt egy olyan eseményt követően, melynek eredményeképpen a franciák korábbi szövetségesük ellen fordultak. 1979. január 18-án iskolások és egyetemi hallgatók tüntetésbe kezdtek Bangui utcáin, miután Bokassa azt a rendeletet hozta, hogy az összes iskolás diáknak és a Jean-Bédel Bokassa Egyetem hallgatóinak kötelezően egyenruhát kell viselniük (melyet hogy, hogy nem, Bokassa egyik nejének a cége gyártott). A hadsereg több tucat tüntetőt lelőtt és meggyilkolt, de a demonstrációk egészen tavaszig folytatódtak, amikor végül Bokassa megelégelte őket. Fiatal tüntetők százait tartóztatták le, és Bokassa maga is részt vett a bántalmazásukban. A kínzások során mintegy száz, 8 és 16 év közötti iskolás gyerek halt meg. Miután tudomást szereztek

a mészárlás részleteiről, Franciaország gondoskodott arról, hogy újra Dacko kerüljön az ország élére, Bokassa pedig száműzetésbe kényszerült Párizsban.

Lakj stílusosan

A diktátorok kiadásai gyakran kőkemény versenyszellemet fednek fel. A használati és hasznossági érték többnyire másodlagos. Úgy tűnik, vannak bizonyos luxuscikkek, melyek kapcsán a diktátorok kifejezetten kemény harcot vívnának, hogy a legnagyobb, legdrágább és legextravagánsabb példányra tegyenek szert. Muszáj, hogy az övék legyen a legnagyobb jacht, a leggyorsabb autó, a legdrágább repülőgép vagy a legfényűzőbb palota.

Természetesen rendkívül fontos, hogy megfelelő helyen lakjanak. A lakhelynek a lehető legnagyobbnak kell lennie, és rendszerint nem is érik be eggyel. A hazájukban lévő paloták mellé pedig természetesen külföldi ingatlanok sora is dukál. Végül is az ember nem szállhat meg valami hotelben a párizsi vagy római bevásárlókörútján. És egyébként sem árt, ha van egy hely tartalékban arra az esetre, ha az ember ne adj' isten száműzetésbe kényszerül.

Ami az építészetet és az enteriőrt illeti, felfedezhető néhány közös vonás a diktátorok ízlésében, melyeket a fényűző, pazar és csillogó jelzőkkel lehetne összefoglalni. „A kevesebb több" örökbecsű szabály esetükben nem érvényes, az ő mantrájuk

„a több még több" lehetne. Ezen grandiózusság dacára is van valami feminin vonás az egészben. Egy teljhatalmú diktátor annyira biztos a maga férfiasságában, hogy nem fog pasztellszínek és csillogó ékszerek miatt szégyenkezni. Ezek a diktátorlakok belsőépítészeti stílusának főbb csapásirányai:

Gondolkodj nagyban

Ez magától értetődik. Minél nagyobb palotád van, annál nagyobb hatalmat mutatsz a külvilág felé. Az elnöki és a királyi paloták mindig hatalmasak, legyenek bárhol is a világon, a diktátorok azonban jellemzően mindenki mást felül akarnak múlni. A brunei szultáné a legnagyobb és talán legszebb elnöki palota a világon. A kétszázezer négyzetméteres építészeti remekmű az Istana Nurul Iman nevet viseli, amely annyit tesz, mint „a hit és a fény palotája". A palota ezerhétszáznyolcvannyolc szobával, köztük kétszázötvenhét fürdőszobával rendelkezik, a bankett-teremben négyezer ember fér el egyszerre, az imateremben pedig ezerötszáz fő. A garázsban száztíz autó számára van hely, ami csak töredéke a szultán autógyűjteményének. A palotát 1984-ben építették és négyszázmillió dollárba került.

Hozzá kell tennünk, hogy Brunei kormánya és közigazgatása is a palotában kapott helyet. De amennyiben a szultán némi távolságra vágyik a kormány többi tagjától, és meg akarja úszni napi

államfői kötelességeit, további három palota áll rendelkezésére. És azok sem éppen kicsik.

Gondolkodj retróban

Ha középületekről van szó, a diktátorok gyakran a modern építészetet preferálják, ám ami a saját lakóhelyüket illeti, általában sokkal konzervatívabbaknak bizonyulnak. Sokan találnak inspirációra a régi arisztokrácia építészetében, olykor a saját hazájukban, de a diktátorok szívesen fordulnak ez ügyben Európa felé. Ami talán kissé meglepő, mivel Európa jelenleg viszonylag kevés diktátornak ad otthont. Ugyanakkor számos mai diktatúra azelőtt európai gyarmat volt, ahol a felső osztály európaiakból vagy olyan bennszülöttekből tevődött össze, akik az európai divatot és gondolkodásmódot utánozták.

Gondolkodj barokkban

Ne a történeti korszakra gondolj (bár az sem kizárt), hanem abban az értelemben vett barokkra, ami a túldíszítettséget takarja. A minimalizmus a diktátorok számára ismeretlen fogalom. A szerénység, mint olyan, nem létezik. Ha van pénzed, akkor azt megmutatod. Mindig van hely egy plusz csillárnak, az oszlopcsarnokokból sosem lehet elég sok, és kevés olyan tárgy létezik, amely nem lesz szebb némi aranyfestéktől.

Gondolkodj aranyban

A diktátorok világában az arany soha nem megy ki a divatból. Már az egyiptomi fáraók óta kedvelt a zsarnokok körében. A legtöbb dolgot be lehet aranyozni. A szobrok és a mellszobrok a legkézenfekvőbbek, de csak a képzelet szabhat határt. Bokassa császárnak az aranyozott trónján túl egy aranyozott ágya is volt. A kubai diktátor, Fulgencio Batista egy aranyozott telefont kapott az ITT amerikai távközlési társaságtól, amiért gondoskodott arról, hogy magasan tartsák az egységárakat Kubában, amivel a társaság hatalmas nyereséget kaszálhatott. Hogy a zsarnokok rajonganak az aranyozott csaptelepekért a fürdőszobáikban, arra utal, hogy a diktátorok világában az arany a tisztaságot jelképezi. Nagyjából az összes diktátor fürdőszobájában, Ceauşescutól Marcosig, aranycsöveken keresztül zubogó vízben tisztálkodhatsz.

Az aranyozott fegyver is gyakori jelenség. Moammer Kadhafi egy aranypisztollyal hadonászott, amikor elfogták, és több csillogó fegyvert is találtak a palotáiban. Szaddám Huszeinnek szintén volt egy aranyozott lőfegyverekből álló gyűjteménye, egyebek között több aranyborítású Kalasnyikovja. Huszeinnek aranytányérjai is voltak, amelyek az amerikai invázió után egy New York-i étteremben, a Park Avenue Autumnban végezték.

Gondolj magadra

A legfontosabb ember a világon te vagy, és csak egy módja van annak, hogy ezt megmutasd. A legtöbb diktátor gondoskodik arról, hogy önmaga reprodukcióival töltse meg a nyilvános helyeket, és ez épp ilyen természetes a saját otthonukban is. Töltsd meg a házad a téged ábrázoló festményekkel, fotográfiákkal és szobrokkal. Kérj fel ismert művészeket, hogy megörökítsenek.

Diktátorszállítás

Ha a diktátorok nem találhatóak otthon a paloták valamelyikében, akkor jó esély van arra, hogy egy hatalmas jacht fedélzetén tartózkodnak. A világ tíz legnagyobb jachtjából hat diktátorok kezében van (a legnagyobb tulajdonosa az orosz oligarcha, Roman Abramovics). Elsősorban az arab diktátorok vonzódnak a legnagyobb hajókhoz. Dubaj emírjének egy 531 láb (162 méter), az ománi szultánnak egy 509 láb, Szaúd-Arábia királyának pedig egy 482 láb hosszú jachtja van.

Moammer Kadhafi fia, Hannibal ellenben láthatólag úgy vélte, hogy egy hagyományos jacht nem elég nagy. A diktátorfiúnak, aki nem vetette meg a partikat, gyakran volt szüksége rövid időn belül egy nagyobb hajóra, amikor hirtelen arra szottyant kedve, hogy vendégül lássa barátait. Ezért aztán a megrendelésére elkészült a saját óceánjárója. Bár a hajó fedélzete minden valószínűség szerint egyébként sem szenvedett hiányt luxusban, Hannibal további extrákat is tervezett vendégei szórakoztatására. A hajó közepén egy jókora tartály lett volna, benne két homoki tigriscápával, két fehércápával és két feketeuszonyos rókacápával. A tartályt márványoszlopok, aranyrámás tükrök és szobrok vették volna körül. A diktátorfiú házikedvenceiről a tervek szerint négy biológus gondoskodott volna teljes munkaidőben.

Az ifjú Hannibal azonban már nem élvezhette a *Phoenicia* nevet viselő, 3500 utas befogadására alkalmas luxus óceánjáró kényelmét, ugyanis a líbiai rezsim bukásakor, 2011-ben, amikor apját kivégezték, neki pedig el kellett menekülnie az országból, a hajón még az utolsó simításokat végezték. Ez adott esélyt az átlagembereknek arra, hogy hamisítatlan diktátor módjára tölthessék a nyaralásukat. A hajót egy óceánjáró-üzemeltető vásárolta fel, és *MSC Preziosára* keresztelték át. A tervek szerint a hajót 2013-ban helyezik üzembe a Földközi-tengeren, azonban a cápatartályt sajnos nem tartják meg.

Más diktátorok is örömüket lelik a tengerben. Türkmenisztán nagy vezetője, Gurbanguli Berdimuhamedov akkora jachtra áhítozott, mint amilyen Abramovicsé. Sajnos a türkmén diktátornak a Kaszpi-engerbe vezető csatornák túlságosan szűkek (az országnak ezen kívül nincs más tengerpartja), ezért egy kisebb hajóval kellett beérnie. Ez az aşgabati amerikai nagykövetség diplomáciai ügyvivőjének

egyik jelentéséből derült ki, amelyet a WikiLeaks hozott nyilvánosságra.

Berdimuhamedov teljhatalmát arra is felhasználta, hogy legénységet szerezzen a jachtra. A jelentés szerint hét tengerészt rendeltek a diktátor hajójára dolgozni, akik eredetileg a svéd tulajdonban lévő hajózási társaság, a GAC alkalmazottai voltak. A GAC egyik vezetője azt mesélte a nagykövetségen, hogy éppen szabadságon volt, amikor azzal hívták fel az irodájából, hogy három alkalmazottat szeretnének felbérelni a vállalat egyik hajójáról – a navigációs tisztet, egy kormányost és egy mérnököt. A három alkalmazott azonban nem akart a diktátor hajóján dolgozni. Berdimuhamedovot ez nem tántorította el. A nagykövetségi jelentésben ez állt: „Kevesebb mint három nappal később azzal hívtak fel az irodájából, hogy miközben kikötöttek, biztonsági tisztek léptek a fedélzetre és lefoglalták a hajó papírjait, ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy nem tudtak továbbhajózni."

A GAC-főnök haladéktalanul megszakította thaiföldi pihenését és visszarepült az országba, hogy tárgyaljon Türkménbasi város kikötőmesterével. A kikötőmester annyira megsértődött, amiért a GAC képviselője nem küldte el a szükséges személyeket az elnöki jachtra, hogy a székét a fal felé fordította, és nem volt hajlandó szóba állni vele. A GAC-főnöknek végül sikerült a kikötőmester lelkére beszélnie, és három alkalmazottat küldtek a diktátor jachtjára. A türkmén hatóságok később további négy alkalmazottat követeltek a GAC-tól. A tengerészek eredetileg csak átmenetileg kerültek a jachtra, később azonban a GAC azt az üzenetet kapa, hogy nem akarnak viszszatérni a társasághoz.

A WikiLeaks dokumentum szerint a 60 millió dollár értékű hajó az orosz Itera nevű társaság ajándéka volt, mely cégnek hatalmas ipari projektjei vannak Türkmenisztánban. Egy újabb példa a korrupció nagyszerűségére.

Az enteriőrt illetően a diktátorok ugyanazt a stílust követik a hajóikon, amelyet a palotáikban. A *Dubai* nevet viselő luxusjachton például az arany-, az üveg- és a nehéz faburkolatok uralják a berendezést. A hajón természetesen helyet kaptak olyan nélkülözhetetlen elemek is, mint a helikopter-leszállóhely és egy saját tengeralattjáró.

Egy jacht alapvetően nyaralásra és pihenésre szolgál. Amennyiben az ember hosszabb útra indul, gyorsabb repülőgépre szállni. A nyilvános repülőtereken kígyózó sorokban várakozni fárasztó és időigényes. Ezért egy diktátor önbecsülése megkívánja, hogy egy vagy több magángép elérhető legyen a számára. Brunei szultánjának legalább három hatalmas utasszállító repülőgépe volt: egy Boeing–767-es, egy Boeing–747 Jumbo Jet és egy Airbus A340–200. A szultán természetesen a repülőgépek fedélzetén is követi a fő enteriőrtrendeket, és a Jumbo Jeten jó diktátori hagyományokhoz híven a toaletteket aranyozott mosdókagylókkal szerelték fel.

Az Arab-félsziget számos uralkodójához hasonlóan a dubaji emír is egy Boeing–747-esen utazik, amikor külföldön akad dolga. Egy szaúd-arábiai herceg viszont elsőként egy magán Airbus A380 Superjumbót rendelt, amely a világ legnagyobb utasszállító repülőgépe. A vevő igyekezett névtelennek maradni, de al-Valíd bin Talal hercegként, Szaúd-Arábia királyának unokaöccseként azonosították. 488 millió dolláros vételárral ez a gép bizonyult a világ legdrágább magánrepülőgépének. Amikor elkészül, a gigantikus méretű repülőgépen egy márványborítású törökfürdő, egy tíz ember befogadására alkalmas koncertterem és egy garázs is helyet kap a herceg Rolls-Royce-a számára. A privát lakosztályok mindegyikéhez elektronikus imaszőnyeggel ellátott imaszoba tartozik, mely szőnyeg mindig Mekka irányába mutat majd. A művet egy pihenőszoba fogja megkoronázni, a padlóba épített hatalmas képernyővel, amelyen a vendégek, mint valamiféle repülőszőnyegen állhatnak, a repülőgép alatt elsuhanó tájat szemlélve.

Páncélozott luxus

A drága autó olyan luxuscikk, amelyre a diktátorok láthatólag igen boldogan költenek. A Ferrari, Bugatti, Bentley és az egyéb exkluzív járgányok gyártói alighanem sokkal nehezebb gazdasági helyzetben lennének, ha nem lennének diktátorok az ügyféllistájukon.

Némelyik autómárka, mint a Cadillac vagy a diktátorok nagy kedvence, a Rolls-Royce, szintén nagy népszerűségnek örvend. A Szovjetunió forradalmi hősének, Vlagyimir Iljics Leninnek állítólag kilenc Rolls-Royce Silver Ghost volt a tulajdonában. Hogy ez miként egyeztethető össze az osztály nélküli társadalom megteremtésére irányuló próbálkozással, azt nem lehet tudni, de meglehet, hogy Lenin igen nagyra törő ambíciókat kívánt példaként állítani az orosz proletárok elé. Ázsiában, Észak-Afrikában és a Közel-Keleten az olyan gyors sportkocsik, mint a Ferrari és a Lamborghini az igazán népszerűek a diktátorok és hozzátartozóik körében. A Szaharától délre azonban kevésbé populárisak, amiért az utak rossz minősége okolható, ezen autók gyakorlatilag használhatatlanok azokon a vidékeken. Ez alól Teodorin Obiang, Egyenlítői-Guinea diktátorának fia jelent kivételt, akinek számos, többmilliós sportautója van.

A Mercedes a diktátorok másik kedvenc márkája, a páncélozott Mercedesek pedig egyenesen mindenek előtt állnak. Kim Dzsongil is az üdvözültek között van, és többek között egy Mercedes S-600 Pullman Guardban is látták őt. Mike Kim *Escaping North Korea: Defiance and Hope in the Worlds Most Repressive Country* címet viselő könyvében azt írja, hogy Dzsongil 2001-ben húszmillió dollárt áldozott arra, hogy beszerezzen kétszázat a legújabb Mercedes-modellből, melyeket hűséges támaszainak ajándékozott.

A diktátorok gyakran olyan szerencsés anyagi helyzetben vannak, hogy megkapják az egyedi igényeiknek megfelelő autókat. Mohammad Reza Pahlavi iráni sahot igen lenyűgözte a Maserati 3500-as modellje. Ennek ellenére nem elégedett meg a létező modellel, és arra kérte a Maseratit, hogy építsenek egy új és továbbfejlesztett kiadást. Így született meg a Maserati 5000GT, melyből az első járgányt a sah számára szállították le 1959-ben. Számos autórajongó szerint az 5000GT a Maserati egyik legjobb modellje.

Az ugandai Idi Amin ízlése eltér kollégáiétól, és innovatív autóválasztásával csaknem hipszternek számít a diktátorok világában. Amin nagy rajongója volt a kultikus Citroën SM-nek és több darab is volt a tulajdonában. Az SM volt a Citroën zászlóshajója a 1970-es évek kezdetén, és dizájnklasszikussá vált.

Talán nem meglepő, hogy Brunei szultánja az autókra kiadott pénz tekintetében is felülmúlja diktátorkollégáit. A királyi családnak összességében több ezer autója van, a szultán gyűjteménye ebből több százra rúg. Hogy pontosan mennyi, azt csak a szultán tudja. Megtalálhatjuk köztük a valaha készült legtöbb modern szuper sportautót, így több McLaren F1-et, több tucat Ferrarit és Bentley-t, továbbá egy sor egyedi modellt. Ezek közül az egyik egy Rolls-Royce, melynek hátsó részét úgy alakították ki, mint egy Porsche 911-et. A palota előtt folyamatosan egy üresjáratba tett Rolls-Royce parkol arra az esetre, ha

a szultánnak sürgős dolga akad, és sietősen kellene távoznia.

A szultán testvére, Jefri Bolkiah herceg több mint kétezer autójával még nagyobb gyűjteménnyel rendelkezik, mint maga az uralkodó. Michael Sheehan, aki luxusautók kereskedelmével foglalkozik, Bruneibe látogatott, hogy megvásároljon néhányat az autók közül. Sheehan szerint Jefri nyolc hatalmas raktárépületet töltött meg többségében exkluzív járművekkel.

Jefri töltötte be 1986-tól 1997-ig a pénzügyminiszteri posztot, és ő irányította a brunei beruházási ügynökséget (BIA) is, amely az ország olajjövedelmét kezelte. Az 1997-es, a délkelet-ázsiai térségen végigsöprő pénzügyi válságot követően a BIA beruházásait nyilvános revíziónak vetették alá. Jefri herceg saját cége, az Amadeo tízmilliárd dolláros adóssággal omlott össze 1998-ban. A BIA felülvizsgálatakor kiderült, hogy 1983 és 1998 között 40 milliárd dollár értékben hajtottak végre „különleges átutalásokat" a társaságtól. Ebből 14,8 milliárdot Jefri számlájára utaltak át. Jefri emiatt nem engedheti már meg magának, hogy az autói karbantartásáért felelős embereket fizessen. Néhányat valószínűleg eladtak, de a legtöbb lassan az enyészeté lesz Brunei meleg és nedves klímájában.

Moammer Kadhafi az egyetlen diktátor, aki saját autót tervezett. A Száruh el-Dzsamahiriját (a Líbiai Rakétát) 1999-ben avatták, a líbiai forradalom 30. évfordulóján, amely Kadhafi ezredest a hatalomra

jutatta. A nevét annak köszönheti, hogy a hegyes orra miatt az autó úgy néz ki, mint egy rakéta. A cél a világ legbiztonságosabb autójának elkészítése volt, és a jármű orrát biztonsági okokból alakították ilyenre. Az elképzelés szerint frontális ütközés esetén az autó eleje félrecsúszik a másik kocsi elején. Igaz, ez csupán abban az esetben működik, amennyiben az összeütköző autók elejének ugyanolyan a kialakítása. Az ötszemélyes autót „elektronikus védelmi rendszerrel" és légzsákokkal látták el, baleset esetén pedig az üzemanyag-ellátás automatikusan megszakadt, hogy megakadályozza a tüzet.

„A legbiztonságosabb autó feltalálása annak bizonyítéka, hogy a líbiai forradalom az emberek boldogságára épül" – jelentette ki Dukhali Al-Meghareff a jármű kifejlesztésért felelős Libyan Arab Domestic Investment Company vezetője, az autó bemutatásakor. Azt is hozzátette, hogy a kocsi nevével azt kívánták hangsúlyozni, hogy míg mások gyilkolásra készítenek rakétákat, addig Líbia békés és humánus célból tervezi őket.

Azt is közzétették, hogy az autó gyártása már 1999 őszén megkezdődik. Ezután a bejelentés után tíz évig semmit sem lehetett hallani a járműről. Végül 2009-ben az Afrikai Unió Tripoliban megtartott egyik ülésének befejeztével mutatták be a rakéta egy frissített változatát. Ezúttal a prototípust a torinói székhelyű vállalat, a Tesco TS SpA gyártotta le Olaszországban. A belső kialakításnak

olyan líbiai termékeket kellett hangsúlyoznia, mint a bőr, a finom anyagok és a márvány. Ez alkalommal is az autó gyártásának mihamarabbi megkezdését harangozták be, a projektről azonban azóta sem lehetett hallani.

Hemperegj, amennyit csak bírsz

Az egykori és a jelenlegi diktátorok között lenyűgöző szexuális étvággyal megáldott embereket találunk. Talán csak arról van szó, hogy amikor a szex korlátlanul elérhetővé válik, hirtelen mindenki olyan lesz, mint a kisgyermek az édességboltban. Vagy azok az emberek, akikből diktátorok lesznek, olyan hatalmas egóval bírnak, hogy az folyamatos kielégítésre és stimulálásra szorul? De az is lehet, hogy egész egyszerűen a szexuális vágy hajt, hogy elérd a hierarchia csúcsát. Bármi legyen az ok, diktátorként szinte az összes szexuális érintkezés a rendelkezésedre áll, amelyet csak kívánsz magadnak, és az egykori diktátorok precedens értékűvé emelték az aktív és nem utolsósorban fantáziadús szexuális életet.

A történelem legbrutálisabb diktátorainak jelentős része megrögzött szoknyavadász hírében állt. Némelyikük egészen perverz. A diktátorok vissza-

térő vonása, hogy önző és nem túl figyelmes szeretők. Benito Mussolini például gyakran megelégedett egy gyors kufirccal az asztalon, még azzal sem törődött, hogy a ruháitól megszabaduljon.

„A hatalom a legtökéletesebb afrodiziákum" – válaszolta Henry Kissinger nemzetbiztonsági tanácsadó, amikor Mao Ce-tung elnök azt kérdezte tőle, hogy egy ilyen kövér férfi, mint ő, hogyan jut annyi nőhöz. Mao a maga részéről egy kínai tárgyaláson felajánlotta Kissingernek, hogy vigyen magával tízmillió nőt az Egyesült Államokba. „Tudja, Kína nagyon szegény ország. Semmiből sincs elég. Viszont jelentős felesleggel rendelkezünk nőkből. Úgyhogy ha akarja, küldhetünk maguknak több tízezret is." Néhány perccel később emelt az ajánlaton: „Kellenek a kínai asszonyaink? Adhatunk tízmilliót is. Túl sok a nő nálunk. Túl sok gyereket szülnek, túl sok gyerekünk van." Kissinger válasza gyors volt és lefegyverező: „Ez annyira újszerű felvetés, hogy tanulmányoznunk kell, mielőtt válaszolnánk rá."

Később Mao egyik tanácsadója rámutatott, hogy az emberek nem értékelik az efféle megjegyzéseket. Az elnök elnézést kért a női tolmácsától, majd Mao és Kissinger megállapodtak abban, hogy a hivatalos beszámolóból törlik az elhangzottakat. A történet 35 évvel később került nyilvánosságra.

A hatalom szexi, az abszolút hatalom pedig nyilvánvalóan ellenállhatatlan. A diktátorok azonban természetesen egyéb előnyöket is magukénak tudhatnak, ha a nők elcsábításáról van szó. Az alattvalóiknak azt kell tenniük, amit parancsolnak nekik. Egy csábító zsarnok visszautasításának végzetes következményei lehetnek.

A hatalom szexi, másfelől viszont a szex is használható hatalmi eszközként. Ibn Szaúd király, Szaúd-Arábia alapítója, többek között azzal egyesítette az ország népeit, hogy a nemzet rengeteg törzséből több mint harminc nőt vett feleségül. Minden időben négy feleség, négy ágyas és négy női rabszolga gondoskodott a szórakoztatásáról. Ha valamelyik törzsben hanyatló férfiasságáról szóló pletyka kapott lábra, odautazott látogatóba, és elvette a törzs egyik fiatal lányának a szüzességét. Azzal kérkedett, hogy több mint hétszáz lánynak vette el az ártatlanságát.

Adolf Hitler a perverz diktátorok közé tartozott, és a náci vezér egyértelműen mazochista vonásokat mutatott. Nem sokkal azt követően, hogy hatalomra került, Hitler meghívta magához a gyönyörű, 19 éves filmsztárt, Renate Müllert. Hitler azzal dicsekedett a lánynak, hogy milyen brutálisak a Gestapo-hóhérok, miközben vallomást kényszerítenek ki az áldozatokból. Amikor a hálószobába érve levetkőztek, Hitler Müller lábai elé vetette magát a padlóra és ezt kiabálta: „Mocskos vagyok és tisztátalan! Üss! Üss!" Müller később azt mesélte a rendező Alfred Zeislernek, hogy ennél rosszabb dolgokat is meg kellett tennie, olyasmiket, amelyekről beszélni is képtelen.

Az 1920-as évek végén Hitler viszonyt kezdett saját unokahúgával, Geli Rauballal, aki a Führer fél-

testvérének a lánya volt. Otto Strasser, Hitler egyik korai szövetségesének, Gregor Strassernek a testvére, azt mondta, Hitler arra kérte Gelit, vetkőzzön le és guggoljon az arca fölé. Ez nagyon felajzotta Hitlert, és amikor a csúcsponthoz közeledett, azt kérte a lánytól, hogy pisilje le.

Eva Braun, aki több éven keresztül a Führer szeretője volt, szintén tett célzásokat arra, hogy Hitlernek különös szexuális preferenciái voltak. „Csak bizonyos dolgokra kellek neki. Ez nevetséges" – írta naplójába. Amikor az oroszok megtalálták Hitler maradványait, a boncolás megerősítette a pletykát, amely már jó ideje keringett róla. A náci vezérnek csak egy heréje volt. Sokan azonban kétségbe vonják az oroszok állítását, és úgy vélik, hogy ez csak propaganda volt.

Nem lehet biztosan tudni, hogy amennyiben Hitler valóban elvesztette a heréjét, az mikor történhetett, de a legtöbben úgy hiszik, hogy az első világháborúban sebesült meg a somme-i csatában. Egy másik elmélet szerint a Führer heréjét akkor távolították el, amikor megpróbálták kigyógyítani a szifiliszből, miután fiatalkorában megfertőzte egy prostituált.

Az óriás Mussolini

Az olasz fasiszta vezér, Benito Mussolini nőcsábász volt a javából. Elég sok részlet kiderül szeretője, Claretta Petacci 2009-ben nyilvánosságra hozott naplójából. Petacci tizenkilenc éves korában lett Mussolini szeretője, és idővel legkedvesebb nőismerősévé nőtte ki magát. A lány Bennek szólította a Ducét, Mussolini viszont szerényen csak az „óriásodként" hivatkozott magára.

„Egy időben tizennégy nőm volt, és minden éjjel hárommal-néggyel is együtt voltam, egyikkel a másik után. Csak hogy benyomást szerezhess a szexualitásomról" – olvashatjuk Petacci naplójában Mussolini szavait, de a nő arról is beszámol, hogy ekkoriban már ő volt az egyetlen. Nicholas Farrell szerint, aki életrajzi könyvet írt Mussoliniről, a Duce (a „Vezér" – egy újabb remek titulus) legalább 5000 nővel létesített szexuális kapcsolatot. „Mussolini komornyikja leleplezte, hogy a Duce folyton nőket dugott, még Clara Petacci háta mögött is" – mondta Farrell egy interjúban.

Mussolini inasa, Quinto Navarra, azt mesélte, hogy amíg a Duce alkalmazásában volt, minden délután nőket küldött az irodájába. A nők a vendégkönyvben „fasiszta vendégekként" kerültek bejegyzésre. Mussolini rendszerint gyorsan végzett velük.

Bongo dizájnerstricije

Omar Bongo, Gabon egykori elnöke és a világ egyik leghosszabb ideig hatalmon lévő államfője, leginkább arról ismeretes Norvégiában, hogy áldozatul esett Thorbjørn Jagland rémes humorának: 2001-ben,

amikor Jagland külügyminiszterként tevékenykedett, azt sikerült mondania a TV2 egyik interjújában a gaboni diktátor látogatásával kapcsolatban, hogy a külügyminisztériumban mindenkitől azt hallja, hogy „na, most találkozol majd a kongói Bongóval". A nyilatkozat elsősorban a külügyminisztérium alkalmazottainak hiányos földrajzi ismereteiről árulkodik.

Bongóban azonban több van annál, mint hogy egy rossz vicc legyen a norvég diplomaták között. 1967-ben lett Gabon elnöke, és 2009-ben bekövetkezett haláláig negyvenkét éven keresztül vezette az országot. A kis növésű Bongót „Afrika kis nagy embereként" emlegették. Hiányzó magasságát emelt talpú cipővel és elegáns ruhákkal kompenzálta, és karizmatikus, elbűvölő ember hírében állt.

Háromszor házasodott, feleségeitől és számos szeretőjétől több mint harminc gyermeke volt.

De a feleségek és a helyi szeretők nem bizonyultak elégnek az igen férfias diktátornak. 2004-ben a New York Times arról számolt be, hogy Bongo megpróbálta rávenni egy szépségverseny egyik perui versenyzőjét, hogy legyen a szeretője. A perui külügyminisztérium állítása szerint a 22 éves Ivette Santa Maria, a Miss Peru America egyik résztvevője, meghívást kapott Gabonba, hogy egy ottani szépségverseny háziasszonya legyen.

Santa Maria elbeszélése szerint már néhány órával azt követően, hogy megérkezett Gabonba, az elnöki palotába vitték. Azután Bongo felbukkant, megnyomott egy gombot a falban, mire hamisítatlan James Bond stílusban kinyílt egy ajtó, amely mögött egy hatalmas, megvetett ágy terpeszkedett. Santa Maria közölte Bongóval, hogy ő nem prostituált, és azt követelte az őröktől, hogy azonnal vigyék vissza a szállodába. Mivel nem volt pénze a hazaútra, tizenkét napon keresztül Gabonban vesztegelt, mire segítséget kapott a hazautazáshoz.

A diktátorok többségéhez hasonlóan Bongo is nagyra értékelte az édes életet, és különösen a luxusruházat iránt viseltetett nagy rajongással. Állítólag évi 600 000 dollárt költött exkluzív ruhákra, amelyeket Franciaországból hozattak a számára. Az egyik kedvenc párizsi tervezője az olasz Francesco Smalto volt. Smalto értékesítési trükkje az volt, hogy nemcsak öltöztette Bongót, de arra is rávette a diktátort, hogy levetkőzzön. A tervező ugyanis extra szolgáltatás gyanánt a ruhák mellett luxusprostituáltakat is küldött Gabonba.

1995-ben Smaltót kerítői tevékenységgel vádolták meg egy bírósági ügyben, amely megrázta a francia divatvilágot. Az ügy rendőrségi nyomozásként indult a luxusprostituáltak francia piacán. A vizsgálat egy madámhoz, Laure Moermanhoz vezetett, aki „modelleket" szállított divattervezők számára. A modellek közül többen azt mondták a rendőrségnek, hogy Smalto arra szerződtette őket, hogy ruhákat szállítsanak Bongónak.

„Nagyon rosszul alakult az az este. Bongo nem akart óvszert használni, és miután az egyik barátja

AIDS-ben halt meg, nem akartam lefeküdni vele" – mesélte egy Monica nevű nő. Egy Chantal néven említett lány arról számolt be, hogy a Bongóval való szex óvszer nélkül 6000 font volt, kondommal 1200.

Amikor a tárgyaláson felolvasták az Ariane és Sarah nevű prostituáltak között zajló telefonbeszélgetés átiratát, a hallgatóság levegő után kapkodott. „Marika felhívott. Libreville-be kell utaznia. Mondtam neki, hogy az komoly. A pasas barátja ugyanis abba halt bele" – mondta Ariane. „AIDS-es volt. Ez borzalmas" – felelte Sarah. „Igen, és az a legroszszabb, hogy egy ismert tervező javasolta az egészet" – mondta Ariane.

Smalto eleinte tagadta a vádakat, de később beismerte, hogy valóban lányokat küldött Gabonba, mivel félt, hogy elveszíti a legjobb megrendelőjét. „Észrevettük, hogy nők jelenlétben könnyebb üzletet kötni Bongo úrral – jelentette ki Smalto. – Gyanítottam, hogy lefeküdt velük, de nem voltam biztos benne."

Smaltót tizenöt hónap felfüggesztett börtönbüntetésre és 600 000 frank bírság kifizetésére ítélték. Ezen felül egy franknak megfelelő jelképes összeget kellett fizetnie egy szervezetnek, amely a prostitúció ellen küzd. Egy jó diktátor persze nem hagyhatja, hogy egy demokrácia jogrendszere az orránál fogva vezesse. Bongo visszarendelte Gabon franciaországi nagykövetét, követői pedig Gabon fővárosában, Libreville-ben a francia nagykövetség előtt tüntettek az ítélet ellen.

Unga-bunga Kadhafi ezredessel

Moammer Kadhafi ezredes szintén olyan diktátor volt, aki szívesen vette körül magát női alattvalókkal. Ezt személyes testőrsége is bizonyította, amely kizárólag nőkből állt. Kadhafi saját kezűleg válogatta ki a nőket, akik mindannyian szüzek voltak, és a tripoli kormány hivatalos verziója szerint tisztasági fogadalmat kellett tenniük. Ennek ellenére makacsul tartotta magát a pletyka, mely szerint az elnök szexuális szolgáltatást is várt tőlük.

A brit Sunday Times egy interjújában Fejszál, Kadhafi szakácsa, a diktátor szexuális szokásait ecsetelte. Hét éven keresztül dolgozott Kadhafinak, és alapos bepillantást nyert a líbiai vezető szexuális életébe. Fejszál elmondása szerint a diktátor naponta négy nővel feküdt le, és iszonyú mennyiségű Viagrát fogyasztott. Kadhafi olyan sokat szedett a kék tablettákból, hogy az egyik ápolónőjének figyelmeztetnie kellett arra, hogy túlzásba viszi a használatát. Nem a gyógyszer volt az egyetlen, amellyel Kadhafi segíteni próbált magán: Fejszál szerint Kadhafi egyik emberét egy olyan eszköz beszerzéséért küldték Párizsba, melyet Kadhafi péniszhosszabbításra használt.

„Napi négy, olykor öt alkalom volt. Kadhafi teljesen rájuk kattant. Bementek a szobájába, ő együtt volt velük, majd kijött, mintha épp csak az orrát fújta volna ki" – mesélte Fejszál a Sunday Timesnak adott interjúban.

A szakács szerint a női testőrök korántsem voltak olyan erényesek, amilyennek a hivatalos propaganda szerette volna. „Mindannyian szexeltek Kadhafival. A legokosabbak meggazdagodtak az ajándékokból, villákat és nagy halom pénzt kaptak" – árulta el. Fejszál azt is elmesélte, hogy Kadhafi egyszer négy nővel feküdt le mindössze néhány órával azelőtt, hogy András herceggel tárgyalt Nagy-Britannia és Líbia kapcsolatáról.

A korábbi olasz miniszterelnök, Silvio Berlusconi jó barátságot ápolt Kadhafival egészen addig, amíg Berlusconi más irányba nem fordította köpönyegét, és 2011-ben támogatni kezdte a líbiai ellenállási mozgalmat. A két államfőt a prostituáltak és a rossz kormányzás iránti közös érdeklődés jó barátokká tette, akik, ha arra volt szükség, kiálltak egymásért.

Amikor Kadhafi 2009-ben az Afrikai Unió elnöke akart lenni, az egyik afrikai vezető szavazata hiányzott a megválasztásához. Kadhafi egykori közeli munkatársa, Núri al-Miszmári szerint, aki 2010-ben Franciaországba vonult száműzetésbe, a helyzetet Berlusconi mentette meg, aki két prostituáltat küldött a meg nem nevezett afrikai államfőnek. „A politikust meggyőzték, és Kadhafira szavazott – innen származik az »unga-bunga« kifejezés, amely az érzéki, merész hölgyekre utal" – mesélte al-Miszmári az Asharq Alawsat című arab lapnak. Az unga-bunga kifejezés 2011 telén végül teret hódított magának az olasz nyelvben. 2010 májusában a kiskorú táncosnőt, a Ruby Rubacuori („Szívtipró Ruby") művésznéven is ismert Karima el-Mahrúzst lopás miatt vették őrizetbe Milánóban. A milánói rendőrség hamarosan telefont kapott Berlusconi miniszterelnök irodájából, amelyből megtudták, hogy a letartóztatott személy Egyiptom akkori diktátora, Hoszni Mubarak rokonságához tartozik, mely információ később merő fikciónak bizonyult.

El-Mahrúzs a vizsgálat során elmondta, hogy eredetileg Marokkóból származik, és a Berlusconinál megrendezett összejövetelekre hívták meg. Az egyik partin egy borítékot kapott, amelyben 7000 euró lapult. Elmesélése szerint ékszerekkel is megajándékozták, azt azonban tagadta, hogy lefeküdt volna az olasz miniszterelnökkel.

A lány Berlusconi szexjátékairól, az úgynevezett unga-bunga partikról is beszámolt. „Silvio azt mesélte nekem, hogy az ötletet Kadhafitól merítette. Hogy ez egy Kadhafi afrikai háreméből eredő rituálé" – mondta állítólag el-Mahrúzs az olasz nyomozóknak.

Állítólag a diktátor fia, Szaadi Kadhafi is aktív szexuális élettel büszkélkedhetett, és nem csak a nők terén. Erről Reza Tauargi, a líbiai futballjátékos tudna bővebben mesélni. Szaadival jó barátok voltak, és együtt játszottak az Al Ahli líbiai klubban. Amikor Szaadi futballkarrierrel próbálkozott Olaszországban, Tauargit is magával vitte. Szaadi 2003-ban szerződést kapott az olasz Serie A-ban szereplő Perugiától. A diktátorfiú tehetsége azonban közel sem volt

összhangban ambícióival, és mindössze a Perugia egyetlen mérkőzésen játszhatott, mielőtt elbukott egy doppingteszten.

Amit a két cimbora nem kapott meg a pályán, Perugia éjszakai bárjaiban igyekeztek bepótolni. Tauargi elbeszélése szerint az ifjú Kadhafival folyamatosan bulizni jártak, és rendszerint lányokkal tértek vissza a luxushotelbe, amelyben laktak. Szaadi olykor férfiakkal is. „Szaadi meleg. Megpróbált velem is lefeküdni, de visszautasítottam. Én csak a lányokat szeretem. Úgyhogy börtönbe záratott" – mesélte Tauargi az Australian című lapnak. A bírósági tárgyalást gyorsan lezavarták. A bíró kijelentette, hogy „ha Szaadi azt mondja, hogy valami hülyeséget csináltál, akkor börtönben a helyed."

A futballjátékos két és fél évet töltött börtönben. 2011. február 20-án szabadult, éppen akkor, amikor a líbiaiak felkelése megkezdődött Kadhafi ellen. „Szaadi személyesen hívott fel, és arra kért, hogy álljak kamerák elé és mondjam azt, hogy mögötte állok. Köszönettel elutasítottam, és fedezékbe vonultam" – mesélte Tauargi a lapnak.

Szaadi biszexualitása 2009-ben Líbia amerikai nagykövetének egy jelentésében is napirendre került, amelyet a WikiLeaks szivárogtatott ki. A nagykövet azt írta, hogy Szaadi férfiakhoz fűződő szexuális viszonya állítólag olyan nagy vihart kavart közte és apja közt, hogy megrendezett házassághoz vezetett a diktátorfiú és Kadhafi egyik központi kormányemberének lánya között:

„Szaadi mozgalmas előéletét európai (elsősorban olaszországi) rendőrségi ügyek, drog- és alkoholfogyasztás, túlzásba vitt bulizás, apja kívánsága ellenére történő külföldi utak, valamint férfi- és nőügyek színesítik. Biszexualitása minden bizonnyal igen nehezen emészthető az apja számára, és részben ez volt az oka annak a döntésnek, hogy megrendezzék ezt a házasságot al-Hveildi al-Hmeidi lányával. A rezsim egyik fontos célkitűzése azt a benyomást kelteni, hogy Kadhafi gyermekei hasznos dolgokkal foglalatoskodnak."

Szeretők szalagon

Nem kizárt, hogy Szaadi az apjára ütött. Moammer Kadhafiról ugyanis szintén az a hír járta, hogy homoszexuális. A hírverő pedig nem kisebb személyiség volt, mint a fülöp-szigeteki diktátor felesége, Imelda Marcos. A szépségkirálynő Imelda 1976-ban és 1977-ben is ellátogatott Líbiába, mivel a férje, Ferdinand Marcos azt gyanította, hogy Kadhafi küldött fegyvereket egy muzulmán lázadó csoportnak a Fülöp-szigeteken. Imelda feladata az volt, hogy rávegye a líbiai diktátort: tartsa távol magát az eseményektől. Amikor Imelda dolgavégezetlenül tért vissza Líbiából, azt mesélte a barátaiknak, hogy Kadhafi vagy meleg vagy egy puhány anyámasszony katonája.

Imelda lehetne a hataloméhes és dekadens diktátorfeleségek őspéldánya. Elsősorban feltűnő szépségéről és hatalmas cipőgyűjteményéről híresült

el, azonban az élete egy cseppet sem volt könnyű a Fülöp-szigetek first ladyjeként, és keményen meg kellett küzdenie nőcsábász férje figyelméért.

Imelda 1953-ban ismerkedett meg Ferdinand Marcosszal, akit azonnal magával ragadott az egykori Miss Fülöp-szigetek résztvevője, és heves udvarlásba kezdett. Elvitte Imeldát és annak két barátnőjét, hogy megmutassa nekik banki széfjét, amelyben közel egymillió dollárnyi készpénz volt. Röviddel ezután összeházasodtak.

Marcosnak azonban volt egy szeretője, Carmen Ortega, aki vele és az anyjával élt. Már négy éve együtt voltak, és Carment gyakran Marcos feleségeként mutatták be. Ferdinand gondoskodott arról, hogy Carmen új helyre költözzön, és azt követően is találkozgatott vele, hogy feleségül vette Imeldát.

Imeldával kötött házassága sokak szerint politikai házasság volt. Imelda a Romualdez család sarja volt, akik jelentős befolyással bírtak a Visayan-szigeteken. Ferdinandnak, aki úgy tervezte, hogy indul a szenátusi választásokon, a házasság segített, hogy szavazatokhoz jusson arrafelé.

Egy Carmennel való konfrontációt követően Imelda összeomlott, és New Yorkba küldték kezelésre. Választás elé került: elhagyja a férjét vagy a számára legjobbat hozza ki a helyzetből. Az utóbbi mellett döntött.

Ferdinand Marcos a Luzon-szigeten lévő Sarrat nevű faluban született 1917-ben. A családnak kínai és japán gyökerei voltak, Marcos pedig azt állította,

hogy egy 1400-as évekbeli kínai kalóz leszármazottja, ami mindenesetre megmagyarázhatja, miért fosztotta ki olyan alaposan a fülöp-szigeteki államkasszát. Apja ügyvéd és politikus, valamint 1925-től 1931-ig a fülöp-szigeteki országgyűlés képviselője volt. Ferdinand apja nyomdokain haladva szintén jogot tanult. A Fülöp-szigetek 1946-ban függetlenedett, Marcos pedig 1949-ben bekerült a parlamentbe. 1965-ben egy megfélemlítéssel, szavazatvásárlással és választási csalással tarkított, kitartó kampányt követően az ország elnökévé választották. Marcos háborús hősként ábrázolta magát, és azt állította, hogy egy 9000 főből álló gerillasereget vezetett a háború alatt.

Az 1968-ban megjelent, a *Találka a sorssal* címet viselő életrajzában Ferdinand a második világháborúban a japánok elleni küzdelemben gerillavezetőként elért eredményeit részletezi. A probléma csak az, hogy a háború alatt valójában nem a szövetségesek oldalán harcolt, hanem együttműködött a japánokkal. A könyv szerint Ferdinand számos érmet kapott erőfeszítéseiért, többek között a legmagasabb fokozatú amerikai katonai kitüntetést, a Medal of Honourt, a Becsület érdemérmet. Amikor különös módon nem sikerült előkerítenie a kitüntetést, egy újat kapott az amerikai kormánytól. Marcos ugyanis fontos szövetséges volt a kommunizmus elleni küzdelemben, és ott egy érem vajmi kevés szerepet játszik.

Marcos életrajzából már tévésorozat készült, és Ferdinand szívesen vette volna, ha játékfilmet is for-

gatnak belőle. A könyvben Ferdinandnak volt egy amerikai-filippínó szeretője, Evelyn, aki megmentette az életét azzal, hogy egy Marcosnak szánt golyó útjába állt. Az Evelyn szerepére áhítozók között volt egy fiatal amerikai színésznő, Dovie Beams is, aki egy rövid találkozót követően Ferdinand szeretője lett. A szerepet természetesen megkapta.

Ferdinand segített Dovie-nak a párbeszédek gyakorlásában, amelyeket magnószalagon rögzítettek. Dovie akkor sem állította le a felvételt, amikor némi szexszel szakították félbe a gyakorlást. Hamarosan egy egész szép gyűjteménye lett a felvételekből. Amikor belopózott az elnöki palotába, Ferdinand több dokumentumát is ellopta. Ferdinand szintén szeretett volna valami emléket a Dovie-val töltött pásztorórákról, ezért egy polaroid géppel meztelen felvételeket készített a lányról. Ferdinand kapcsolatuk egy pontján egy tincs szeméremszőrzetet kért Dovie-tól, aki azt felelte, hogy megkaphatja, amennyiben cserébe ő is kap a férfiéból.

Ferdinand lassacskán elvesztette érdeklődését Dovie iránt, és a kapcsolat a végéhez közeledett. Dovie-nak azt mondták, hogy mégsem forgatnak filmet vele, ezért hazautazott az Egyesült Államokba. De nem sokra rá visszatért a Fülöp-szigetekre, ezúttal azért, hogy megzsarolja Marcost. Tízezer dollárt kapott, hogy hallgasson az afférjukról, ő azonban százötvenezret követelt. Ferdinandnak ez túl sok volt. Dovie-t a titkosrendőrség elrabolta és összeverték, azonban amikor kiengedték a mosdóba, sikerült

elmenekülnie. Felhívta egy barátját Los Angelesben, aki befolyásos kapcsolatokkal rendelkezett. Az egyikük Ronald Reagan, Kalifornia állam kormányzója volt.

Dovie álnéven bejelentkezett a manilai egészségügyi központba, ahol meglátogatta az amerikai nagykövet és a konzul. Imelda ajánlatával érkeztek, aki százezer dollárt kínált azért, hogy tartsa a száját. Dovie azonban úgy vélte, veszélyben forog az élete. Az amerikai diplomatákkal karöltve sajtótájékoztatót hívott össze, amelyen kitálalt. Marcost Fredként emlegette, azért, hogy az újságírók úgy írhassák meg a történteket, hogy ne kelljen megszegniük azt a törvény, mely kimondja, hogy nem illethetik kritikával az elnököt. Dovie lejátszotta az egyik felvételt, amelyen a résztvevők egy szexuális aktus félreismerhetetlen hangjait hallották, továbbá a fülöp-szigeteki elnököt, amint egy szerelmes dalt énekel, amelyről mindenki tudta, hogy a kedvence.

A szexfelvételek másolatai gyorsan körbejárták Manilát, és az egyetemi rádió végtelenített felvételként ismételte azt a részletet, amelyben Marcos orális szexre kéri Dovie-t. A részletet egy héten keresztül újra és újra lejátszották, egészen addig, míg végül a katonaság át nem vette az irányítást a rádióállomás fölött.

Dovie-t amerikai diplomaták menekítették ki az országból, amikor azonban Hongkongban megszakították útjukat, a színésznőt megpróbálták megölni. Brit ügynökök helyezték biztonságba, és öt napon

keresztül rejtegették. A film végül elkészült, Dovie Beamsszel Isabelle szerepében, aki Evelynnek, Ferdinand háborús évekbeli szeretőjének a filmbeli alakja volt. A film a Fülöp-szigeteken Maharlika, a világ többi részén Guerilla Strike Force címen futott, azonban Marcos hazáján kívül nem igazán figyeltek fel rá.

Állati ösztönök

III. Mswati, Szváziföld királya az abszolutista uralkodók kihalófélben lévő fajából származik. Mindössze a brunei szultán, Szaúd-Arábia királya és egy maroknyi egyéb arab uralkodó maradt belőlük, II. János Ádám liechtensteini herceggel kiegészítve, aki a legközelebbi számunkra itt, Európában.

Ahogy egy királyhoz illik, Mswati is egy egész háremet tart fenn. A könyv keletkezésének idején tizenkét felesége van, de a számuk folyamatosan bővül. Tizenkét feleséggel azonban a botrányok valószínűsége pontosan tizenkétszeresére nő. És az sem kizárt, hogy ez a szám ennél is magasabbra emelkedik, mivel elég nagy az esélye annak, hogy a király, legyen bármilyen potens is, aligha képes mind a tizenkét felesége vágyainak eleget tenni.

2010-ben látott napvilágot a hír, hogy a 12. számú feleségnek, Nothando Dubénak, viszonya volt az ország pénzügyminiszterével, Mswati jó barátjával, Ndumiso Mambával. A Royal Villas luxusszállodában kapták rajta őket. Dube állítólag katonai egyenruhát öltve surrant ki a királyi palotából. A király ügynökei gyanút fogtak, és követni kezdték. A szállodai szobában az ágy alá bújva bukkantak rá Mambára.

Mambát kirúgták, Dube pedig házi őrizetbe került. A király anyja, aki a megtisztelő Indlovukazi (Nagy Elefánttehén) címnek örvend, a hagyományokhoz híven küldöttséget menesztett Mamba falujába a vádakkal.

2011 novemberében, több mint egy évvel a házi őrizet megkezdése után, Dube egyik gyermeke játék közben megsérült, és a királyné orvoshoz akart menni vele. Amikor az őrök megpróbálták feltartóztatni, paprikasprayjel fújta le őket. Az incidens végül oda vezetett, hogy Dubét kidobták a palotából. Dube nem az egyetlen a király feleségei közül, akinek elege lett a poligámiából. 2004-ben a király két másik felesége is hűtlenségi botrányba keveredett, melyet követően el kellett menekülniük az országból.

Szváziföldön királyi hagyománynak számít a sok feleség és a sok gyerek. Mswati király apjának, II. Sobhuzának hetven felesége és több mint kétszáz gyermeke volt. Mswati 1968-ban született, négy hónappal azelőtt, hogy Szváziföld függetlenné vált Nagy-Britanniától. Sobhuza 1982-ben bekövetkezett halála után a 14 éves Mswatit jelölték ki utódjául. Amíg a herceg be nem töltötte a tizennyolcadik évét, az apja két özvegye kormányozta a monarchiát. Mswatit 1986-ban királlyá koronázták. Ő volt akko-

riban a világ legfiatalabb, hatalmon lévő egyeduralkodója, és már el is vette első feleségét.

2011 decemberében kezdett szárnyra kelni a pletyka, hogy Mswati király valamiféle bizarr, bestiális szertartásokon vett részt. Szváziföldön minden évben megrendezik az Incwala ünnepet. A fesztivál, amelynek a nevét „királyi ceremóniának" lehetne fordítani, messzire visszanyúló hagyománnyal rendelkezik. December elején kezdődik, és egészen januárig folytatódik. Az ünnepség a király visszatérését jelzi a közéletbe az azt megelőző spirituális elmélkedéssel töltött időszak után, valamint hozzájárul az uralkodó hatalmának megerősítéséhez.

A fesztivált mindig is rejtély és titokzatoskodás övezte, de egy szemtanú úgy döntött, hogy nem tesz lakatot a szájára. Sithembiso Simelane tíz éven keresztül az Inyatsi-ezred tagja volt, és részt vett az Incwala ünnepen. A Facebookon részletes beszámolót tett közzé arról, amit a fesztiválon látott. Többek között arról is beszámolt, ahogy a király egy mágikus kígyó segítségével lelkileg megtisztult.

„Most, hogy a király visszahúzódott magányába, Mantjolóban tartózkodik, ahol egy lélekkígyó van, amely LaMlambo néven ismeretes és a Mnisi-klán tulajdona. A kígyó napokon keresztül nyalogatja majd az egész testét. Úgy tartják, hogy miközben a kígyó a királyt nyalogatja, minden bajtól megtisztítja, amellyel az év során találkozott, így a következő évre új és erős ember lesz belőle" – írja Simelane. A valódi meglepetést viszont az jelenti,

hogy a királynak rituális szexuális aktust kell végeznie egy bikával:

„Azután a bika elfogása és leölése következik. Ez az esemény két szakaszból áll. Az első fázis az Incwala lenkhulu előtt egy nappal történik, délután háromkor. A király elvárja, hogy a fiúk megmutassák erejüket azzal, hogy puszta kézzel megölik a bikát. A bikára vetik magukat, mindegyikük abban a reményben, hogy ő lesz az első, akinek sikerül úgy megragadnia az állatot, hogy a király felfigyel rá. Az egésznek az a nyitja, hogy ezek a fiatalemberek abban bíznak, ha a király felfigyel a bátorságukra, akkor előrelépésre számíthatnak a munkájukban, különösen, ha a biztonsági erőknél dolgoznak, ha pedig munkanélküliek, akkor munkához juthatnak a hadseregben vagy a rendőrségnél. Aztán az öklükkel addig ütik a bikát, amíg az annyira kifáradt, hogy már semmire sem képes. Mswati úgy véli, ez a rituálé azt jelképezi, hogy a népe, amely folyton minden eszközzel megpróbál felkelni ellene, egyszerre feladja a próbálkozást és összezavarodik az ő mutijától (ami egy varázsszer). A bikát ezután az Inhlambeloba vezetik, ahol Mswati meztelenül várakozik. A fiatalemberek leszorítják a bikát, miközben az uralkodó az állat ánuszába dugja erektált királyi péniszét. Egészen addig közösül vele, míg az ejakulációja nem közeledik.

A magömlés előtt egy szarvat hoznak, hogy abba lövellje magját (innen a dicsőítő ének „Uchamela enkhomeni nakumuntfu", azaz „Aki egy állatba és egy emberi lénybe is ejakulál"). A sperma azért kerül a szarvba, hogy bármikor fel lehessen használni, amikor a népet Sibayára vagy egyéb nemzeti ünnepre hívják. A spermát a szertartásokon részt vevő emberek számára készített ételbe keverik, hogy a nép imádattal vegye körül a királyt, és ne merjenek fellázadni ellene. Néhány évvel ezelőtt nagyon csúnya incidens történt, miközben a király épp a bikával közösült. Az állat magához tért a kómából, és elszabadult a pokol. A bika félrelökte a királyt, aki egészen addig sikoltozott az életéért,

míg felül nem sikerült kerekednünk az állaton és át nem vágtuk a torkát."

Másnap reggel egy újabb bikát fognak el. Az állatot nem ütik eszméletvesztésig, hanem mozdulatlanul tartják, hogy a király újra bestiális szodómiát követhessen el rajta. Ezt a bikát mentik majd át a jövő évre, hogy a következő Incwala ünnepségen felhasználják az állatszex első felvonásában. Miután a második bikával is közösült, a király megtisztítja magát a mutival, majd nyilvános szeretkezésbe kezd két feleségével.

„Azután kimegy Indlunkhuluhoz, ahol két felesége, LaMatsebula és LaMotsa már meztelenül várják, mindkettőjükkel közösül egy rövid ideig, de ismét a szarvba ejakulál" – írja Simelane.

A szváziföldi királyi család nem kommentálta az állításokat, de a 2011 decemberében zajló Incwala ünnepen, röviddel azután, hogy az állatszexről szóló híresztelések lábra kaptak, a király az irigy emberekre figyelmeztetett, akik szeretnék, ha Szváziföld gazdasága rosszra fordulna.

Örömbrigád

Természetesen nem kell állatokkal szexelned ahhoz, hogy jó diktátor váljon belőled, mindenesetre Mswati szexuális szokásai is azt húzzák alá, hogy a zsarnokok számára tényleg csak a fantáziájuk szab határt. Amennyiben kevésbé egzotikus vágyakkal

bírsz, követheted Kim Dzsongil és Kim Ir Szen példáját, akik úgynevezett örömházakat alapítottak Észak-Korea egyes részein, ahol az „örömcsoportok" fiatal hölgyeinek az volt a feladata, hogy különböző módokon tegyenek a kedvükre. A lányokat különböző csoportokra osztották. Némelyik csapat masszírozott, mások énekeltek és táncoltak, a kielégülésért felelős társaság pedig a szexuális örömökért felelt. Kim Mjong Csol, Dzsongil egykori testőre arról számolt be, hogy ezekben a házakban nagyjából kétezer nő dolgozhat.

Mi Hjangot, akinek sikerült kilépnie, 15 éves korában szervezték be az egyik örömcsoportba. Elbeszélése szerint a lányok testének hegektől mentesnek kellett lennie és lágy vonalúnak. A kiválasztottak féléves tréningen mentek keresztül, és a saját ujjuk vérével kellett esküt írniuk. Mivel Dzsongil olyan alacsony volt, a lányok nem lehettek magasabbak 165 centiméternél. „Mikor először találkoztam Kim Dzsongillal, olyan átlagosnak tűnt, mintha csak az egyik szomszédom volna. Az arcát rengeteg barna folt borította, a fogsora pedig sárga volt. De nagyon figyelmes volt velem" – mesélte Mi Hjang.

A legtöbb diktátor igényei, függetlenül attól, mennyire pikánsak, kielégülésre lelnek. Egy egész nemzet kész teljesíteni az álmaidat.

Írj

Egy valamirevaló diktátor rendszerint sokoldalú tehetség, amelybe a művészi véna is beletartozik. Figyelemre méltóan sokan írnak könyveket. Az, hogy emlékiratokat vagy politikai elméletet írnak, különösebben nem meglepő, hiszen sok politikus tesz így, a despoták azonban nagy számban jelentetnek meg szépirodalmi alkotásokat is. Sokak számára talán meglepőnek tűnhet, hogy a tekintélyelvű ideológia milyen gyakran jár kéz a kézben az irodalmi tehetséggel, ám sokkal inkább azt hivatott hangsúlyozni, hogy milyen sokoldalúnak és kreatívnak kell lenned ahhoz, hogy egyeduralkodóként boldogulj. A diktátorok mellesleg számos előnnyel rendelkeznek más feltörekvő írókkal szemben. Példának okáért nem kell kiadókat bombázniuk a kézirataikkal, melyekért cserébe csak megalázó visszautasítások sora érkezik. Kicsi a veszélye annak, hogy valakinek legyen mersze visszautasítani a könyvedet, és amennyiben mégis problémád lenne a kiadókkal,

egyszerűen alapítasz egy állami nyomdát. Amint látni fogjuk, egyértelmű marketingelőnyeid vannak.

Sok diktátor az őt övező személyi kultusz fontos részévé tette könyveit. Diktátorként érdemes könyv formájában összegyűjteni és rendszerezni ideológiai gondolataid, továbbá nem árt, ha arról is gondoskodsz, hogy az alattvalóid közül minél többen olvassák őket. Ez igazán nem nehéz. Például Szaparmurat Nyijazovhoz és Moammer Kadhafihoz hasonlóan tedd a könyveidet tananyaggá az iskolákban.

Kadhafi egyike azon diktátoroknak, akik szépirodalmi szerzőként is sikeresen próbálták ki magukat. A *Menekülés a pokolba* címet viselő novella- és esszégyűjteménye kisebb klasszikusnak számít a diktátorság iránt érdekelődők körében. Kadhafi szépirodalmi műve hemzseg a mély filozófiai meglátásoktól és a politikai gondolatoktól. Többek között a hagyományos líbiai társadalom romantizálásától a modern társadalom ellenében. A könyv két novellával kezdődik, melyekben a hektikus, stresszes és magányos városi élettel szemben a nyugodt, hagyományos falusi életet értelmesnek és szépnek ábrázolja.

„A városi élet nem más, mint egy féregszerű, biológiai lét, amelyben az ember értelmetlenül él és hal meg... világos jövőkép és belátások nélkül" – írja Kadhafi *A város* címet viselő műben. A diktátor meglepően környezetbarát oldaláról tesz tanúbizonyságot, amikor azt ecseteli, hogyan szorítják ki a városok a megművelhető földterületeket, és okádják magukból a füstöt és a szennyező anyagokat. A városi sporttevékenységek iránti megvetését is kifejezésre juttatja. „A város kemény és együgyű nyomorult lakóival szemben, és nevetséges dolgok elfogadására kényszeríti őket. Ők pedig elfogadják, lenyelik és megemésztik ezeket, mintha ésszerűek volnának. A legjobb bizonyíték erre az ostoba tevékenységek sora, melyeket a város kényszerít lakosaira. Ezreket találsz, akik szívesen megnéznek egy kakasviadalt – és mi van azokkal a milliókkal, akik azt figyelik, ahogy 22 ember céltalanul rohangál egy dinnyeméretű bőrzsák körül?"

Ezzel ellentétben *A falu* című novellában a vidéki életet egyszerűnek és békésnek írja le. Vidéken senki sem lop. „Hagyjátok el a várost és meneküljetek vidékre, hogy életetekben először megpillanthassátok a holdat" – tanácsolja Kadhafi. „Megszűntök férgek és patkányok, szociális kötelékekből és barátságokból kitaszítottak lenni, és igazi emberekké váltok a faluban, az oázisban, az országban."

A gyűjtemény egyik csúcspontja az *Egy asztronauta öngyilkossága* című novella, amely egy szerencsétlen sorsú űrhajósról szól, aki a földön próbál munkát keresni, miután az arrogáns nagyhatalmaknak már nem áll módjában fenntartani a drága űrprogramokat. Az asztronauta hamar ráébred, hogy csillagászati ismereteinek vajmi kevés hasznát veszi a gyakorlati mezőgazdasági munkák során. Az űrhajós néhány sikertelen próbálkozása után a novella egyszerűen így végződik: „Így aztán az asztronauta, miután

feladta, hogy olyan munkát találjon, amely lehetővé tenné számára, hogy megéljen a földön, öngyilkosságot követett el." Ritkán fordul elő, hogy egy ilyen drámai befejezést ilyen higgadtan ábrázoljanak.

Kadhafi természetesen politikai gondolatait is papírra vetette. Főműve a *Zöld könyv* volt, amelynek három kötete a következő ambiciózus alcímeket viselte: *A demokrácia problémájának megoldása. A gazdasági probléma megoldása. A harmadik egyetemes elmélet társadalmi bázisa.*

Az ember azt gondolná, hogy a demokrácia problémájának megoldását a diktatúra bevezetése jelenti. Nem így Kadhafi szerint, aki úgy vélte, hogy a nyugati reprezentatív demokrácia maga a diktatúra. „A politikai párt a diktatúra modern formája" – írja. Egy politikai párt csak a saját tagjait képviseli és csak a saját érdekeiért harcol, ezért nem tekinthető demokráciának az, amikor politikai pártok irányítják a teljes lakosságot. A megoldás az, amit Kadhafi a harmadik egyetemes elméletnek nevez. Parlamenti képviselők választása helyett adminisztratív népi bizottságokra van szükség, amelyeket az alapszintű népi kongresszusok választanak maguknak és felügyelnek. A népi bizottságok és a népi kongresszusok képviselői a Kadhafi által Általános Népi Kongresszusnak nevezett intézménybe tömörülnek, amely évente ülésezik. Az Általános Népi Kongresszus fogalmazza meg a határozatokat, melyeket a népi bizottságoknak és népi kongresszusoknak kell a gyakorlatban megvalósítaniuk.

Ez nyilvánvalóan teljes mértékben különbözik a parlamenti jogalkotástól. Kadhafi szerint bármely jogszabály, amelyet egy gyűlés, bizottság vagy egyén hoz, demokrácia- és természetellenes. Csak a természetes törvények elfogadhatóak. „Bármely társadalom természetes törvénye a szokás vagy a vallás. Vagyis minden kísérlet, hogy e két forráson kívül álló törvényt hozzanak, érvénytelen és illogikus" – írja. Felmerülhet az érv, hogy Kadhafi politikai elmélete diktátorként nyomban ki is zárja magát, a *Zöld könyv* azonban szerencsére megengedő a csúcson álló erős férfiakkal szemben: „Elméletileg ez az igazi demokrácia, de a valóságban mindig a legerősebbek irányítanak. Vagyis, akik a legerősebbek a társadalomban, azok uralkodnak a kormányban." Touché!

A gazdasági probléma megoldása egyszerűbb. A fizetett munka rabszolgává teszi a dolgozókat. Következésképpen fizetés helyett a megtermelt javak egy részét kell kapniuk. *A harmadik egyetemes elmélet társadalmi bázisa* kimondja, hogy a társadalom alapvető szociális egysége és ezzel együtt a nemzet építőköve a család. „Egy olyan társadalom, amelyben az egyén egy virágzó család kebelén nőhet, erős társadalom" – írja Kadhafi. Az egészséges család receptje mindenekelőtt az, hogy a nők otthon maradnak, és a gyermekekre vigyáznak.

Kadhafi a sporttal kapcsolatban is érdekes elmélettel állt elő. Elfogadhatatlannak tartotta, hogy tömegek egy kis csoport sportolót bámuljanak. „A sport olyan, mint az ima vagy az evés. (...) Osto-

basság lenne, ha tömegek azért mennének egy étterembe, hogy azt bámulják, amint egy vagy több ember eszik" – írja. Jól beszélt. Ahogy az egykori diktátor rámutatott, a részvétel a fontos: „Egy napon, amelyen rájönnek, hogy a sport egy aktivitás, amelyet gyakorolni kell, és nem nézni, eltávolítják a lelátókat, és tömegek vonulnak majd a sportcsarnokokba, hogy sportoljanak."

Az oktatás szintén a harmadik egyetemes elmélet társadalmi bázisának része, és ezen a ponton Kadhafi hozzáállása egészen liberálisnak mondható. Úgy véli, hogy a társadalomnak minden típusú oktatást biztosítania kell, és mindenkinek meg kell adni a lehetőséget, hogy olyan szakot válasszon, amilyet akar. Kadhafi szerint arra kényszeríteni valakit, hogy egy bizonyos tananyagot elsajátítson, diktatórikus megoldás. Hogy ennek ellenére sikerült a saját politikai gondolatait az iskolai tananyag részévé tennie, csakis Kadhafi felülmúlhatatlan gyakorlatiasságát bizonyítja.

A lélek könyve

A *Zöld könyv* természetesen minden diák számára kötelező olvasmány volt Líbiában, azonban Kadhafi halála után nem sokkal sajnos eltávolították a tantervből. Egy másik diktátorklasszikus, amely szintén az iskolai tananyag részét képezte jó ideig,

Szaparmurat Nyijazov műve, a *Ruhnama* (A lélek könyve). Türkménbasi idején a kisiskolásoktól az egyetemi hallgatókig minden diák olvasta a *Ruhnamát*. A mű ismerete kötelező volt az iskolai vizsgák sikeres teljesítéséhez, és a türkméneknek hosszú passzusokat kellett tudni idézniük a könyvből. Az összes állami hivatali állásra pályázónak vizsgát kellett tennie az *Ruhnamából*, sőt, az embernek azzal is számolnia kellett, hogy az autóvezetési vizsga alatt is kérdéseket kaphat a könyvből.

Mivel a *Ruhnama* olyan fontos részét képezte Türkmenisztán oktatási rendszerének, a hatóságok 2004-ben közzétették, hogy jó néhány sokkal kevésbé fontos szakot, képzést és tudományos irányt eltávolítottak. Helyettük az iskoláknak „a helyi hagyományok felelevenítésére" kellett helyezniük a hangsúlyt és „a természetes, szellemi értékekhez való visszatérésre" kellett ösztönözniük.

A könyv első kötete, amely 2001-ben jelent meg, önéletrajzi elemek, történelmi, politikai, filozófiai és vallási kérdések elegye. 2004-ben látott napvilágot a második kötet, amely egy mélyebb erkölcsfilozófiai elemzést tartalmaz, valamint számos figyelmeztetést arra nézve, hogyan kell egy jóravaló türkménnek viselkednie. A *Ruhnama* Türkménbasi mindenre kiterjedő személyi kultuszának fontos részét képezte. A türkmén történelem romantikus ábrázolása miatt Türkmenisztán nemzeti identitásának felépítésében is rendkívül fontos szerepet játszott.

A könyv egy szeretetteljes esküvel kezdődött, amelyet minden türkménnek kívülről kellett tudnia, hogy bizonyítsa az elnök iránti odaadását:

> Türkmenisztán, imádott anyaföldem, édes hazám!
> Mindig velem vagy a gondolataimban és a szívemben!
> A legapróbb sértő tettért, melyet neked okoznék, merevedjen meg a kezem!
> A reád mért rágalmamért némuljon meg ajkam s nyelvem!
> Hazámat, ha elárulnám, a Hatalmas Szaparmurat Türkménbasi szent zászlaját, szakadjon meg lélegzetem!

Az első fejezetben Türkménbasi azt bizonyítja, hogy a türkmén nép eredete ötezer évre nyúlik vissza, egészen Noé prófétáig. Noé a türkmének földjét fiának, Jáfetnek és utódainak adta. Isten gondoskodott arról, hogy a türkmének a spirituális gazdagságot és a bátorságot kapják különleges tulajdonságukként. A következő fejezetek a türkmének történetét mesélik el (amelyet más történészeknek meglepő módon sohasem erősítettek még meg), amely a türkmén nemzetállamban kulminált Türkménbasi vezetésével.

Mivel a könyv szeptemberben jelent meg, az elnök mesterművének tiszteletére a hónap nevét Ruhnamára keresztelték át. Türkménbasi Aşgabatban egy gigantikus szobrot állíttatott a könyvnek. Saját magát ábrázoló, 12 méter magas, forgó arany szobrához hasonlóan a Ruhnama-szobor is mechanikus szerkezettel van ellátva. A könyv fedele minden este nyolc órakor kinyílik, és idézeteket játszik le.

Türkménbasi azonban nem érte be annyival, hogy a könyv a türkmén társadalom minden zugát átjárta. Hogy az egész világra eljusson az üzenet, a külföldi cégeknek, ha üzleti tevékenységet akartak folytatni az országban, le kellett fordíttatniuk a könyvet saját nyelvükre. Így aztán a Ruhnamát 41 nyelvre fordították le, amelyet olyan multinacionális vállalatok finanszíroztak, mint a Siemens, a DaimlerChrysler, a Caterpillar és a John Deere.

De még ez sem volt elég nagy közönség Nyijazov számára. 2005 augusztusában egy orosz rakétával Föld körüli pályára állította a könyv egy példányát. Türkménbasi feltehetőleg a földönkívülieket is meg akarta örvendeztetni bölcsességeivel. „A könyv, amely emberek millióinak a szívét nyerte meg a Földön, most a világűr meghódítására készül" – írta a Neutralni Türkmenisztán címet viselő állami lap a kilövésről. A könyv mellett egy türkmén zászlót és az elnök szimbólumát, egy ötfejű sast ábrázoló képet is útnak indították.

Türkménbasi emellett kiváló költőnek is bizonyult. 2003-ban elnyerte a Türkmenisztán nemzeti költője, Mahtumkuli tiszteletére alapított díjat. A díjat annak a költőnek ítélik oda, aki leginkább hozzájárul a türkmén nemzetállam megteremtéséhez, amely Mahtumkuli egyik célja volt.

Türkménbasi 2006-ban meghalt, azonban utódjától, Gurbanguli Berdimuhamedovtól sem álltak távol az irodalmi szárnypróbálgatások. Több mint valószínű, hogy a *Ruhnamához* hasonlóan a lovak-

ról és gyógynövényekről írott könyvei szintén hozzájárulnak majd az elnök körüli személyi kultusz kialakulásához. Hogy a könyvek a türkmén kultúra fontos jelenségeit taglalják, aligha lehet véletlen. 2011-ben bejelentették, hogy a *Ruhnamát* el kell távolítani az iskolai tananyagból, a helyére pedig az új elnök egyik könyve kerül. Az új könyv állítólag a *Turkmennama* (A türkmének könyve) vagy az *Adamnama* (Az emberiség könyve) címet viseli.

Szaddám metaforái

Szaddám Huszein szintén olyan diktátor volt, aki nagyon aktív szépirodalmi szerzőnek bizonyult. Kormányzása utolsó éveiben négy regényt is írt. Az irodalmi véna egyértelműen Huszein génjeiben keresendő. A diktátor nagybátyjának, Hajralláh Tulfáh, Bagdad egykori kormányzójának nevéhez fűződik ugyanis a *Három dolog, amit Istennek nem kellett volna megalkotnia: a perzsák, a zsidók és a legyek* című propagandapamflet megírása. A könyv bestseller lett, amihez nagyban hozzájárult a hatóságok rendelete, melynek értelmében Irak 20 000 iskolájának 50-50 példányt kellett vásárolnia belőle. Tulfáh emellett leginkább arról híresült el, hogy korrupciós ügyei miatt Huszein kénytelen volt eltávolítani a polgármesteri székből.

Huszein első és leghíresebb regénye a *Zabibah és a király* volt, amely 2000-ben jelent meg. A könyv a

középkori Irak egy királyának és egy parasztasszonynak, Zabibahnak a történetét meséli el. A királyt lenyűgözik Zabibah politikát és kormányzást érintő bölcs gondolatai, és lassacskán szerelmi viszony alakul ki kettőjük között. Zabibah azonban már boldogtalan házasságban él egy rendkívül ellenszenves alakkal. A nő egy éjjel éppen hazafelé tart a királynál tett látogatás után, amikor egy álarcos férfi megerőszakolja. Mint kiderül, Zabibah brutális férje volt az elkövető, aki véget akar vetni a kapcsolatnak. A király bosszút hirdet, és háborút indít a férj és annak kompániája ellen. A csatában Zabibah és a király is meghal.

Idővel teljesen nyilvánvalóvá válik, hogy Zabibah Irak metaforája, gonosz férje pedig az Egyesült Államoké. A király maga Szaddám Huszein. Zabibaht január 17-én erőszakolják meg, amely az első öbölháború kezdetének dátuma. A valódi háborúval ellentétben azonban a könyvben a szimbolikus amerikai hadsereg vereséget szenved.

A könyv több mint egymillió eladott példánnyal azonnal bestseller lett Irakban. Népszerűsége azzal is összefügghetett, hogy megjelenésekor nagyjából öt korona körüli összegért árulták, továbbá azzal is, hogy egy diktatúrában ésszerű életelvnek bizonyul a diktátor műveinek olvasása. A regényből később forgatókönyv is készült egy húsz epizódból álló tévésorozathoz, továbbá egy musicalt is írtak belőle.

Hogy valóban az iraki elnök írta-e a regényt, nem tudható bizonyossággal. Sokan úgy vélik,

hogy árnyékszerzők írták Huszein utasításai nyomán. Olyan híresztelések is szárnyra keltek, hogy a valódi szerzőt megmérgezték, nehogy kiderüljön az igazság. Ezek valószínűleg csak rosszindulatú pletykák. A könyv nyelvezetéből egyértelműen kiderül, hogy a szerzője nem hivatásos író. Az pedig, hogy Huszein a bebörtönzése után is folytatta az írást, ugyancsak arra utal, hogy valós irodalmi ambíciókkal rendelkezett.

Az első regény zajos sikerét követően Huszein *A bevehetetlen vár* című könyvvel jelentkezett, amely egy hajdani katonáról szól, aki beleszeret egy kurd lányba. A harmadik regény, az *Emberek és egy város* a Baasz párt felemelkedését mutatja be. Huszein rokonságából több karakter is felbukkan a műben. A negyedik könyv, a *Menj el, átkozott lélek!*, a 2003-as amerikai invázió előtt jelent meg. A könyv egy arabról szól, aki két ellenséges törzs ellen küzd, amelyek a zsidókat és az amerikaiakat szimbolizálják. Bagdad eleste előtt éppen csak 40 000 példányban tudták kinyomtatni.

Huszein a háborút követően a börtönben *A nagy ébredés* munkacímmel írt még egy regényt, de hogy sikerült-e befejeznie a kivégzése előtt, arról nincsenek információink. A könyvet mindenesetre ez idáig nem adták ki. Az iraki diktátor verseket is írt a cellájában. Utolsó versét a Der Spiegel magazin tette közzé, nagy valószínűség szerint ez volt az utolsó dolog, amit írt. A költemény az *Engedd szabadon a lelket* címet viseli.

Ez az én lelki társam, és te vagy, akit lelkem szeret
Nincs ház, mely úgy védené szívem, ahogy te tetted
Az ellenség idegeneket kényszerít tengerünkbe
És aki szolgálja őket, sírni fog
Lecsupaszítjuk mellünket a farkasok előtt
És nem rettegünk, ha találkoznunk kell a szörnyeteggel
Értetek áldozom lelkemet, és a nemzetért
Nehéz időkben az olcsó vér
Nem csúszunk a térdünkön, ha támadunk
Sőt, tisztelettel bánunk elleneinkkel

Autoriter filmelmélet

Az észak-koreai diktátor, Kim Ir Szen szintén komoly irodalmi tehetséget mutatott. Irodalmi munkássága csúcspontjai között találjuk a *Vértenger* című nemzeti romantikus regényt és operát, amely a japán megszállás idején játszódik, és a Pektu-hegy lábánál zajló ellenállási mozgalomról szól. A japánok kegyetlenségét és az észak-koreaiak hősies bátorságát ecsetelő történet tökéletesen alkalmas arra, hogy alátámassza Kim Ir Szen nacionalista ideológiáját.

A könyv eredetileg operának íródott. Ez Észak-Korea legnépszerűbb operaelőadása, Phenjanban hetente többször is színpadra kerül. A történetből egy három és fél órás film is készült, amelyet részben Kim Ir Szen fia és utódja, Kim Dzsongil rendezett. Kim Dzsongil híres volt filmművészet iránti szenvedélyéről, állítólag egy első osztályú hang- és

képi berendezésekkel felszerelt, privát vetítőterem is volt a tulajdonában.

Apjához hasonlóan Kim Dzsongil is lenyűgöző mennyiségű politikai irodalmat írt, de a dráma iránti érdeklődését figyelembe véve két legérdekesebb műve mégis *A filmművészetről* és *Az operaművészetről*. A könyvek alapos bevezetést nyújtanak a forradalmi performatív művészetbe. Dzsongil operaelmélete a *Vértenger* úttörő színrevitelén alapul. Olyan kiváló forradalmi tanácsokkal áll elő benne, mint például a következő: „Egy színpadi vagy irodalmi műben megjelenő modern kori hősnek tipikus, független és kreatív embernek kell lennie, aki olyan hozzáállással él és dolgozik, amely mind forradalmiságában, mind felépítésében mesteri. Azoknak az időknek, amikor az opera prominensei feudális császárok, arisztokraták és milliomosok voltak, vége."

A filmelmélet a filmgyártás művészi és politikai aspektusát is magában foglalja. Ami a művészi szempontot illeti, Dzsongil például ragaszkodik ahhoz az elvhez, hogy „egy film zene és a dalok nélkül nem teljes". Politikailag a filmnek a dolgozók forradalmára kell reflektálnia: „A politikai vízió az, hogy mindent a párt szemén keresztül nézzünk, és minden egyes jelenséget forradalmi nézőpontból mérlegeljünk."

Kim Dzsongil egyik nagy filmterve a Godzilla koreai változatának az elkészítése volt. A Népi Demokratikus Köztársaság sajnos szűkölködött a jó rendezőkben. Álma megvalósításához arra utasította

a titkosszolgálatot, hogy rabolják el a dél-koreai rendezőt, Sin Szang Okot. 1978. január 1-jén elrabolták Sin éppen Hongkongban tartózkodó exnejét, Cso Jun Hit. A nőt egy hajóra ültették, amely nyolc nap múlva befutott az észak-koreai Nampo kikötőjébe, ahol nem kisebb személyiség várta, mint Kim Dzsongil személyesen. A filmrajongó diktátor fantasztikus öniróniával rendelkezett. Amikor Csóval találkozott, ezt kérdezte: „Maga szerint nem úgy festek, mint egy törpe ürüléke?" Csót egy luxusvillába szállították, Dzsongil pedig egy partira invitálta magához.

Amikor Sin Hongkongba utazott, hogy utánanézzen az ügynek, őt is elrabolták. Az éveken keresztül tartó fogság ideje alatt Sinnek Dzsongil parancsára sorra kellett gyártania a Kedves Vezér által elképzelt filmeket, cserébe viszont a volt feleségével is egymásra találtak. A filmrajongó diktátorfiú javaslatára újra összeházasodtak Észak-Koreában. Sin hét filmet rendezett az országban, melyek közül a legismertebb a Pulgasari, amely Észak-Korea válasza a Godzillára. A film egy koreai legendán alapszik: egy kovács a gonosz király börtönébe került. Kevéssel azelőtt, hogy éhenhalt, rizsből készített egy kis figurát, amely, amikor vér csöppen rá, gigantikus méretű, fémzabáló szörnyeteggé változik. Sinnek és Csónak végül egy bécsi filmfesztiválon sikerült megszökniük 1986-ban. Mindketten menedékjogot kaptak az Egyesült Államokban, ahol Sin folytatta a filmkészítést.

Autoriter eladási trükkök

A diktátorság egyik előnye az, hogy a könyveid nagy valószínűséggel bestsellerek lesznek. Ha Türkménbasihoz és Kadhafihoz hasonlóan iskolai tananyaggá teszed a könyveidet, azzal nagyban növelheted az eladást. Mao Ce-tung *Idézetek Mao Ce-tung elnöktől,* avagy a *Vörös könyvecske* címmel jobban ismert mesterműve a világtörténelem legtöbb példányban eladott könyvei közé tartozik. Ehhez nyilván nagyban hozzájárult az az elvárás is, hogy minden kínai mindig tartson magánál egy példányt, ami nem csupán olyankor volt nagyon hasznos, amikor az ember nehéz helyzetbe került, és a bölcs vezér tanácsára szorult, de abban az esetben is, ha az ember el akarta kerülni a letartóztatást, netán összetűzésbe került a rendőrséggel. A *Vörös könyvecske* Kínán kívül is bestseller lett, amely nagyrészt annak köszönhető, hogy a nyugat radikális ifjai újra kívánták teremteni a boldog és megállíthatatlanul előretörő kínai diktatúrát.

Hogy pontosan hány példány kelt el a műből, nehéz lenne megmondani, de a teljes eladást 800-900 millióra becsülték. És ezek csak az eladott példányok. A legtöbbet adományozták. A könyvet több mint hatmilliárd példányban nyomtatták ki, amivel a Bibliával száll versenybe a világ legnagyobb példányszámban kiadott könyvének címéért. Mao legtöbb műve bestseller lett. Csengjüan Fu történész szerint 1966 és 1976 között Kína 1820 állami tulajdonban lévő nyomdájában Mao *Vörös könyvecskéjéből* 6,5 milliárdot, válogatott műveinek négykötetes kiadásából 840 milliót, a verseiből 400 milliót nyomtak, ezen felül 2,2 milliárd plakátot is készítettek Mao arcképével. Ennek fényében némileg viccesnek hat, hogy Mao a *Küzdelem a könyvek tiszteletéért* címmel is megjelentetett egy művet.

François „Papa Doc" Duvalier láthatóan megirigyelte Mao politikai gondolkodóként aratott elismertségét. Hogy ideológusként és szerzőként is megalapozza hírnevét, 1967-ben megjelentette az *Esszenciális művek* első kötetét. A könyv Mao *Vörös könyvecskéjének* utánzata volt, Papa Docnak azonban sajnos nem sikerült ugyanolyan eladási sikereket produkálnia, mint irodalmi példaképének. Szerencsére Duvalier mégis talált egy megoldást. Az összes közalkalmazott fizetését meghúzta, amiért cserébe a könyv egy példányát adta nekik.

Légy stílusos

Az állami vezetők többsége ad a megjelenésére és nagy körültekintéssel választja ki öltözetét. Léteznek íratlan szabályok, melyek megszabják, mi a megfelelő viselet a nemzetközi tárgyalások, gálavacsorák, nemzeti ünnepek és egyéb hivatalos események alkalmával, amelyeken a pozíciód alapján kell részt venned. A legtöbb politikus tartja magát ezekhez a szabályokhoz. Ezért is szoktak olyan reménytelenül unalmasan festeni, ráadásul alig lehet megkülönböztetni őket egymástól. A férfiak esetében ugyanis nagyjából a nyakkendő színe az egyetlen, amit variálni lehet.

Diktátorként sokkal szabadabban választhatod meg az öltözékedet, mint demokrata kollégáid. Ha gyors pillantást vetünk az elmúlt ötven év diktátorainak gardróbjára, olyan fantáziával és változatossággal találjuk szemben magunkat, amely a legmerészebb párizsi és milánói tervezőknek is javára válna. Egy, a választóiért felelős politikus

nagyon odafigyel arra, hogy ne hibázzon, következésképpen nagyon óvatosan jár el öltözéke megválasztásakor. Diktátorként viszont a saját ízlésed szerint öltözhetsz, nem kell attól tartanod, hogy a másnapi sajtóban kritika ér miatta. Ráadásul úgy tűnik, hogy az abszolút hatalom az egyén esztétikai preferenciáira is hatással van. A hatalom magabiztossá tesz és növeli a kísérletező kedvet.

Általános szabályként elmondható, hogy minél hosszabb ideje van hatalmon egy diktátor, annál excentrikusabb az öltözködési stílusa. Jó példa erre Moammer Kadhafi. A líbiai diktátor, aki világéletében hiú volt, karrierje kezdetén frissen vasalt egyenruhát viselt, ám az évek múlásával híres tervezők öltönyeivel, beduin köntösökkel és egy sor egyéb ruhadarabbal bővült a repertoárja, amelyekkel kevésbé magabiztos politikusok soha nem mernének előrukkolni. Annak ellenére, hogy hosszú éveken keresztül névtelen, unalmas öltönyökhöz tartotta magát, az utóbbi években még Robert Mugabe is színes ingekben kezdett mutatkozni.

A jelentős egyéni eltérések dacára a diktátorok ruhaválasztásában mégis felfedezhető néhány általános tendencia. A modern despoták körében az alábbi öt hagyományos stílusirányzat figyelhető meg. Természetesen léteznek kivételek, de az utóbbi évszázad diktátorainak többsége besorolható ezen kategóriák valamelyikébe.

A klasszikus

A klasszikus diktátoröltözék egy merev tiszti egyenruhából áll, kifogástalanul élére vasalt nadrágszárral, rangjelzéssel és egy sor elegáns kitüntetéssel a mellkason. Ez az öltözködési stílus valamennyi kontinensen nagy népszerűségnek örvendett, de elsősorban az olyan latin-amerikai diktátorokhoz köthető, mint a chilei Augusto Pinochet és a kubai Fulgencio Batista.

Természetesen nem véletlen, hogy a katonai egyenruha olyan gyakran használatos a diktátorok körében. Nagyon sokan a fegyveres erők soraiból kerülnek ki, és katonai puccs révén jutottak hatalomra. Az egyenruha hatalmat és tekintélyt sugároz. Továbbá egyértelmű jelzés a potenciális államcsínyre készülők felé: az én kezemben van a fegyveres erők irányítása.

A lázadó

Egyesek számára a klasszikus diktátori egyenruha túlzottan merev öltözék. A lázadó diktátorok inkább egy jóval lazább és szakadtabb változatra voksolnak. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez a despoták válasza a James Dean-stílusra. A lázadók a gyűrött egyenruhát részesítik előnyben, nyitott zakóval és kigombolt nyakú inggel. A lázadó külső különösen az egykori gerillavezetők körében volt népszerű.

A lázadó stílus kialakulása részben annak köszönhető, hogy nem igazán praktikus vasalót magunkkal cipelni, amikor épp gerillaháborút folytatunk a dzsungelben, de afelől sincs semmi kétség, hogy ez a külső igen vonzó a fiatal forradalmárlányok számára, vagyis mindenképpen tudatos ruhaválasztásról beszélhetünk. A lázadók a kényelmes és praktikus stílusra szavaznak, amely fiatalosságot és vegytiszta „teszek az egészre" hozzáállást sugall.

A kubai diktátor, Fidel Castro ezen divatirányzat úttörő figurájának tekinthető. Egy másik klasszikus lázadó Thomas Sankara, aki 1983 és 1987 között volt Burkina Faso elnöke. Sankarát egyenesen az afrikai Che Guevaraként kezdték emlegetni. A ruhaválasztás egyértelműen a diktátor hiúságát fejezte ki, és kopott *shabby chic* stílusa a legteljesebb mértékben tudatos volt. Egyenruhái méretre készültek, és rendszerint gyöngyház berakású pisztolyt viselt.

A páváskodó

A diktátorok szeretik a csillogást. Odavannak az aranyszobrokért, a gyémántberakású órákért és a fényűző enteriőrért. Így aztán nem meglepő, hogy egyes diktátorok képtelenek egy szigorú és megfontolt uniformishoz tartani magukat. Inkább bojtokra, csillogó medálokra, aranyszalagokra, színes tollakra és pazar kalapokra vágynak. A despoták zsigerből vonzódnak a csillogó tárgyakhoz, ám azok, akik a pávastílust képviselik, a megjelenésre vonatkozó

összes íratlan szabályt sutba dobják. A legtöbb diktátor a klasszikus egyenruhával indít, idősebb napjaikra azonban gyakran nyitnak egy lényegesen extravagánsabb öltözködési mód felé. Azon zsarnokok között, akik többnyire úgy festenek, mintha egyenesen az utolsó melegfelvonulásról érkeztek volna, olyan diktátorokat találunk, mint a paraguayi Alfredo Stroessner, Bokassa, a Közép-afrikai Császárság uralkodója vagy Brunei szultánja, Hassanal Bolkiah.

A nemzeti

A diktátorok közül sokan hordják ruhájukat nemzeti büszkeségük szimbólumaként, legyen az maga a tradicionális ruházat, vagy a helyi hagyományok új és innovatív formába való átültetése. III. Mswati, Szváziföld királya jól példázza azon diktátorokat, akik a tiszta hagyományos stílust váltogatják a modern öltönnyel, ám amikor ősi viseletbe bújik, nem szűkmarkúskodik semmivel. Ruházatát batikolt anyagok, egzotikus gyöngyök, színes ékszerek és tollas fejdíszek széleskörű használata jellemzi. A közel-keleti diktátorok, mint Abdullah, Szaúd-Arábia királya, szintén kedvelik a tradícionális öltözékeket. Arrafelé a ruházatnak praktikus funkciója is van. A hosszú tunikák és a vékony pamutszövetből készült, lobogó fejfedők gondoskodnak viselőjük testének hűtéséről és árnyékolásáról a forró sivatagi klímában.

Az unalmas

Az utóbbi évtizedekben csökkent a katonai egyenruhák népszerűsége. Különösen az egykori szovjetköztársaságok diktátorai esetében hiányzik a katonai háttér, így már csak ezért sem tudnának teljes hitelességgel egyenruhát ölteni. Sajnálatos módon a nyugati öltöny-nyakkendő felállás többnyire a nemzetközi fórumokon is kiszorította az egyéb ruházatot.

Némelyik diktátor ezért megpróbál úgy festeni, mint az átlagos politikusok. Sötétszürke és fekete miniszterelnöki öltönyökbe bújnak, fehér inggel és egyszínű nyakkendővel, aminek köszönhetően az ENSZ-konferenciákon könnyen össze lehet téveszteni őket az olyan demokrata heterókkal, mint Jens Stoltenberg és Barack Obama. Üzbegisztán despotája, Iszlam Karimov és Fehéroroszország elnöke, Alekszandr Lukasenko is azon diktátorok közé tartozik, akik előszeretettel viselik ezt a stílust. Ugyanez érvényes a kínai vezetőkre, akik Mao Ce-tung óta semmilyen újítást nem eszközöltek a diktátordivatban.

Egyes diktátorok olyan eklektikus stílust képviselnek, ami egyszerűen túlmutat bármiféle besoroláson. Moammer Kadhafi is közéjük tartozott. A néhai líbiai diktátor mindig jól öltözött volt, de folyamatosan új ruhadarabokkal és összeállításokkal kísérletezett. A mutatós egyenruhától a hagyományos beduin ruházaton keresztül a Miami Vice inspirálta dizájneröltönyök színes selyemviseletéig mindent

magára húzott. A Kadhafinak dolgozó ukrán ápolónő, Okszana Balinszkaja szerint a diktátor naponta többször is átöltözött. „Annyira odáig volt a ruháiért, mint valami nyolcvanas évekbeli rocksztár. Néha képes volt még egyszer visszamenni a szobájába, hogy átöltözzön, amikor a vendégei már rég rá vártak" – mesélte Balinszkaja egy interjúban, amelyet a Newsweeknek adott 2011-ben.

Más diktátorok olyan önfejűek, hogy lehetetlen elhelyezni őket valamelyik dobozban. Kim Dzsongil olyan diktátor volt, aki a saját útját járta. Kormányzása idején szinte mindig egyszerű, rövid, gumis derekú kabátot és hozzá passzoló nadrágot viselt, rendszerint semleges szürke árnyalatban. Az uniformis és tréningruha ezen elegye kényelmes és praktikus viselet. Ha hideg volt, egy nagy, szürke tollkabátot dobott a vállára, épp olyat, amilyet a lillehammeri olimpia dolgozói viseltek 1994-ben. A politikai üzeneteknek Dzsongil viselete sem volt híján. Miután hatalomra jutott, az országot több aszályos esztendő sújtotta, és az emberek éheztek. Egyszerű ruhadarabjaival a néppel való együttérzését fejezte ki.

Kim Dzsongil spártai stílusa nagy hullámot vert a nemzetközi divatvilágban. Az észak-koreai újság, a Rodong Szinmun 2010-ben bejelentette, hogy Dzsongil nemzetközi stílusikonná vált. „Ami annak köszönhető, hogy a munka közben mindig egyszerű öltözetet viselő nagy tábornok képe mély nyomot hagy az emberek tudatában" – írta a lap. Az

újság nemzetközi divatszakemberektől is támogatást kapott. „Kim Dzsongil stílusa, amely most az egész világot meghódítja, példa nélkül való a divattörténelemben" – jelentette ki egy anonim francia divatszakértő a pártlapban.

A diktátorok nem csupán maguk miatt hiúak. Nem ritkán irányt mutatnak abban is, hogyan kellene öltözködniük alattvalóiknak. Az már önmagában szimpatikus vonás, hogy egy diktátor jól öltözött lakosságra vágyik, de az ilyen típusú rendelkezéseknek gyakran praktikus oldala is van. A ruházatot gyakran a hivatalos állami ideológia vagy a szükségszerű személyi kultusz részeként használják. Thomas Sankara egyike volt azon diktátoroknak, akik igyekeztek nacionalizálni az ország öltözködési szokásait. Elrendelte, hogy Burkina Faso összes állami alkalmazottja hagyományos viseletben járjon dolgozni, az alapanyagokat helyi gyapotból kellett szőniük és a ruhadarabokat a helyi szabóknak kell elkészíteniük.

A Mao-öltöny ismertebb viselet. Kínában általában csungsan öltönynek nevezik, és eredetileg a japán egyenruha ihlette. A Népi Felszabadító Hadsereg és a párttagok használták. Az egyenruha a Mao-öltöny elnevezést akkor kapta, amikor a kínai diktátor, Mao Ce-tung használatba vette.

Az öltöny Mao ideológiájának tökéletes kifejeződése. Praktikus, egyszerű vonalvezetés jellemzi, és tartós, minőségi gyapjúból készült. A kék és zöld színekben elérhető öltöny egy nadrágból és

az elején négy rávarrt zsebbel ellátott zakóból állt. Az elegáns Mao-sapkával kombinálva, amely egy ellenzős, az elején kis vörös csillaggal díszített fejfedő, a legtöbb alkalomra megfelelő viselet, legyen az ünnep vagy munka. Az öltözet kényelmes és praktikus, az egyenlőséget és az egyszerű, földközeli értékeket jelképezi, és férfiak és nők számára egyaránt használható. A kulturális forradalom ideje alatt Kína szinte teljes férfilakossága ezt az egyenruhát hordta. Az 1990-es évekre a kínai vezetők Mao-öltönyét jobbára az unalmas és lényegesen kevésbé tetszetős nemzetközi üzleti öltözék váltotta fel.

A Mao-öltönyt más kommunista diktátorok is átvették. Pol Pot, a kambodzsai Vörös Khmer vezetője hasonló öltözéket viselt. Észak-Korea első diktátora, Kim Ir Szen szintén olyan egyenruhát használt, amelyet a Mao-uniformis ihletett.

Mobutu Sese Sekót szintén ez a ruhadarab inspirálta, amikor megfelelő népviseletet tervezett a kongói nép számára. Kormányzása alatt, a kongói társadalom hetvenes években folyó úgynevezett „zaireizálása" idején, megfelelő ruhadarabra volt szükség a nyugati, imperialista öltönyök helyettesítésére. Mobutu Kongó nevét Zairére változtatta, és betiltotta az inggel és nyakkendővel kombinált öltönyök viselését. A lakosoknak abacost zubbonyt kellett hordaniuk. Ez könnyű, vékony anyagból készült hosszú, illetve rövid ujjú zakó, amely jól illett Kongó trópusi klímájához.

A ruhadarabot azután vezették be, hogy Mobutu 1973-ban látogatást tett Maónál Kínában. A Mao-öltöny hatása teljesen egyértelmű. Az abacost szó a francia „à bas le costume" – „le az öltönnyel" kifejezésből származik. Bizonyára vannak, akik szívesen rámutatnának a kínai ihletésű, francia nevet viselő kongói nacionalista ruhadarabban rejlő ellentmondásokra, ám ők félreértik Mobutu vízióját. Egy tisztán tradicionális elemeken alapuló öltözék bevezetése kifejezetten nehézkes lenne egy olyan országban, amelyben annyi különböző etnikai csoport él, mint Kongóban. Mobutu védjegye egy leopárdbőr fejfedő volt, amely a saját tervezésű abacost zakóval és a Buddy Holly-szemüveggel kombinálva a kongói történelem és a modern ifjúság kulturális fúziójának tekinthető.

Építészeti remekművek

A diktátorok nemcsak az öltözködés terén tűnnek ki a világ többi államfője közül, de az építészet területén is számtalan közös vonás fedezhető fel a különböző diktatórikus rezsimek esetében. A tekintélyelvű építkezés egyik jellemzője az az elv, mely szerint a méret számít. Természetesen a demokratikus államokban is készülnek hatalmas épületek, a nagyban gondolkodás kitételei azonban határozott különbségeket mutatnak a diktatúrában és a demokráciában.

New York felhőkarcolói meglehetős büszkeséggel töltik el a városlakókat, ám ezek az épületek elsősorban azért olyan magasak, mert Manhattanben kevés a hely. Amikor egy diktátor vág bele egy felhőkarcoló építésébe, az sokkal inkább azért van, mert megteheti, és nem azért, mert az országnak szüksége van rá. A despotáknak megvan az az előnyük, hogy a demokráciákkal szemben a diktatúrákban a középületek építése soha nem lesz társadalmi vita tárgya.

A nagyot gyakran a fenyegetővel azonosítják, és sokan úgy vélik, hogy a totalitárius építészet pontosan azért olyan nagyszabású, hogy a rezsim hatalmára és az alattvalók tehetetlenségére emlékeztessen. Ez az elmélet azonban elsikkad afölött, hogy ez a fajta építészet egyben a haladást, a büszkeséget és a közösséget is szimbolizálja. Több annál, hogy csupán az egyes lakosok kicsiny voltára mutasson rá, a grandiózus épületek azt hivatottak hangsúlyozni, milyen nagyszabásúvá válik minden azáltal, hogy egy nagyszabású nemzet részei.

Aminek az építésébe a diktátorok belevágnak, annak egy kicsivel mindig nagyobbnak és jobbnak kell lennie, mint amit a példaképük létrehozott. 1982-ben Kim Ir Szen hetvenedik születésnapjának tiszteletére egy diadalívet építettek Phenjanban. Az építmény a párizsi diadalív replikája lett, és a diktátor ellenállási küzdelmét volt hivatott szimbolizálni a japán megszállás idején. Természetesen egy hangyányit magasabb lett, mint a franciák eredetije.

A 60 méter magas emlékművet 25 500 gránittömbből készítették, minden tömb a nagy vezető addigi életének egy napját jelképezte. Egy ilyen fontos napon, mint az elnök hetvenedik születésnapja, természetesen nem érték be egyetlen emlékművel. A dzsucse ideológia tiszteletére egy tornyot is emeltek, a 170 méter magas Dzsucse-tornyot. Az emlékmű egy méterrel magasabb a Washington-emlékműnél és a diadalívhez hasonlóan ez is gránittömbökből épült – egy-egy tömb Kim Ir Szen életének minden egyes napjáért. A torony tetején egy 20 méter magas és 45 tonna súlyú, világító fémfáklya magasodik.

Az egyik leglenyűgözőbb diktátori építmény a Yamoussoukróban található bazilika. Az elefántcsontparti Félix Houphouët-Boigny 1985-ben kezdte meg a gigantikus templom építtetését szülővárosában. Az 1989-ben elkészült épület elorozta a vatikáni Szent Péter-bazilikától a világ legnagyobb temploma címet. A templomot nyilvánvalóan a Szent Péter-bazilika inspirálta, példaképével ellentétben azonban a yamoussoukrói templomot főleg betonból építették. A bazilika 158 méter magas, 30 000 négyzetméter alapterületű és 18 000 fő befogadására képes. A festett üvegablakok elkészítéséhez szükséges 7000 négyzetméternyi színezett üveget Franciaországból importálták. A bazilika egyik festett üvegablaka Houphouët-Boignyt ábrázolja a Jézusnak ajándékokat hozó napkeleti bölcsek egyikeként. A bazilikához egy villa is tartozik, amely a pápa látogatására

van fenntartva. A villát mindössze egy alkalommal használták, amikor 1990-ben II. János Pál pápa felszentelte a templomot.

Várostervezés par excellence

Megesik, hogy az ember nem éri be néhány palotával vagy pár szánalmas felhőkarcolóval. Ha egészen ki akarsz teljesedni diktátorként, saját városra lesz szükséged. A diktátorok között nem szokatlan jelenség, hogy városokat neveznek el magukról. Sztálinnak ott volt Sztálingárd, Omar Bongo pedig Bongoville-nek nevezte el szülővárosát. Egyeseknek viszont az sem elég, hogy már létező városokat neveznek el magukról. Ők újat építenek.

Haiti diktátora, François „Papa Doc" Duvalier is közéjük tartozott. Szüksége volt egy kirakatra, hogy a világ tudtára adja, milyen progresszívvé és modernné vált Haiti a vezetése alatt. Az álmos települést, Cabaret-t 1961-ben érte a megtiszteltetés, hogy Papa Doc képére formálják. Döntése bejelentésekor arról szónokolt a lakosoknak, hogy a település, amelyben ő maga is akar egy otthont, virágzó várossá válik majd. Duvalier egy sor nagyszabású építési projektet indított el, és Cabaret nevét Duvalierville-re változtatta. A projekt finanszírozásához nagy cégektől kértek pénzügyi hozzájárulást. Akik megtagadták, azok a Tonton Macoute-ot, a félkatonai biztonsági rendőrséget kapták a nyakukba. Még az iskolás

gyerekeket is „önkéntes" adakozásra szólították fel. A város, sajnos, soha nem készült el. A legtöbb építési projekt még csak el sem kezdődött, és amikor Duvalier fia, Baby Doc 1986-ban elmenekült Haitiről, a város visszaváltoztatta a nevét Cabaret-re.

A hit hegyeket mozdíthat meg, állítja Jézus Márk evangéliumában. A hit erejébe vetett bizalom talán túlzás, mindenesetre úgy tűnik, a babona fővárosok elmozdítására képes. Burmában legalábbis az az általános vélekedés, hogy a fővárost azért költöztették Rangoonból az újonnan létrehozott városba, Nepjidába, mert a katonai junta asztrológusa külső támadásra figyelmeztetett. A hivatalos magyarázat persze az volt, hogy Rangoon kezd szűkössé válni, és nincs elég hely az új kormányzati irodák építésére. Az okok között szerepelhet az is, hogy a junta az ország központibb részén szerette volna tudni a fővárost a tengerparton fekvő Rangoonnál. De bármi is volt az ok, a kormány 2005. november 6-án reggel 6 óra 37 perckor megkezdte a minisztériumok átköltöztetését Nepjidába, egy olyan időpontban, amely a burmai asztrológia szerint bőséget jelez. Ugyanebben az időpontban vált Nepjida hivatalosan Burma fővárosává.

Nepjida, melynek jelentése „Királyok városa", a világ egyik legszervezettebb városainak egyike. Az emberek foglalkozásuk és családi állapotuk szerint telepedtek le. A lakótömbök tetején színkódok jelzik, mi a lakók foglalkozása. Az egészségügyi minisztérium alkalmazottainak lakótömbje kék tetejű, míg a mezőgazdasági minisztérium alkalmazottai zöld tető alatt élnek.

A kormánynak is megvan a maga kerülete. A magas rangú tisztek egy katonai zónában élnek, amely 11 kilométerre található a többi kormányzati alkalmazott lakóhelyétől. A katonai zóna útjai nyolcsávosak, hogy alkalomadtán kisebb repülőgépek kifutópályának használhassák őket. A különböző hatáskörű minisztériumok mindegyike a minisztériumi zóna teljesen egyforma épületeinek egyikében kapott helyet. A parlamentnek egy 31 épületből álló, hatalmas komplexum ad otthont. A 100 szobával bíró elnöki palota szintén a minisztériumi negyedben fekszik. A város egy hotelzónával és egy nagykövetségi zónával is rendelkezik.

A nepjidai várostervezés tökéletes egy diktatúra számára. A városnak nincsenek nyilvános terei, ahová az emberek tömeges tiltakozást szervezhetnének. Tulajdonképpeni városközpont sem létezik. Az idelátogatók csaknem teljesen kihalt szellemvárosként írják le Nepjidát, ahol a széles utakon szinte alig van forgalom.

Nurszultan Nazarbajev elnök 1997-ben Almatiból szintén egy központibb helyre költöztette Kazahsztán fővárosát, mégpedig a kazah sztyeppe közepén fekvő Akmolába. A város nevét egy évvel később Asztanára változtatták, melynek jelentése „főváros". A hivatalos indoklás szerint az áthelyezés oka az volt, hogy Almati olyan területen fekszik, ahol nagy a földrengések kockázata, a város kedvezőtlen

földrajzi lehetőségei nem teszik lehetővé a növekedést, továbbá túl közel van a kirgizisztáni határhoz. Emellett az a kijelentés is elhangzott, hogy a főváros északabbra költöztetésével könnyebb kézben tartani az irányítást Kazahsztán orosz lakossága fölött, akik többnyire az északi régiókban élnek.

A külföldiek korántsem voltak annyira elragadtatva Asztanától, mint Nazarbajev elnök. Az üzletemberek és a turisták továbbra is inkább a régi fővárost, Almatit preferálták. Asztana fővárossá válásának fontosságát hangsúlyozandó Kazahsztánban egy időre betiltották, hogy a külföldi légitársaságok közvetlenül Almatiban landolhassanak. Továbbra is leszállhattak a régi fővárosban, de csak Asztana érintésével.

Kazahsztán olajbevételeiből finanszírozva Asztana üveg és acél toronyházaktól hemzsegő modern várossá nőtte ki magát. Számos nagyszabású építési projekt vette kezdetét. Természetesen egy hatalmas elnöki palota is épült, az úgynevezett Ak Orda („A fehér horda"), tetején egy hatalmas kupolával és egy 80 méter magas toronycsúccsal. A kupola tetején egy szobor található, mely a Napot ábrázolja 32 sugárral és egy, a Nap alatt elrepülő pusztai sassal.

Még ennél is látványosabb a Béke és Egyetértés Palotája. A 77 méter magas piramis kifejezetten azért épült, hogy helyet adjon Nazarbajev egyik szívügyének, a hagyományos vallások és a világvallások kongresszusának. A kongresszus nemes szándéka a civilizációk, vallási irányzatok, országok és emberek közötti konstruktív párbeszéd előmozdítása. Ki mondta, hogy a diktátorok csak rossz szándékúak lehetnek? A főbb vallásirányzatok és vallások 200 vezetője háromévente egy kör alakú konferenciateremben gyűlik össze, amely az ENSZ Biztonsági Tanácsa tárgyalójának egy nagyobb másolata. A hatalmas piramis alsó részében egy 1500 férőhelyes operaterem is helyet kapott.

Nazarbajev a világ legnagyobb, 3500 ülőhellyel bíró koncerttermét is felépíttette. Az épületet a neves olasz építész, Manfredi Nicoletti tervezte. Az épület alakját virágszirmok ihlették és a kazah zászló színeiben pompázó üveg borítja.

Asztana leginkább figyelemre méltó épülete talán mégis Kan Satir, a világ legnagyobb sátra, amely gyakorlatilag egy beltéri városrész. Az átlátszó sátorlapot egy 150 méter magas, ferde oszlophoz rögzített kábelrengeteg tartja, és az egész építmény teljes alapterülete nagyobb mint tíz focipálya. A sátor egy parknak, macskaköves bevásárlóutcáknak, egy folyónak, egy minigolfpályának és egy mesterséges strandnak ad otthont. Az építmény célja, hogy egész évben egyenletes és kellemes hőmérsékletet biztosítson, ami kifejezetten praktikus elgondolás egy olyan városban, ahol a hőmérséklet a perzselő negyven fokoktól a fogvacogtató mínusz harmincig terjed.

Asztana egyik fő látványossága a Bajterek („A magas nyárfa"). A 105 méter magas torony valójában egy szobor, amely egy helyi legenda alapján épült. A monda szerint a kazahok szent madara minden

évben az életfa koronájába rakja le aranytojását. A Bajterek tetején ágak fognak körbe egy 22 méter átmérőjű, aranyszínű tojást. A tojás belsejében egy kilátót alakítottak ki, pontosan 97 méterrel a föld fölött, ami arra utal, hogy Asztana 1997-ben lett az ország fővárosa. A kilátóban Nazarbajev elnök jobb kezének aranyozott lenyomatát találhatjuk. A mellette lévő felirat tanúsága szerint, ha a látogató a saját kezét a lenyomatra helyezi, teljesül egy kívánsága. Továbbá lejátsszák neki a kazah himnuszt.

2008-ban azt a javaslatot terjesztették a kazah parlament elé, hogy Asztanát az elnök után kereszteljék át Nurszultanná. Nazarbajev meglepő módon elutasította a javaslatot, sokan azonban úgy gondolják, hogy szívesen venné, ha halála vagy visszavonulása után a város neve mégis megváltozna.

Leszögezhetjük, hogy a világ leglenyűgözőbb építményeinek némelyikét Asztanában találhatjuk. És ha ezek közül egyik sem ragadta meg figyelmedet, a város természetesen egy magának Nazarbajev elnöknek dedikált múzeummal is rendelkezik.

A szellemváros

Duvalierville, Nepjida és Asztana – egytől egyig olyan városoknak szánták őket, amelyekben lakni lehet (jóllehet, az egyes diktátorokat az is motiválta, hogy valami maradandót alkossanak). Észak-Korea ellenben egészen más motivációval épített fel egy falut az Észak- és Dél-Korea között húzódó demilitarizált zóna közelében. A települést Kidzsongdongnak hívják, Észak-Koreában Békefalu néven is ismeretes, a dél-koreaiak viszont előszeretettel emlegetik Propagandafalu néven. A hivatalos álláspont szerint a falu 200 család számára nyújt otthont, akik egy mezőgazdasági termelőszövetkezetet üzemeltetnek. A településen óvoda, általános és középiskola, valamint kórház is található. A kékre festett tetejű lakóépületek közül sokba az áramot is bevezették, ami az 1950-es években, Kidzsongdong építésekor az észak-koreai falvak többségében igen nagy luxusnak számított.

Ami még ennél is figyelemreméltóbb az egészben az az, hogy ebből semmi sem igazi. Kidzsongdong Észak-Korea egyetlen olyan „települése", amely látható a demilitarizált zóna dél-koreai részéből. Egy komolyabb távcső segítségével pedig az is egyértelműen kideríthető, hogy a házak csupán ablaküvegek és szobák nélküli, egyszerű betonvázak. A lámpákat rendszeres időközönként fel-le kapcsolják, az üres járdákon pedig időről időre utcaseprők bukkannak fel – ezzel igyekeznek fenntartani a látszatot, hogy a településen valóban élnek emberek. A falu nagy valószínűséggel tényleg propagandacélból épült, hogy megmutassa a dél-koreaiaknak, milyen nagyszerű az élet Észak-Koreában.

Már csak azért is nyilvánvaló, hogy a falu lakatlan, mert a hangerő elviselhetetlen volna. A dél-koreai határ felé fordított erős hangszórók ugyanis napi húsz órában sugározzák a propagandafelhí-

vásokat. Az üzenetek eleinte a dél-koreai katonákat voltak hivatottak disszidálásra ösztönözni, majd miután meglepően kevés vállalkozót sikerült átcsábítani a határon, antiimperialista szónoklatokat kezdtek lejátszani hatalmas hangerővel, amelyet időnként nacionalista operával és hazafias katonai indulókkal szakítanak meg.

Az 1980-as években Dél-Korea, ahol akkoriban szintén diktatúra uralkodott, egy 98 méter magas zászlórudat építtetett Teszongdongban, amely egy 130 kilogrammos zászlót tartott. Észak-Korea ezt nem hagyhatta annyiban, és egy 160 méter magas zászlórúd felállításával válaszolt Kidzsongdongban, amely egy 270 kilogrammos zászlót tartott. A diktátorok láthatólag fetisizálják a zászlórudakat. Ki tudja, talán a túlságosan apró péniszüket igyekszenek kompenzálni. Egyébként a világ legmagasabb zászlórúdja szintén egy diktatúrában található, Tádzsikisztán fővárosában, Dusanbében: 165 méter magas és egy harmincszor hatvan méteres tádzsik zászló lobog rajta. A világ második legmagasabb zászlórúdja (162 méter) Azerbajdzsánban, a negyedik pedig Türkmenisztánban (133 méter) áll.

Tájépítészet

Egy dolog új városokat építeni, egy másik dolog megváltoztatni a természetet. Dubaj uralkodója, Mohammed bin Rásid al-Maktúm nyilvánvalóan

túlságosan kicsinek véli az uralma alatt álló perzsaöbölbeli emirátus méretét, mivel több nagyszabású projektet is kezdeményezett, amelyek megnövelik az emirátus területét és partvonalát. A három mesterséges félsziget közül az első építése 2001-ben indult el. A félszigetek pálmafát formáznak, és mindegyiket egy félhold alakú sziget veszi körbe. A két kisebb mesterséges sziget, a Palm Jumeirah és a Palm Jebel Ali, 100 millió köbméter homokból és kőből, míg a legnagyobb, Palm Deira, egymilliárd köbméter építőanyagból áll majd, ha elkészül. Az eredeti elképzelések szerint Palm Deira akár egymillió lakost is elbírt volna, a tervet azonban a fejlesztés során kicsinyíteni kellett, mert technikailag nehéz lett volna kivitelezni. A félszigeten szállodák, luxusvillák, víziparkok, éttermek és bevásárlóközpontok épülnek majd. Ám az, hogy a projekt elkészül-e valaha, némileg bizonytalan. A pénzügyi válság miatt a fejlesztések közül többet is felfüggesztettek.

A projekt kivitelezője az állami ellenőrzés alatt álló Nakheel Company ingatlanfejlesztő cég. A pálmafákon túl két másik – a The World és The Universe nevet viselő – mesterséges szigetcsoport felépítése is rájuk vár. A Föld nevet viselő szigetek egy világatlasz, az Univerzum szigetcsoport pedig a naprendszer és a tejút másolata lesz. Az Univerzum-projektet egyelőre jegelték. A Föld szigetei önálló országokat vagy városokat formáznak. Az ötlet személyesen az emír fejéből pattant ki és ő maga kezdeményezte a

projektet. Bár a szigetek közül többet is értékesítettek már, a kivitelezés nem halad olyan zökkenőmentesen, ahogy az emír várta. A 2008-as csúcs után beköszöntő gazdasági válság miatt az ingatlanárak jelentős mértékben csökkentek, és nyilván az sem segített, hogy egyes állítások szerint a szigetek el fognak süllyedni az óceánban, illetve az üledék feltölti közöttük az óceán fenekét. A Nakheel visszautasította vádakat.

Ahogy Dubaj mesterséges szigetei mutatják, még egy diktátor is tévedhet. A Mohammed emír presztízsprojektjébe pumpált hatalmas összegek is hozzájárultak ahhoz, hogy a diktátor vagyona a 2007-es 16 milliárd dollárról 2011-re mindössze négymilliárdra csökkent. Istent játszani igen szórakoztató, de megvan az ára.

Oszd meg a javakat (a hozzád legközelebb állókkal)

Nem mindig kell diktátornak lenned ahhoz, hogy a diktátorlét előnyeit élvezhesd. Olykor elég, ha egy despota rokonságába tartozol. A diktátorok testvérei, házastársai és gyermekei rendszerint kiváltságos helyzetben vannak az autoriter országokban. A diktátorok családtagjai törvényen felül állnak, üzleti lehetőségek és természeti források osztogatásakor ők állnak az első sorokban, továbbá politikai befolyással is bírnak, ami a legtöbb diktatúrában csak a lakosság igen csekély részének adatik meg.

Egyes esetekben szinte még jobb is a rokonsághoz tartozni, mint diktátornak lenni. Egy rakás előnyben lehet részed anélkül, hogy az államfőkre háruló felelősség súlya nyomná a válladat. Ezzel egy időben viszont kimaradsz a többi ember fölötti korlátlan hatalom okozta kellemes mámorból, elveszted annak lehetőségét, hogy a saját képedre formálj egy országot, ahogy annak az örömét is, hogy istenként

imádjanak. Vagyis mindkét oldalnak megvannak a maga előnyei és hátrányai.

Akadémiai útlevágások

Egy diktátor családjához tartozni biztos utat jelent egy jó álláshoz. A képzettség hiánya természetesen nem lehet akadály. Az állás birtoklásához az sem szükséges, hogy valóban dolgozz, vagy hogy egyáltalán felbukkanj az irodában. A fizetés felmarkolása több mint elég.

Elena Ceauşescu, a román diktátor, Nicolae Ceauşescu felesége, példának okáért semmilyen említésre méltó végzettséggel sem rendelkezett. Miután a legtöbb tárgyból megbuktatták, 14 éves korában kimaradt az iskolából. Mindössze kézimunkából, ének-zenéből és testnevelésből sikerült teljesítenie a követelményeket. Miután végzett az iskolával, Elena a bátyjához utazott Bukarestbe. A fővárosban asszisztensi munkát kapott egy kétes laboratóriumban, ahol fogyasztótablettákat és fejfájáscsillapító gyógyszereket gyártottak. A munka nem tartott sokáig, viszont felkeltette az érdeklődését a kémia irányában. Később egy textilgyárban helyezkedett el. 1937-ben csatlakozott a Román Kommunista Párthoz. Itt találkozott 1939-ben Nicolae Ceauşescuval, akivel 1947-ben összeházasodtak.

Elena egy ideig titkárnőként dolgozott a külügyminisztériumban, ahonnan alkalmatlansága miatt

rövidesen lapátra tették. Belevágott egy esti kémiai tanfolyamba, ahonnan szintén kirúgták, amikor csalt az egyik vizsgán. Ez nem sok jót ígért Elena karrierje szempontjából. Szerencsére volt egy férje, aki segített rajta.

A tény, ahogy Nicolae egyre feljebb került a román hatalmi hierachiában, Elena előtt fényes vegyészi karrier reményét csillantotta fel. 1960-ban doktori címet szerzett kémiából, ami lenyűgöző teljesítmény egy olyan személytől, aki híján volt minden elméleti képzésnek. 1965-ben a Központi Kémiai Kutatóintézet, az ICECHIM vezetője lett. Ezzel egy időben a hivatalos iratokon „világhírű vegyészként és kutatóként" emlegették. Románia legjobb szakembereit gyűjtötte maga köré, akik számos tudományos cikket írtak, melyeket a diktátorfeleség neve alatt jelentettek meg. Az ICECHIM egyik munkatársa arról számolt be, hogy senki sem publikálhatott semmit anélkül, hogy ne Elena neve szerepelt volna a cikk szerzőjeként, bár a diktátorfeleség gyakran a tanulmányban szereplő szavakat sem tudta kimondani. Elena a maga részéről azt nehezményezte, hogy a számtalan publikáció dacára soha nem jelölték Nobel-díjra.

Amikor a férjével külföldre utazott, mindig megpróbált felhajtani egy egyetemet a vendéglátó országban, amely tiszteletbeli címet adományozna neki. Románia elsőszámú hírszerzési szervének, a Departamentul de Informatii Externének (DIE) rangos kutatóintézetekkel kellett tárgyalásokat foly-

tatnia annak érdekében, hogy a first lady akadémiai címekhez jusson.

Elena 1975-ben díszdoktori címet kapott a teheráni és a jordániai egyetemen. Amikor a Ceauşescu házaspár 1978-ban Nagy-Britanniába látogatott, az Oxfordi és a Cambridge-i Egyetem képviselőit is felkeresték az ügyben, hogy díszdoktori címet adományozzanak a diktátornénak. Mindkét egyetem udvariasan elutasította a felkérést. A Central London Polytechnic és a Royal Institute of Chemistry ellenben tiszteletbeli címet adományoztak az istenadta természettudományi tehetségnek.

Ugyanebben az évben Washington DC-ben is látogatást tettek, a régióban azonban egyetlen egyetem sem mutatott hajlandóságot arra, hogy díszdoktori címmel méltassa Elena tudományos érdemeit. Ehelyett az Illinois-i Tudományos Akadémia tagságával kellett beérnie. Érthető módon igen nehezményezte, hogy Jimmy Carter elnök képtelen doktori fokozatot szerezni neki Washington valamely intézményétől. „Elég legyen! Ne akarja nekem beadni, hogy Mr. Peanut [Carter] egy olyan Illi-hogy-is-hívják-diplomát tud szerezni, Washingtonból viszont semmit. Nem akarok Illi-hogy-is-hívjákba utazni. Nem akarok!" Később arról panaszkodott, hogy soha nem hallott Illinoisról, és hogy kénytelen volt egy „mocskos zsidótól" átvenni egy ilyen alacsony presztízsű kitüntetést. A megjegyzés a zsidó Emanuel Merdingerre, az Illinois-i Tudományos Akadémia akkori vezetőjére vonatkozott.

Fülöp-szigeteken tett látogatásuk előtt a DIE hosszan esdekelt Ferdinand Marcos elnöknek, és meg akarták győzni a Manilai Egyetemet, hogy jelentős pénzadományért cserébe tiszteletbeli doktorrá avassák Elenát. A diktátorfeleség nem volt hajlandó elismerni, hogy a doktori cím megszerzéséért a hírszerző ügynökséget illette köszönet. „Nem hinném, hogy tud róla, drágám, de az egyetem ragaszkodott hozzá, hogy díszdoktorrá avasson. Próbáltam ellenkezni, de tudja, mit csináltak? Azok a kis sárga emberkék rávették Imeldát [Marcost], hogy vigyen oda. Mit tehettem volna, drágám?" – mondta a hírszerzés főnökének, aki végül megszerezte neki a címet.

Elena nem érte be az akadémiai karrierrel, politikai pozícióra is fájt a foga. Egy 1971-es kínai utazás során, amelyen látta, hogy Mao Ce-tung felesége, Csian Csing hogyan tett szert hatalomra, arra sarkallta, hogy politikai posztokat zsebeljen be. És ahogy általában érdemes összefeküdni a főnökkel, a diktátornénak is sikerült idővel egy rakás megbízatást összeharácsolnia. 1972-ben a kommunista párt központi bizottságának a tagja lett. 1977-ben a politikai végrehajtó bizottság állandó irodájának, a kommunista párt legfőbb szervének a tagjai közé is felvették, 1980 márciusában pedig miniszterelnök-helyettes lett.

Glamour nővérek

Iszlam Karimov a volt szovjetköztársaság 1991-es függetlenné válása óta van hatalmon Üzbegisztánban. Karimov leginkább arról ismert, hogy hajlamos élve megfőzni az ellenségeit, és szorosan együttműködik az Egyesült Államokkal az úgynevezett terrorizmus elleni háborúban. Az üzbég diktátornak két gyönyörű és elbűvölő lánya van, akik ragyogó diplomatakarrierrel kombinálják a kozmopolita gazdagok édes életét.

Karimov idősebb lányát, Gulnara Karimovát egyfajta reneszánsz emberként lehetne jellemezni. Üzletasszony, diplomata, akadémikus, ékszer- és ruhatervező, valamint énekes. Amerikai diplomaták „varázslatos szépségű és ellentmondásokkal teli" asszonyként, valamint „az ország leggyűlöltebb személyeként" jellemzik a WikiLeaks által nyilvánosságra hozott dokumentumokban.

Az Üzbég Tudományegyetemen tanult közgazdaságtant, majd a Harvardon szerzett MA-fokozatot. Ezután a taskenti Nemzetközi Gazdasági és Diplomáciai Egyetemen avatták a politikai tudományok doktorává, ugyanitt később egyetemi tanárrá nevezték ki. Hogy mennyi ideje jut Gulnarának a tudományos munkára, az kérdéses, ugyanis számos egyéb olyan projektje van, mely láthatólag magasabb prioritást élvez. Többek között popénekesként is tündököl. Első videóklippjét 2009-ben jelentette meg GooGosha művésznéven – a Gugusa becenevet egyébként apja ragasztotta rá. A dal az „Unutma Meni" – „Ne felejts el" címet viseli. Olyan világsztárokkal is fellépett, mint Julio Iglesias, akivel a „Besame mucho" című örökzöldet is felvették. 2012-ben bejelentette, hogy egy egész albumot készül kiadni olyan dalokból, melyek saját élményeiből fakadnak.

Gulnara kreatív oldala több módon is felszínre tör. 2010-es New York-i divathéten saját tervezésű ruhakollekcióját mutatta be Guli márkanév alatt. A ruhadarabokat hagyományos üzbég anyagok és minták ihlették. 2011-ben ismét be akarta mutatni kollekcióját a divathéten, a szervezők azonban kitiltották, a Human Rights Watch ugyanis tiltakozást jelentett be arra hivatkozva, hogy Üzbegisztánban tömegesen megsértik az emberi jogokat. Az emberi jogi csoport vélekedése szerint Gulnara jobban tenné, ha nem reklámozná az üzbég anyagokat, miközben a hazájában a gyerekeket évente két hónapra kiveszik az iskolából azért, hogy gyapotot szedjenek. Gulnara ékszereket is tervez, 2009-ben az elismert svájci társasággal, a Choparddal együttműködve, szintén Guli márkanév alatt dobta piacra kollekcióját.

Az emberben felhorgadhat a kérdés, hogy Gulnarának vajon honnan van ideje a zenére és a divattervezésre, hiszen eközben diplomataként is igen aktív. Dolgozott New Yorkban Üzbegisztán ENSZ-képviseleténél és az üzbég nagykövetség tanácsadójaként Moszkvában. 2008-ban helyettes külügyminiszterként kezdett tevékenykedni és

ugyanezen év szeptemberében Üzbegisztán képviselőjének nevezték ki a genfi ENSZ-irodában. 2010-ben ő lett a spanyolországi üzbég nagykövet, de közben genfi munkáját is megtartotta. Mindemellett 2005-ben vezetése alatt kezdett működni az üzbég Politikai Kutatóközpont.

Miközben Gulnara szívesen tesz bizonyságot zenei és művészeti vénájáról a médiában, lényegesen kisebb hajlandóságot mutat arra, hogy egyéb üzleti tevékenységeiről számot adjon. A legtöbb Üzbegisztán-szakértő azon a véleményen van, hogy a diktátor idősebbik lánya hatalmas vagyonnal rendelkezik. A zürichi Bilanz magazin Svájc tíz leggazdagabb asszonya között tartja számon, vagyonát 600 millió dollárra becsülik. Állítólag ő tartja kezében az üzbég ipari óriást, a Zeromaxot, amely az ország kőolajszektorának, bányászatának, mezőgazdaságának, textiliparának és a bankszektorának egyik legfontosabb szereplője. A Zeromax Svájcban van bejegyezve, ahol a diktátor lánya lakik, ám egyelőre nincs kézzelfogható bizonyíték arra, hogy a cég tényleges tulajdonosa valóban Gulnara Karimova.

Gulnara ezen felül a sport iránt is érdeklődést mutat. Állítólag ő fogja finanszírozni a Bunyodkor labdarúgócsapatát, amellyel Üzbegisztán futballnemzetté emelését célozza meg, s egy csomó neves brazil játékost is szerződtetett, köztük a szupersztár Rivaldót. A csapat jól szerepelt az ázsiai Bajnokok Ligájában, hazai pályán azonban nem igazán népszerű. Egy alkalommal a sokkal szegényebb, kizárólag üzbégekből álló Pakhtakor („Gyapotszedők") csapatával játszott mérkőzésen a Bunyodkor 1–0-ás vereséget szenvedett, miután a brazil játékosok többsége az első tíz percben piros lapot kapott. A taskenti amerikai nagykövetség egy jelentése szerint a meccs után a játékvezető azzal hívta fel a Bunyodkor edzőjét, hogy elmondja, nagyon sajnálja, de „gondoskodnia kellett a családjáról". A bíró azt az utasítást kapta az üzbég labdarúgószövetség elnökétől, hogy hagyja 1-0-ra nyerni a Pakhtakort. Talán furcsán hangzik, hogy a labdarúgó-szövetség egy olyan csapat ellen dolgozik, amelybe az elnök lánya fektetett be, a mérkőzés mindenesetre nem befolyásolta a Bunyodkor helyezését az Ázsiai Bajnokok Ligájában. Hazai pályán az üzbégek többsége az üzbég játékosokat biztatja, így a mérkőzés kimenetele minden bizonnyal kielégítő volt a helyi szurkolók számára. És lapulhat még egy indok a háttérben. A nagykövetség jelentése szerint az eredmény alighanem a bukmékerek kifizetéseire is jelentős hatással bír a Pakhtakor győzelme esetén.

Gulnara példáján keresztül azt is láthatjuk, hogy miért előnyös egy diktátor családjához tartozni, amikor az ember épp egy keserű válás közepén találja magát. A diktátor lánya 1991-ben házasodott össze az afgán-amerikai üzletemberrel, Mansur Maqsudival. Maqsudi egy Coca-Cola-gyárat alapított Üzbegisztán fővárosában, Taskentben. A házaspárnak két gyermeke született. Miután a házasságuk

2001-ben repedezni kezdett, a válás nemzetközi botránnyá dagadt. Maqsudi Üzbegisztánban élő családtagjait zaklatni kezdték, többeket letartóztattak, másokat pedig átkergettek az afganisztáni határon. Maqsudi üzbég üzleti tevékenységei nyakába hirtelen kellemetlenségek sorozata zúdult.

A különválásuk után egy hónappal a hatóságok szabálytalanságok sorát fedezték fel a taskenti Coca-Cola-gyár működésében. Adóellenőrök, vámellenőrök szállták meg a gyárat, sőt, még egy drogellenes ügynök is felbukkant. Az egész végül azzal végződött, hogy a Coca-Cola-gyárnak négy hónapra le kellett állnia, Maqsudi pedig az üdítőgyár mellett a többi üzbegisztáni befektetését is elvesztette. Maqsudi, továbbá a bátyja és az apja ellen is elfogatóparancsot adtak ki adócsalás és korrupció vádjával, továbbá azért, mert olajat adtak el Szaddám Huszeinnek. Az üzbég hatóságok visszautasították a feltételezést, hogy mindez összefüggésben lenne a diktátor lányának válásával.

Az üzbég elnök a fiatalabbik lányának, Lola Karimova-Tillyaevának köszönheti, hogy ő a világ egyetlen államfője, akiről jogi határozat mondja ki, hogy diktátor. Nővéréhez hasonlóan Lola is diplomataként dolgozik, és szintén a taskenti Nemzetközi Gazdasági és Diplomáciai Egyetemen végzett. Ezt követően a taskenti egyetemen szerzett doktori fokozatot pszichológiából. Lola Üzbegisztán állandó képviselője a UNESCO párizsi székházában, de sok időt áldoz arra is, hogy jótékonysági rendezvényeken lógjon különféle celebek társaságában.

A Rue89 francia internetes újság egyik cikkében diktátorlányként említették Lolát, aki arra használja a jótékonysági rendezvényeket, hogy tisztára mossa Üzbegisztán imázsát. Lola becsületsértőnek találta a cikket, bíróságra vitte az ügyet, és 30 000 dolláros kártérítésre perelte a lapot a rágalmazásért. A Rue89 rámutatott a tényre, hogy Lola nővére, Gulnara nemrégiben részt vett a „Mozi az AIDS ellen" címet viselő jótékonysági rendezvényen a Cannes-i Filmfesztiválon, miközben néhány hónappal korábban egy aktivistát hét év börtönbüntetésre ítélték Üzbegisztánban, amiért a HIV elleni védekezésről szóló brossúrákat osztogatott. A bíróság megállapította, hogy a kiadvány tartalma „ellenkezik az üzbég nép társadalmának, vallásának, kultúrájának és hagyományának mentalitásával és erkölcsi alapjával."

Lola elvesztette a keresetet a Rue89 ellen, a bírósági ítélet pedig kimondta, hogy a cikk tartalma teljes mértékben megfelel a valóságnak.

A playboyherceg

Egy diktátornak mindenütt ellenségei lapulnak. Hogy több diktátor is paranoiás, esetükben inkább tekinthető természetes foglalkozási ártalomnak, mint mentális betegségekre való hajlamnak. Még a

családjukban sem bízhatnak. Olykor épp a családtagok jelentik a legnagyobb fenyegetést a számukra.

Francisco Macías Nguema, egy boszorkánydoktor fia, Spanyol Guineából, az Afrika nyugati partján lévő mikrogyarmatról származott. Az ország, amely ma az Egyenlítői-Guinea nevet viseli, egy szigetből és egy kis sávnyi szárazföldből áll. Az ország egykor jelentős kakaóexportőr volt, mára viszont milliárdjai folynak be a tengeren lévő olajmezőkből. Nguema nem rajongott különösöbben a tanulásért, háromszor is elhasalt a közalkalmazotti vizsgán, ennek ellenére sikerült a polgármesterségig vinnie a spanyol közigazgatású Mongomo városában. Gyors iramban emelkedett a ranglétrán, és idővel a nyugat-afrikai gyarmat miniszterelnök-helyettese lett.

1968 szeptemberében Nguema lett az ország első és egyetlen szabadon választott elnöke. 1968. október 12-én az ország függetlenné vált, és Egyenlítői-Guineára változtatta a nevét. Nguema gyorsan felmérte annak lehetőségét, hogyan veheti át a teljes ellenőrzést a fiatal állam fölött. Az elnökválasztás során felbukkanó ellenlábasait puccskísérlet vádjával kivégeztette. 1971-ben oly módon változtatta meg az alkotmányt, hogy az ő kezébe kerüljön „minden közvetlen hatalom a kormány és összes intézményei felett". Így mindamellett, hogy Nguema volt a kormányfő és az államfő, a törvényhozói és bírói hatalmat is ő gyakorolta.

Tilos volt megsérteni az elnököt. A törvény megszegéséért akár 30 évig terjedő börtönbüntetést is

kiszabhattak. Az elnök megfenyegetését halállal büntették. 1972-ben Egyesült Nemzeti Párt (később Egyesült Nemzeti Munkáspárt) név alatt összevonta az ország politikai pártjait, majd a párt és az ország örökös elnökévé nyilvánította magát. 1973-ban új alaptörvényt vezetett be, amely teljhatalmat biztosított számára, és törvénybe iktatta az egypártrendszert. Az 1973. július 29-én megtartott szavazáson a szavazók 99 százaléka elfogadta az új alkotmányt.

Hogy megvédje magát ellenségeitől, rokonait helyezte a legfontosabb pozíciókba. Furcsa módon a lakosság többi része kevésbé érezte jól magát Nguema irányítása alatt, kormányzása idején ugyanis az ország lakosságának egyharmada elmenekült Egyenlítői-Guineából. A felesége 1976-ben tűnt el az országból. A 300 000 fős lakosságból mintegy 100 000 embert gyilkoltak meg. A menekültáradat feltartóztatásának érdekében Nguema betiltotta a halászatot, és tönkretette a part mentén élő lakosok csónakjait. Betiltotta a nyugati gyógyszereket és az „értelmiségi" kifejezés használatát. A jelek szerint a diktátort gyenge iskolai teljesítménye mélyről fakadó szkepticizmussal töltötte el a tanult emberekkel szemben. Még ha magát a tudomány, az oktatás és a kultúra nagymesterének nevezte is.

1975-ben 150 személy tartóztattak le és vádoltak meg puccskísérlettel. Az állítólagos puccs állítólagos szervezőit a főváros, Mabako egyik stadionjában végezték ki, miközben egy zenekar a *Those Were the Days* című dalt játszotta. Nguema megölette a köz-

ponti bank vezetőjét, és minden értéket a szülőfalujában lévő házába menekített.

Elrendelte, hogy a templomokban a következő szólamokkal zárják az miséket: „Előre Macíasszal. Mindig Macíasszal. Macías nélkül soha." Ezután mintegy az egész katolicizmust betiltotta. A papokat lemészárolták vagy börtönbe zárták. Nguema 1978-ban a következőre változtatta az ország jelszavát: „Nincs más isten Macías Nguemán kívül."

Ám annak ellenére, hogy a valaha létezett összes politikai ellenzékét eltörölte a föld színéről, és a saját családját helyezte a legfontosabb pozíciókba, Nguema nem érezte magát biztonságban. 1979 nyarán több családtagját kivégeztette. Nem kellett volna. Augusztus 3-án a saját unokaöccse, Teodoro Obiang Nguema Mbasogo helyettes védelmi miniszter fosztotta meg a hatalmától. Macías Nguema egy marék hűséges katona kíséretében megpróbált elrejtőzni a dzsungelben, de elfogták. Az exdiktátort szeptember 29-én százegyszeresen halálra ítélték, és még aznap délután hat órakor a börtönben kivégezték (mindössze egyszer).

A nyugat-afrikai ország elnöki székét Teodoro Mbasogo foglalta el, és nem telt sok időbe, hogy ő maga is csaknem olyan autoriter diktátorrá nője ki magát, mint a nagybátyja. Mbasogo azonban sokkal műveltebb férfi, mint elődje. Kitűnően teniszezik, és mindazok, akik találkoztak vele, egyöntetűen udvarias és szimpatikus emberként jellemezték az elnököt. Amikor Egyenlítői-Guinea partjainál ráadásul

olajat is találtak, ami tovább növelte a nemzetközi elismerést és tiszteletet.

Mbasogo számára az olaj két egyértelmű előnyt hozott. Először is az olajra áhítozó Egyesült Államok hajlamos elnézni az emberi jogok megsértését, és nemzetközi legitimitás biztosít a kormány számára. Másrészről az olaj mérhetetlenül gazdaggá tette Mbasogót. Az USA szenátusának két vizsgálatából kiderült, hogy az olajtársaságok Egyenlítői-Guinea olajbevételeinek egy részét egyenesen Mbasogo és családja számláira utalták. Egy időben a washingtoni Riggs Bankban vezetett számláján 700 millió dollár volt.

Mbasogo egyelőre lényegesen kedvesebb a rokonaival, mint nagybátyja volt. A fia, Teodoro Nguema Obiang Mangue, barátainak csak Teodorin, gyönyörű nőkkel és gyors autókkal teli dekadens playboy-életet él. A diktátor fiaként nagyjából úgy használhatja Egyenlítői-Guineát, mintha az ország a privát játszótere volna. Bármikor lezárathatja a főváros, Mabako utcáit, ha mulatni szottyan kedve a tulajdonában lévő Ferrarik vagy Bugattik valamelyikével.

Teodorin Egyenlítői-Guinea mezőgazdasági és erdőgazdálkodási minisztere, az ő ellenőrzése alá tartozik a fakitermelés, amely az ország második legjövedelmezőbb természeti erőforrása. Azoknak a társaságoknak, amelyek Egyenlítői-Guineában szeretnének fát vágni, jelentős összegeket kell fizetniük Teodorin saját fakitermeléssel foglalkozó vállalatainak. A hivatalos fizetés, amit miniszterként

kap, mintegy 5000 dollár havonta. A diktátor fiaként nagyvilági életmódja ennél természetesen sokkal több pénzbe kerül. Az amerikai szenátus bizottsági jelentése szerint legalább 100 millió dollárt sikerült bebiztosítania magának. 1991-ben a 22 éves Teodorin a gazdagok paradicsomába, a kaliforniai Malibura utazott, hogy a Pepperdine Egyetemen folytasson tanulmányokat. A Walter International, egy amerikai olajtársaság, belement, hogy fedezze a diktátorcsemete megélhetési költségeit. Gyorsan kiderült, hogy a költségek lényegesen magasabbak annál, mint amire számítottak. A szállást az egyetemi tandíj magában foglalta, Teodorin azonban nem volt kibékülve a kollégiummal. Helyette egy malibui lakást, továbbá egy lakosztályt bérelt a Los Angeles-i Beverly Wilshire szállodában. Teodorin ritka vendég volt az egyetemi előadásokon, szívesebben ütötte el az időt némi Beverly Hills-i shoppingolással. Öt hónappal később otthagyta tanulmányait, a Walter International pedig ott állt egy 50 000 dolláros számlával.

Bár a tanulmányait képtelen volt elvégezni, Teodorin élvezte a Kaliforniában töltött időt, és a későbbiekben is rendszeresen tartózkodott ott. 2001-ben 6,5 millió dollárért vásárolt egy házat Bel Airben (amelybe végül sosem költözött be, mert túl modernnek találta a stílusát). Kaliforniában megpróbált hip-hop mogul karriert építeni és létrehozta a TNO Entertainment nevű társaságot. Az egyik lemez, amelyet kiadott, a rapper Won-G *No Better Than This* címet viselő albuma volt. Won-G, polgári nevén Wondge Bruny, megfelelő partnernek bizonyult. Édesapja katonatiszt volt Haitiben Jean-Claude Duvalier diktátor uralma alatt.

2006-ban Teodorin 30 millió dollárért vásárolt házat Malibun. Az 1400 négyzetméteres palota nyolc fürdőszobával, egy úszómedencével, egy teniszpályával és egy négylyukú golfpályával rendelkezett. Az ifjú Teodorin olyan szomszédokkal büszkélkedhetett, mint Mel Gibson és Britney Spears. A szenátusi jelentés szerint a berendezéssel sem spóroltak. A diktártorfi 59 850 dollárt költött szőnyegre, 58 000 dollárt házimozirendszerre, továbbá néhány borospohárra is szert tett 1734 dollár és 17 cent értékben.

Teodorin egy sor luxusautót is beszerzett magának: a szenátusi jelentés szerint hét Ferrarija, öt Bentley-je, négy Rolls-Royce-a, két-két Bugatti Veyronja, Lamborghinije, Mercedese, Porschéja, Maybachja, valamint egy Aston Martinja volt. Kedvenc járműve egy kétmillió dolláros kék Bugatti Veyron volt. Benito Giacalone, egykori sofőrje, azt elmesélte, hogy egy alkalommal amikor a Bugattival egy trendi éjszakai bár előtt parkolt, az emberek az autó köré csoportosulnak, hogy megcsodálják. Amikor Teodorin észrevette ezt, taxiba ültette Giacalonét, és hazaküldte a másik Bugattiért, hogy parkoljon vele az első mellé.

A kaliforniai luxusvillában számos nő fordult meg. Teodorin hódításai közé tartozott többek között Tamala Jones színésznő, aki olyan filmekben szere-

pelt, mint a *Booty Call* és a *Confessions of a Call Girl*, a Playboy-modell Lindsey Evans vagy a rapper Eve. Teodorin mind a maga, mind hölgyismerősei számára gondoskodott elegáns ruhákról. Barátnőit rendre sofőrje kísérte bevásárlótúrákra az olasz divatház, a Dolce & Gabbana üzletébe, melynek bemutatótermét rögtön le is zárták, ha a diktátorfiú valamelyik kedvese felbukkant. Giacalone szerint előfordult, hogy egy-egy ilyen alkalommal 80 000 dollárért vásároltak ruhákat. A sofőr azt állította, egy alkalommal neki kellett kiegyenlítenie a számlát egy bankjegykötegekkel teletömött cipősdobozból.

2009-ben Teodorin néhány éjszakát a Las Vegas-i Four Seasons hotel elnöki lakosztályában töltött. Hogy az 5000 dollár/éjszakás számlát Teodoro Nguema Obiang herceg nevére állíttatta ki, szemernyi kétséget sem hagy afelől, mit gondol a diktátorfiú az egyenlítői-guineai utódlási rendről.

Hatalmas gazdagsága ellenére úgy tűnik, Teodorinnak akadnak nehézségei a kifizetéssel. Több alkalmazottja is beperelte bér, túlóradíj és olyan háztartási cikkek kifizetésének elmaradása miatt, mint a vécépapír. Korábbi alkalmazottai közül többen is drogpartikról, escortlányokról és Playboy-modellekről számoltak be. „Sosem láttam, hogy dolgozott volna. A napjai kizárólag alvásból, vásárlásból és bulizásból álltak" – jelentette ki az egyik korábbi sofőrje.

Teodorint gyakran emlegetik Mbasogo legvalószínűbb utódjaként. Az utóbbi években több időt

töltött hazájában, mint korábban. Hogy ez amiatt van, mert elkezdte komolyabban venni politikai feladatait, vagy egyéb oka van, azt nem lehet tudni. Miután gazdasági ügyletei nyilvánosságra kerültek, nehezebben jut ki külföldre, legalábbis egyes országokba. Franciaországban, ahol ugyancsak jelentős vagyonnal rendelkezik, korrupció gyanújával folytatnak vizsgálatot ellene. 2011 szeptemberében a francia rendőrség több luxusautót is elkobzott tőle. 2012 februárjában a rendőrség lecsapott a sznob Avenue Foch-on lévő házára, és több tízmillió euró értékben foglaltak le vagyontárgyakat. Magát a ház értékét több mint 500 millió euróra becsülték.

Teodorint egy másik diktátorsarjjal hozták összefüggésbe, Sikhanyiso hercegnővel, III. Mswati szváziföldi uralkodó lányával, aki a Forbes magazin szerint a világ húsz legjobb partinak számító királyi sarja közé tartozik. Teodorin figyelme talán a rapper Eve mellett kezdett a zene irányába terelődni, mindenesetre Sikhanyiso maga is zenei karriert tervez, többek között a dél-afrikai rapperrel, Zuluboyjal is dolgozott már. Mswati király és Mbasogo elnök közeli barátságot ápolnak, és rendszeresen meglátogatják egymást. Amennyiben a két diktátorcsemete valóban egymásban találja meg az igaz szerelmet, Afrika két diktatórikus hagyományokban gazdag országa között még szorosabbá válik a kapcsolat.

Szex, drog és erőszak

Az arab diktátorok családtagjai is híresek arról, hogy gyors autókkal, gyönyörű nőkkel és patakokban folyó pezsgővel fűszerezett kicsapongó életet élnek. 2004-ben a csontrészeg Hannibal Kadhafi 150 kilométer/órás sebességgel vezette fekete Porschéját – a piroson áthajtva, a Champs-Élysées szembejövő sávjában. Amikor a rendőrség feltartóztatta, néhány másik autóból a diktátorcsemete hat testőre bukkant fel, akik veszekedni és dulakodni kezdtek a rendőrtisztekkel. Hannibal a következő év februárjában megverte az egyik barátnőjét, aki nem akarta beereszteni a szállodai szobájába. Az incidenst követően a 24 éves modell kórházi ápolásra szorult.

Észak-Afrika és a Közel-Kelet olajban gazdag országainak teljhatalmú urai úgy kezelik az államkasszát, mintha a saját pénztárcájuk volna. Egy nemzedéknyi kisherceg nőtt fel páratlan luxusban, a törvény fölött állva és a világgal a lábuk előtt, ami számtalan partival, modellszeretővel és botránnyal társult.

És kevesen találtak magukra jobban az elkényeztetett és dekadens diktátorgyerekek szerepében, mint Moammer Kadhafi fiai. A Kadhafi család rosszfiúja kétség kívül Hannibal, aki már olyan sokszor került összetűzésbe a francia rendőrséggel, hogy a külügyminisztérium végül egy figyelmeztetést küldött a líbiai hatóságoknak, amelyben világossá tették, hogy Hannibal egyáltalán nem élvez diplomáciai mentességet, hiába hangoztatja ezt folyton, amikor elkapja a rendőrség.

Ami pedig igen gyakran megesik. Amikor a rendőrség kiérkezett a párizsi szállodába, ahol Hannibal a modell barátnőjére támadt, a férfi egy pisztollyal kezdett hadonászni. A rendőrségnek végül sikerült rábeszélnie, hogy tegye le a fegyvert. Hannibal ezek után bevette magát a közeli Royal Monceau szállodába, ahol nekiállt bútorokat törni, és újra ki kellett hívni a rendőrséget. Kadhafi diplomáciai mentességére hivatkozott, mire a rendőrség elhagyta a helyszínt. Miután a francia külügyminisztérium világossá tette, hogy a 34 éves férfi büntethető, Hannibalt bíróság elé állították, és négy hónap feltételes börtönbüntetésre ítélték.

A legnagyobb krízis akkor támadt, amikor Hannibalt és várandós feleségét Svájcban letartóztatták két alkalmazottjuk bántalmazásáért. Líbia válaszképpen többek között svájci vállalatokat záratott be, őrizetbe vett két svájci üzletembert, és svájci diplomatákat hajított ki az országból. A hatóságok elutasították a svájci állampolgárok vízumkérelmét és a Svájcba irányuló olajszállítás leállításával fenyegetőztek.

Tunéziában az exelnök, Zín el-Ábidín ben Ali veje az, aki elsősorban aranyifjúi és playboy magatartásával tűnik ki. Sokan azt feltételezték, hogy az elnök utódjaként Szahir el-Materit szemelték ki, aki ben Ali legfiatalabb lányát vette feleségül. Egy, a WikiLeaks által nyilvánosságra hozott amerikai dip-

lomáciai levelezés betekintést nyújt a tunéziai üzletember különcségeibe: az Egyesült Államok tunéziai nagykövete az elnök vejénél elköltött vacsora után azt írta jelentésébe, hogy a jégkrém és a fagyasztott joghurt repülőgéppel érkezett St. Tropez-ból, és hogy a vendéglátójának Szaddám Huszein fiához, Udajhoz hasonlóan van egy ketrecbe zárt tigrise.

El-Materi tervei, miszerint átveszi Tunézia irányítását, váratlanul foszlottak szét, amikor az ország lakosai úgy döntöttek, hogy elegük van az autoriter és korrupt elnökcsaládból, és elűzték őket az országból.

Amíg Észak-Afrika diktátorcsemetéi úgy viselkednek, mintha királyi sarjak lennének, keletebbre számos valódi herceg követ el mindent, hogy felérjen arisztokratikus címéhez. 2005-ben Szaúd ibn Szakr al-Kászimit – akkor herceg, ma az Egyesült Arab Emírségek egyik emirátusának, Rász el-Haimának emírje – letartóztatták az USA-ban, mert molesztálta az egyik takarítónőt a penthouse lakosztályában, amelyet napi 5000 dollárért vett ki. A herceg vizsgálati fogságban töltötte a hétvégét, és amikor kiengedték, visszautazott a hazájába.

Szultán ibn Muhammad al-Kászimi, egy másik emirátus, Sardzsa emírjének a fia számára halálos véget ért a playboy életstílus. 1999 júniusában londoni otthona fürdőszobájában élettelenül találtak rá a 24 éves fiatalemberre. A karjára egy szíj volt kötve, körülötte fecskendők hevertek. A herceg azután lett heroinfüggő, hogy kirúgták az Arizoniai Egyetemről.

Szaúd-Arábiában a királyi család teljes mértékben ellenőrzése alatt tartja a politikát és az ország hatalmas olajvagyonát, amely több ezer hercegnek tette lehetővé, hogy belekóstoljon az édes életbe. A vahhábizmus, az iszlám egy szigorú irányzata, Szaúd-Arábia hivatalos vallása tiltja az alkoholt és puritán életvitelre figyelmeztet, ez azonban a királyi családokra nem érvényes. A WikiLeaks által nyilvánosságra hozott dokumentumok szerint a zárt ajtók a szex, drog és rock 'n' roll szentháromságával megáldott életet rejtik.

A Dzsiddában lévő amerikai konzulátus egy levele egy alkoholban úszó halloweenpartiról számol be, amelyen csak úgy hemzsegtek a prostituáltak az egyik herceg szigorúan őrzött kapuja mögött. A levél szerzője arra is kitért: bár a bulin nem vették észre, hogy bárki is használt volna drogot, a hasis és a kokain megszokott jelenség a lakosság ezen rétegének életében.

„Annak ellenére, hogy a szaúdi törvények és a hagyományok szigorúan tiltják, a bár roskadozott az alkoholtól. Az alkalomra felvett filippínó csaposok egy sadiqiból készített italt kevertek, ami a tömény helyi változata. Azt is rebesgették, hogy a nők közül többen prostituáltak, ami egyáltalán nem szokatlan az ilyen partikon" – olvasható a dokumentumban. A tanulság az, hogy nem számít, milyen szabályok vonatkoznak a társadalomra, ha a diktátor családjába tartozol, rád nem érvényesek.

A nők, a drogok és a házikedvencként tartott tigrisek egyes arab hercegek sötét oldalával összevetve szinte ártatlan szórakozásnak hatnak. 2009-ben egy videót csempésztek ki az Egyesült Arab Emírségekből, amelyen Ísza bin Zájed al-Nahján, Abu-Dzabi emírjének öccse látható, miközben egy afgán üzletembert kínoz egy korbáccsal, egy szögekkel kivert deszkával és egy elektromos billogozóval. A videóban ragasztószalaggal kötözik meg az áldozatot, miközben Ísza sejk sót szór a sebeibe.

„A felvételen szereplő esemény nem általános jelenség" – nyilatkozta az Egyesült Arab Emírségek belügyminisztere – aki véletlenül szintén a sejk testvére – egy próbálkozás során, hogy eltussolják az ügyet. A vizsgálat során azonban kiderült, hogy a sejk még legalább 25 ember megkínzásával gyanúsítható, akiknek a bántalmazását szintén lefilmezték.

Szaúd Abdulaziz bin Nasszer al-Szaúdot, a szaúdi király, Abdullah unokáját, 2011-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték Nagy-Britanniában, amiért meggyilkolta inasát. A két férfi pezsgőt és *Sex on the beach* koktélokat fogyasztott az ötcsillagos szálloda bárjában, amelyben megszálltak, majd felmentek a szobájukba, ahol a herceg addig verte szolgálóját, amíg az bele nem halt. Szaúd herceg rendszeresen fizikailag bántalmazta a megfélemlített férfit, és a szálloda alkalmazottai szerint rabszolgaként bánt vele. A tárgyalás során kiderült, hogy a két férfi szexuális kapcsolatban állt egymással, és hogy a herceg férfi

prostituáltak szolgáltatásait is rendszeresen igénybe vette. A tárgyalás során a herceg és ügyvédei több energiát fektettek abba, hogy a homoszexualitására vonatkozó állítást cáfolják, mint a gyilkosság vádját – valószínűleg azért, mert Szaúd-Arábiában halálbüntetéssel sújtják a homoszexuálitást. Így, ha a herceg egyszer el is hagyhatja Nagy-Britanniát, aligha fog visszatérni szülőföldjére.

Bár Kadhafi ezredes fiai közül talán Hannibal a legvadabb, mégsem ő az egyetlen a családban, aki belekóstolt a gyönyörű nők és a drága pezsgők világába. 2009 szilveszterének estéjén egy privát bulin a 34 esztendős Mutaszim Kadhafiról készültek fotók St. Barts szigetén. A parti vendégei, köztük Bon Jovi, Jay-Z, Usher és Lindsey Lohan, a popcsillag Beyoncé Knowles egyórás koncertjét élvezhették.

Diktátornak lenni olyasmi, ami nem csupán neked okoz örömet. A legközelebbi hozzátartozóid számára is adomány.

Szállj ki időben

Amennyiben követed az előző fejezetekben felsorakoztatott példákat, nagyszerű diktátor válhat belőled. Gyorsan rájössz majd, hogy diktátornak lenni sokkal több előnnyel jár, mint amikor az ember demokratikus úton kerül hatalomra. A diktátorok ráadásul sokkal tovább maradnak hatalmon, mint a demokratikus országok vezetői. A kormányzásod ideje alatt szemérmetlenül gazdaggá válhatsz, istenként imádhatnak, és megrészegíthet a hatalom. Egyvalamivel azonban minden diktátornak tisztában kell lennie: a politikai karriernek hirtelen vége szakadhat. Ezért felkészültnek kell lenned.

Amennyiben sikerül hatalmon maradnod anélkül, hogy puccs vagy merénylet áldozatává válnál, két lehetőség közül választhatsz. Életed végéig hatalmon maradsz, vagy magad döntesz a távozás mellett, és átadod valaki másnak a lehetőséget. Viszonylag kevés diktátor választja az utóbbit. Ha a lehetőség adott, a diktátorok szinte mindegyike

haláláig ragaszkodik az uralkodáshoz. Ennek több oka is van. Egy monarchiában a király, emír, szultán vagy fejedelem természetesen élete végéig államfő marad. Amikor az egyeduralkodó meghal, netán túl öreg vagy beteg lesz ahhoz, hogy ellássa az ország vezetésével járó napi feladatokat, a soron következő utódja veszi át a hatalmat, az uralkodó azonban rendszerint haláláig megtartja a címét.

Egyéb diktátorok esetében más a helyzet. Egy államfő lemondása komoly következményekkel járhat. Fennáll a veszélye, hogy emberiség elleni bűncselekményekkel, korrupcióval, nepotizmussal, választási csalással vádolnak meg, továbbá azzal, hogy törvénytelen módon kerültél hatalomra. Egy önként távozó diktátor nagy eséllyel kerül bíróság elé, ahol az államfőként elkövetett bűncselekményekkel vádolják meg. Épp elég kicsinyes és féltékeny ember van, aki úgy véli, hogy az érdekeit nem képviselték megfelelően a vezetésed alatt.

Amikor egy diktátor bedobja a törülközőt, mindig fennáll a hatalmi harc veszélye is. Rendszerint többen is ugrásra készen állnak, hogy megkaparintsák a hatalmat. Az emberek kihasználhatják a lehetőséget arra, hogy lázadást szítsanak. Ezért nem ostobaság kijelölni és felkészíteni egy utódot. De attól, hogy magad választod ki az utódodat, még nem lehetsz biztos abban, hogy az illető lojális. Könnyen megtörténhet, hogy hátbaszúr, ha úgy tartja érdeke. Mint látod, diktátorként nyugdíjba vonulni igen kockázatos, és nem is élnek sokan a lehetőséggel.

Sok diktátor pontosan ezért választ hazája helyett inkább egy baráti államot nyugdíjas évei eltöltésére. Más szóval, nem sokban különböznek a Spanyolországban letelepedett norvég nyugdíjasoktól. Számukra is vonzó persze a klíma, ám a diktátorok számára a politikai légkör a legfontosabb.

Egy megszívlelendő szabály exdiktátorok számára: soha ne ismerd el, hogy hibáztál. Minden amit tettél, a nép javát volt hivatott szolgálni. A gyilkosságokkal, kínzásokkal és emberiség elleni bűncselekményekkel kapcsolatos állításokat mindig félre lehet söpörni azzal, hogy hazugságok. Esetleg azzal takarózhatsz, hogy nem volt más választásod, ahogy azt Wojciech Jaruzelski lengyel diktátor tette a kommunizmus összeomlása után: „Azt mondják, hogy gyilkos vagyok. De én politikus voltam. Megvoltak a magam ideáljai. Hittem a szocializmusban. Ha én bűnös vagyok, akkor az egész generációm bűnös. Mindenki ugyanezt tette volna a helyemben."

Egy másik lehetőség, ha azt állítod, hogy háborúban álltál, ahogy az etióp diktátor, Mengisztu Hailé Mariam tette, aki jelenleg diktátorkollégája, Robert Mugabe zimbabwei vendégszeretetét élvezi: „Én katona vagyok. Amit tettem, csak amiatt történt, mert az országot meg kellett menteni a tribalizmustól és a feudalizmustól. Ha hibáztam, az csak azért volt, mert elárultak. Az úgynevezett népirtás nem volt más, mint egy igazságos háború, amelyet a forradalom és egy rendszer védelmében vívtunk, amely mindenki számára előnyökkel jár."

És azt is megteheted, amit Jean-Bédel Bokassa, aki a nemzetközi nagypolitikát hibáztatta: „Nem engedelmeskedtem Franciaországnak, ők pedig elvették tőlem a hatalmat."

Egy exdiktátor nem utazhat bárhová. Számos ország van, amely nem hajlandó befogadni téged, egyes helyeken büntetőeljárás fenyegethet, máshonnan meg egyenesen visszatoloncolhatnak a hazádba. Szerencsére szinte mindig akad egy olyan ország, amely tárt karokkal fogad. Franciaország sokáig volt népszerű célpont a kiugrott diktátorok számára, különösen az egykori francia gyarmatokról származó despoták körében örvendett nagy népszerűségnek.

A Franciaországba költözők egyike Jean-Bédel Bokassa volt a Közép-afrikai Császárságból. 1979-ben több mint száz iskolás gyereket és egyetemi hallgatót gyilkoltak meg, miután azok tüntetni kezdtek a méregdrága iskolai egyenruhák megvásárlása ellen. Bokassa állítólag maga is részt vett a diákok bántalmazásában. Franciaország úgy döntött, hogy eltávolítja a diktátort az ország éléről. 1979. szeptember 21-ére virradó éjjel, miközben Bokassa éppen Líbiában tartózkodott Kadhafinál, francia kommandósok Barrakuda-hadművelet néven puccsot hajtottak végre a császár ellen, amelynek révén az a David Dacko vehette vissza az államfői posztot, akit 1966-ban Bokassa államcsínye távolított el a hatalomról (és aki természetesen azóta Franciaországban élt száműzetésben).

Bokassa először Elefántcsontpartra menekült, ahol Villa Cocodyban, Abidjan egyik elegáns kerületében helyezték el. Elefántcsontpart elnöke, Félix Houphouët-Boigny arról is gondoskodott, hogy az excsászár számára naponta kétszer meleg ételt hozasson egy szállodából. Abidjanban Bokassa naphosszat katonai indulókat hallgatott egy olyan lemezről, amelyen a francia haditengerészet fúvószenekarra játszott. Megpróbált régi barátjánál, Moammer Kadhafinál menedékjogot kijárni magának, a líbiai diktátor azonban Idi Aminnal volt elfoglalva, akit épp akkor hajítottak ki Ugandából.

Néhány évvel később Bokassa Párizsba költözött, ahol sikerült kisebb botrány okoznia, amikor megpróbálta kiadatni az emlékiratait. A könyvben Bokassa azt állítja, hogy a francia elnök, Valéry Giscard d'Estaing, aki gyakori látogató volt a Közép-afrikai Köztársaságban, ugyanazokkal a lányokkal feküdt le, akikkel ő. Azt is megemlíti, hogy 1973-ban nagy értékben adományozott gyémántot Giscardnak, amikor az elnök még külügyminiszter volt. A botrány feltehetőleg nagyban hozzájárult ahhoz, hogy Giscard elveszítette a következő elnökválasztást. A könyvet sajnos senki sem olvashatta, mivel a francia bíróság ítéletének megfelelően mind a 8000 példányt bezúzták.

Egy újabb diktátor, aki Franciaországba menekült, Jean Claude „Baby Doc" Duvalier volt. Baby Doc apja 1971-ben bekövetkezett halálát követően került hatalomra, ám a '80-as évek elejére elégedetlenség

uralkodott el a haiti népen. 1985 őszén felkelés robbant ki, az elnök pedig úgy látta, itt az ideje a távozásnak. Gonaïves városában felkelők egy csoportja megrendezte Baby Doc temetését – koporsókkal és emberi csontokkal. Egy sírkőre a következő felirat került: Jan Clod Min Place Ou – Jean Claude, ez a te helyed. Duvalier 1986. február 7-én hagyta el Haitit, és Franciaország felé vette az irányt. Eredetileg Amerikába készült, az Egyesült Államok azonban megtagadta tőle a politikai menedékjogot. A bukott diktátor Franciaországnak sem kellett, de végül egyhetes tartózkodási engedélyt adtak neki abban a reményben, hogy egy másik ország fogadja majd. De senkinek sem fűlött hozzá a foga.

Duvalier és felesége, Michelle, kibérelt egy házat a Francia Riviérán és két gyerekükkel együtt odaköltöztek. A sors iróniája, hogy a szomszédjuk a brit író, Graham Greene lett, aki *Szerepjátszók* címmel írt szatirikus regényt Duvalier apjáról, François „Papa Doc" Duvalier-ről és haiti kormányzásáról.

Baby Doc hatalmas összegeket menekített ki az országból kormányzása idején (Haiti kormánya szerint 900 millió dollárt). A pénz nagy részének titokzatos módon nyoma veszett. A haiti hatóságok kérésére több svájci és brit bankszámlát befagyasztottak, ám azok csak a töredékét tartalmazták az összegnek, amelyekkel Duvalier állítólagosan lelépett. Az a legvalószínűbb, hogy a házaspár 1993-as válását követően Michelle jelentős részt kapott belőle. Michelle szigorú ellenőrzés alatt tartotta

a családi költségvetést, miután hozzáment Baby Dochoz.

Duvalier-nek 1994-re egy vasa sem maradt. Egy idő múlva már a lakbért sem tudta fizetni. A France Telecom kikapcsolta a telefonját, mivel nem fizette a számláit. Új partnerével, Veronique Roy-val ide-oda költözködött és a bőröndjéből élt. Roy annak a Paul Magloire-nek az unokája, aki 1950-től 1956-ig volt Haiti elnöke, a nő azonban soha nem járt Haitin azelőtt, hogy összekerült az exelnökkel. 2011. január 16-án, egy évvel azután, hogy hatalmas földrengés pusztított az országban, Baby Doc visszatért Haitira. Állítása szerint azért ment vissza, hogy segítsen honfitársain, és eszében sincs visszaszerezni a hatalmat vagy rátenni a mancsát a lekötött pénzekre. Két nappal később korrupció, sikkasztás és rablás vádjával letartóztatták. Rövid idő múlva szabadon engedték, Haitit azonban nem hagyhatta el. Duvalier-re azonban komolyabb vádak is várhatnak, ugyanis többen feljelentették kínzásért és emberiség elleni bűnökért.

Valentine Strasser többé-kevésbé egy véletlennek köszönhetően jutott hatalomra Sierra Leonéban 1992-ben. 1996. január 16-án elhagyta a fővárost, Freetownt, hogy megtekintse a benguemai katonai akadémián megrendezett katonai felvonulást. Még aznap délután visszatért Freetownba, hogy részt vegyen egy tárgyaláson a hadsereg központjában, ahol letartóztatták, egy helikopter fedélzetére vezették és egyenesen a szomszédos Conakryba, Guine-

ába szállították – pontosan úgy, ahogy négy évvel korábban Strasser tette azt elődjével, Joseph Momoh-val. A hatalom a helyettese és jobbkeze, Julius Maada Bio kezébe került.

Strasser maga azt állítja, hogy ő nem volt puccs áldozata, hanem önként mondott le tízéves katonai szolgálata befejeztével. A Sierra Leone-i béketárgyalások részeként a katonai junta egykori tagjainak felkínálták a lehetőséget, hogy az Egyesült Királyságban tanuljanak. Az ajánlat Strasserre is kiterjedt, annak ellenére, hogy már megfosztották a hatalmától.

Angliában Strasser jogot hallgatott a Warwick Egyetemen, ám az őt érő folyamatos attrocitások és médiatámadások miatt végül kénytelen volt feladni a tanulmányait, és 1998 januárjában otthagyta az egyetemet, mivel elege lett abból, hogy az újságok folyamatosan arról cikkeznek, hogy ő egy bukott diktátor, aki emberiség elleni bűnöket követett el. Coventryből Londonba költözött, de miután a Guardian azt kezdte feszegetni, hogy miért élhet egy hajdani diktátor Angliában, Gambián keresztül hazatért Sierra Leonéba. Az exdiktátor jelenleg édesanyjával él Freetown keleti részén, Graftonban. Délutánonként gyakran ücsörög a verandán műanyag pohárból gint kortyolgatva. Az egykori diszkótáncos napja leáldozott. Most havi 300 koronának megfelelő összegből kell boldogulnia, amelyet Sierra Leone kormányától kap nyugdíj gyanánt.

Isten hozott a dzsungelben

Ha Baby Doc végre a haiti bíróság elé kerül, és elítélik a bűncselekményekért, amelyekkel vádolják, a diktátorok egy exkluzív csoportjának tagjává válik. Ugyanis meglehetősen kevesen végzik rács mögött. A balszerencsések egyike, aki már több ország börtöneit megjárta, és úgy tűnik, hogy hátralévő évei javát is a rácsok mögött fogja tölteni, Manuel Noriega. Noriega az Egyesült Államokban kapott katonai kiképzést, és hosszú éveken keresztül két párhuzamos karriert egyengetett: egyfelől a CIA ügynöke volt, másfelől a hírhedt Medellin-kartell kábítószercsempészeként tevékenykedett. 1983-ban tábornokká nevezte ki magát, és Panama de facto diktátora lett annak ellenére, hogy technikailag Ricardo de la Espriella Toral volt az ország elnöke és államfője.

Amikor a választási csalásokat oktatták, Noriega nyilvánvalóan kihagyott néhány leckét, mert az 1989 májusában lebonyolított elnökválasztás idején olyan mértékű utólagos zsonglőrködésre kényszerült volna jelöltje győzelme érdekében, hogy maga a kandidált, Carlos Duque lépett vissza, és nem ment bele, hogy az elnöki székbe ültessék.

A következő hónapok során az Egyesült Államok és Panama között bekövetkezett összecsapások végül ahhoz vezettek, hogy az USA december 20-án megszállta Panamát. Noriega a vatikáni nagykövetségen keresett menedéket. Mivel az amerikaiak

a Vatikán joghatósága alá tartozó nagykövetség területére nem tehették be a lábukat, körülvették az épületet, és éjjel-nappal fülsüketítő pop és heavy metal zenét játszottak, többek között a Van Halen *Panama* és a Guns n' Roses *Welcome to the Jungle* című számát. A diktátornál végül 1990. január 3-án szakadt el a cérna, és megadta magát az amerikaiaknak. 1992-ben 40 év börtönbüntetésre ítélték kábítószer-kereskedelemért, szervezett bűnözésért és pénzmosásért. A büntetést később 30 évre csökkentették.

Az olasz újságíró, Riccardo Orizio 2000-ben egy interjúra kérte fel Noriegát, aki éppen Floridában töltötte büntetését. A zsurnaliszta a következő választ kapta: „Hivatkozásul a felkérésére, hogy interjút készítene velem könyvtervéhez, melynek témája az »elfeledett individuumok«, azaz egykor befolyásos személyek, akiket saját hazájuk problémáiért hibáztatnak etc., a válaszom az, hogy nem tekintem magamat »elfeledett individuumnak«, mert Isten, a világegyetem hatalmas teremtője – akinek jóllehet olykor ferdék a sorai, de mindig az igazat írja – még nem vetette papírra az utolsó szót MANUEL A. NORIEGÁRÓL."

Igaza volt. Manuel A. Noriegával kapcsolatban valóban nem hangzott még el a zárszó. Miután 2007-ben kiszabadult az egyesült államokbeli fogságból (a büntetését jó magaviselete miatt tovább csökkentették), újabb tárgyalások vártak rá. Franciaország a távollétében tíz év börtönre ítélte pénzmosásért. Sok egyéb diktátorhoz hasonlóan Noriega is különös szimpátiával viseltetett Franciaország irányában, és párizsi lakások vásárlásával mosta tisztára drogkereskedésből szerzett pénzét. Az exdiktátort 2010-ben kiadták Franciaországnak, ahol végül hét év szabadságvesztést szabtak ki rá, a francia bankszámláin lapuló 2,3 millió eurót pedig lefoglalták.

1995-ben távollétében hazájában 20 évre ítélték gyilkosságért és az emberi jogok megsértésért. 2011 decemberében a 77 éves Noriegát kiadták Panamának, ahol ismét szembe kell néznie az igazságszolgáltatással. Kicsi az esélye annak, hogy az öregedő exdiktátor valaha kikerül a rácsok mögül.

Egy másik diktátor, akit szintén szabadságvesztésre ítéltek, Charles Taylor. A háborús bűnöket tárgyaló különleges ENSZ-bíróság 2012. április 26-án Hágában tizenegy rendbeli háborús és emberiség elleni bűncselekményért ítélte el a volt libériai elnököt.

Manuel Noriega és Charles Taylor azonban a kivételek közé tartozik. A legtöbb megbuktatott diktátornak sikerül kialkudnia egy megállapodást, mely szerint a hatalom feladásáért cserébe száműzetésbe vonulhat.

Sajnálatos módon sok diktátort gyilkolnak meg szolgálatteljesítés közben. Semmi kétség: diktátornak lenni veszélyes foglalkozás. Ahogy láttuk, Francisco Macías Nguemát, Egyenlítői-Guinea diktátorát százegyszeresen ítélték halálra, és ki is végezték. Moammer Kadhafit a lázadók elől menekülőben

ölték meg, a véres testét ábrázoló képeket a világ minden táján bemutatták a televíziók. A Ceauşescu házaspárt 1989 decemberében fogták el, amikor hálátlan alattvalóik ellenük fordultak. December 25-én egy rögtönítélő bíróság mindkettőjüket golyó általi halálra ítélte, majd azonnal ki is végezték őket.

Több mint 30 évig tartó diktátorkodása alatt a dominikai Rafael Trujillo számos ellenséget szerzett magának. A Kennedy-kormány meg akart szabadulni tőle, a CIA is igyekezett megtalálni a módját, hogyan távolítsa el őt, és a dominikai elitnek ugyancsak elege volt az évtizedes brutális elnyomásból. Végül mégis Trujillo egy maréknyi embere vette kezébe a dolgot.

Kivégzését mintha egyenesen a maffia intézte volna 1961. május 30-án. Trujillo a lányát, Angelitát látogatta meg és éppen a Bar Restaurante El Pony felé tartott. Egy, a főváros területén kívül eső úton támadták meg az autóját. A támadók tüzelni kezdtek az elnök kocsijára, amikor a sérült diktátor kiszállt, hogy visszalőjön, záporozni kezdtek a lövedékek, ő pedig azonnal meghalt. A négy támadó a saját magánhadseregének katonatisztjei közül került ki. Az összeesküvőknek azonban nem sikerült megkaparintaniuk a hatalmat, mert a gyilkosok cinkostársai nem merték az ország új vezetőinek kikiáltani magukat, amíg nem látták Trujillo holttestét. Tudták, hogy amennyiben El Jefe mégis életben van, nem sikerülhet a puccskísérlet. Mivel Trujillo holttestét, amely egy Chevrolet csomagtartójában

feküdt, bajos lett volna átszállítani a rendőröktől és a biztonsági szolgálat embereitől hemzsegő városon, a puccsot lefújták. Trujillo hulláját Párizsba szállították és eltemették, később azonban egy Madrid melletti temetőben helyezték örök nyugalomra Spanyolországban.

A múlt olykor utoléri azokat a diktátorokat, akik visszaléptek posztjukról és száműzetésbe vonultak. Nicaraguában Luis Anastasio Somoza Debayle 1967-ben bekövetkezett halála után öccse, Anastasio „Tachito" Somoza Debayle vette át a hatalmat. Luis annak idején apjuktól, Anastasio „Tacho" Somoza Garcíától örökölte a diktátori posztot. A Somoza család 1936-tól egészen 1979-ig vezette Nicaraguát. Az amerikai elnök, Franklin D. Roosevelt 1939-ben azt mondta Tachóról: „Somoza may be a son of a bitch, but he's our son of a bitch" – „Somoza lehet, hogy egy gazember, de ő a mi gazemberünk." A kijelentés később egy sor egyéb amerikai kormány relációjában is érvényes lehet, épp csak Somoza nevét kell egyéb Amerika-barát diktátor nevére cserélni. Néhányan egyenesen úgy vélik, hogy Somoza maga terjesztette a mítoszt Roosevelt kijelentéséről. A '70-es évek vége felé Tachito elveszítette az amerikaiak rokonszenvét, a rezsimnek viszont túlnyomórészt nemzetközi támogatása volt. A sandinistáknak, a nicaraguai ellenállási mozgalomnak, végül 1979-ben sikerült elűznie Somozát az országból. Somoza először Miamiba repült, az amerikai hatóságok azonban

elutasították, és farkát behúzva diktátorkollégájához, Alfredo Stroessnerhez menekült Paraguayba, ahol tárt karokkal fogadták. Vásárolt egy farmot, valamint egy villát a fővárosban, Asunciónban, és felkészült a csendes nyugdíjas életre.

A sandinistáknak azonban nem állt szándékukban békén hagyni Somozát. „Hüllő-hadművelet" fedőnév alatt merényletet terveztek az exdiktátor ellen. Szeptember 17-én csaptak le, két Kalasnyikovval, két pisztollyal és néhány páncélököllel felfegyverkezve. A gyilkosok lesben állva várták, hogy Somoza Mercedesében elhagyja a házát. Az első gránátot elhibázták, de azután a merénylők lelőtték a sofőrt, és újra megtöltötték a gránátvetőt. A második gránát célba talált. Somoza és az autó másik két utasa elszenesedett húsmaradványokra redukálódott. Az exdiktátor teste annyira szétroncsolódott, hogy a boncolás során a lábai alapján azonosították. A merénylők közül csak egyet kaptak el, Hugo Irurzúnt, a másik hatnak sikerült elmenekülnie.

Jó néhány diktátor hunyt el rejtélyes körülmények között. Gyakran már önmagában az rejtélyes körülmény, ha egy diktátor meghal. Mindenesetre elég lehetőséget nyújt legendák és spekulációk gyártására. Nincs olyan diktátor, akinek ne lennének ellenségei vagy riválisai. Az 1993-ban Nigériában hatalomra került Sani Abacha halála például számos találgatást vetett fel. A diktátort kora egyik legkorruptabb vezetőjeként tartották számon. Hivatásos katonatisztként Abachának 1963 óta számos katonai puccsban volt benne a keze.

Abacha 1998. június 8-án halt meg a nigériai főváros, Abuja elnöki rezidenciáján. A halál oka hivatalosan szívroham volt, a diktátort azonban az iszlám hagyományoknak megfelelően még halála napján eltemették anélkül, hogy felboncolhatták volna. Annyi viszont bizonyos, hogy az elnököt egy kisebb csoport fiatalkorú indiai prostituált társaságában érte a halál, akik közül hatot valószínűleg Dubajból importáltak. A körülmények alapján többen úgy vélték, hogy Abachát esetleg megmérgezték. Más vélemények szerint a diktátor egészségi állapotát tekintve nem kizárt, hogy a körülmények önmagukban elegendőek voltak ahhoz, hogy a férfi szíve felmondja a szolgálatot.

Abacha alaposan megcsalt feleségét, Maryamot Lagos repülőterén tartóztatták le 38 darab, külföldi valutával tömött bőrönd társaságban, melyekben mintegy 100 millió dollárnyi készpénzt rejtett el.

Dísznek való diktátorok

Néhány országban nagy hagyománya van a diktátorok konzerválásának. A trend a szovjet diktátorral, Vlagyimir Iljics Leninnel vette kezdetét, akit 1924-ben bekövetkezett halála után preparáltak ki. Egyesek azt javasolták, hogy Lenin testét kriogenikus módszerrel – fagyasztással – őrizzék meg, hogy

amikor az orvostudomány elég fejletté válik, újraéleszthessék. Még az ehhez szükséges felszerelést is beszerezték, ám a szovjet hatóságok úgy döntötték, hogy egyszerűen megőrzik a testét és kiállítják. Lenin a mai napig a Vörös téren lévő mauzóleumában fekszik. Rendszeres időközönként balzsamozó folyadékba mártják. Hogy a bőre ne feketedjen, a fürdők között számos különféle gyógyszerrel kezelik. A szóbeszéd szerint Lenin testének egyes részeit mesterséges testrészekkel helyettesítették.

Mao Ce-tung kívánsága az volt, hogy elhamvasszák, de amikor 1976-ban elhunyt, a kínaiak úgy határoztak, hogy inkább bebalzsamozzák. Az eljáráshoz sajnos kissé későn fogtak hozzá, ráadásul Mao orvosa, akire a feladatot bízták, soha nem balzsamozott hullát azelőtt. A biztonság kedvéért kétszer annyi formaldehidet fecskendezett a testbe, amitől Mao Michelin-figuraként végezte. Hogy kipréselje belőle a folyadékot, az orvos masszírozni kezdte a testet, ám ekkor Mao arca levált, és viasszal kellett megjavítani. Egyesek egyébként meg vannak róla győződve, hogy a pekingi Tienanmen téren lévő múzeumban Mao helyett csak egy viaszmásolat látható.

A szakszerűen preparált diktátorok sorát gazdagítja továbbá Ferdinand Marcos, Kim Ir Szen, a bolgár Georgi Dimitrov és a csehszlovák Klement Gottwald. Az argentín Juan Perón is úgy határozott, hogy imádott felesége, Eva (ismertebb nevén Evita) 1952-ben bekövetkezett halála után bebalzsamoztatja a holttestet. Az asszonyt glicerinnel töltötték meg és üvegkoporsóba tették. Perón úgy tervezte, hogy egy mauzóleumot és egy, a New York-i szabadságszobornál is magasabb emlékművet építtet neki. Perónt azonban 1955-ben, még mielőtt a mauzóleum elkészült volna, egy puccsal megbuktatták. Evita teste eltűnt, majd 1971-ben egy milánói kriptából került elő. Ezt követően a testet a férjéhez szállították, aki ekkor Spanyolországban élt száműzetésben az új feleségével. A házaspár az étkezőben őrizte Evitát, ami a legnagyobb jóindulattal is némileg bizarr szerelmi háromszögnek tűnhet. Evitát végül visszaküldték Buenos Airesbe, ahol a családi sírban helyezték végső nyugalomra.

Mint látjuk, a diktátorságnak is megvannak a maga veszélyei. Másfelől viszont, ha a dolgok jó irányba haladnak, rengeteget profitálhatsz belőle. Kevés demokratikus úton megválasztott politikus marad annyi ideig hatalom, mint a világ leghosszabb ideig uralkodó diktátorai. Paul Biya 1975 óta van hatalmon Kamerunban, Teodoro Obiang Nguema Mbasogo 1979 óta Egyenlítői-Guinea államfője, a zimbabwei Robert Mugabe 1980 óta, az ugandai Yoweri Museveni pedig 1986 óta vezeti országát. A királyi diktátorok némelyike még ennél is régebb óta őrzi hatalmát. Brunei szultánja, Hassanal Bolkiah 1967-ben örökölte meg a trónt, Kábúsz ománi szultán pedig 1970-ben került hatalomra.

Ha sikerül diktátorrá válnod, azzal izgalmas, korlátlan hatalommal teli életet, egy téged istenként tisztelő népet, és nem utolsósorban mesés gazdag-

ságot biztosíthatsz magadnak. A diktátorság egyik legnagyobb előnyére Yoweri Museveni, Uganda elnöke mutatott rá. A diktátor 1988-ban többször is afrikai kollégái szemére hányta, hogy túl sokáig ragaszkodnak a hatalomhoz. „Afrikával – és különösen Ugandával – kapcsolatban nem a nép jelenti a problémát, hanem az, hogy a vezetők túlságosan sokáig vannak hatalmon" – jelentette ki egy ízben. 2012 februárjában már merőben más véleményen volt. Egyik beszédében a következő kijelentést tette: „Némelyek úgy vélik, hogy a hosszan tartó kormányzás rossz dolog. Ám minél tovább vagy hatalmon, annál többet tanulsz. Én mára szakértővé váltam a kormányzásban."

Felhasznált irodalom

Nigel Cawthorne: *Sex Lifes of the Great Dictators*, Prion (2004)
Lauren Derby: *The Dictator's Seduction: Politics and the Popular Imagination in the Era of Trujillo*, Duke University Press (2009)
Bernhard Diederich – Al Burt: *Papa Doc & the Tonton Macoutes*, Markus Wiener Publishers (2005)
Muammar Gaddafi: *The Green Book*, Ithaca Press (2005)
Muammar Gaddafi: *Escape To Hell and Other Stories*, Blake Publishing Ltd (1999)
David Hebditch – Ken Connor: *How to Stage a Military Coup*, Greenhill Books (2005)
Heidi Holland: *Dinner With Mugabe: The untold story of a freedom fighter who became a tyrant*, Penguin Books (2008)
Saddam Hussein: *Zabiba and the King*, Virtualbookworm.com (2004)
Kim Il-sung: *Sea of Blood*, ismeretlen kiadó (1971)
Kim Jong-il: *On the Art of the Cinema*, University Press of the Pacific (2001)
Kim Jong-il: *On the Art of the Opera*, University Press of the Pacific (2001)
Stephen Kinzer: *A Thousand Hills: Rwanda's Rebirth and the Man Who Dreamed It*, Wiley (2008)
Edward Luttwak: *Coup d'Etat: A Practical Handbook*, Allen Lane (1968)

Bruce Bueno de Mesquita og Alastair Smith: *The Dictators Handbook: Why Bad Behaviour is Almost Always Good Politics,* Public Affairs (2011)

B.R. Meyers: *The Cleanest Race: How North Koreans See Themselves – And Why It Matters,* Melville House (2010)

Saparmurat Niyazov: *Rukhnama,* The State Publishing Service Turkmenistan (2003)

Riccardo Orizio: *Talk of the Devil: Encounters With Seven Dictators,* Walker and Company (2003)

Karl Shaw: *The Little Book of Loony Dictators,* Sensible Shoes (2011)

Brian Titley: *Dark Age: The Political Odyssey of Emperor Bokassa,* McGill-Queen's University Press (1997)

Michela Wrong: *In The Footsteps of Mr. Kurtz: Living on the Brink of Disaster in Mobutu's Congo,* Harper Collins (2001)

Peter York: *Dictator Style: Lifestyles of the World's Most Colorful Despots,* Chronicle Books (2005)

A képek jogtulajdonosai:

1. Yann Arthus-Bertrand / Corbis
2. ullstein bild – imagebroker.net / Fabian von Poser
3. ullstein bild – Zündel
4. ullstein bild – JOKER / Hady Khandani
5. Gilad Rom / Wikimedia Commons
6. ullstein bild – photothek
7. ullstein bild – Hans Peters
8. Maher Attar / Sygma / Corbis
9. Ismeretlen
10. ullstein bild – Euroluftbild.de
11. KCNA / Xinhua Press / Corbis
12. Marion S. Trikosko / The Granger Collection
13. Mikhail Evstafiev / Wikimedia Commons
14. AGIP – Rue des Archives / The Granger Collection
15. Horacio Villalobos / Corbis
16. Állókép Leon Gast *When We Were Kings című dokumentumfilmjéből.*
17. ullstein bild – Dubber
18. Ismeretlen
19. Bruno Barbey / Magnum
20. Caroline Penn / Impact Photos
21. Fotó: Bettmann / Corbis

em álmodott még arról, hogy saját országát igazgassa? Az álom-
sokkal könnyebben válhat valóság, mint képzelnénk. A Kezdő
átorok kézikönyve feltárja előttünk az összes olyan trükköt és
st, melyet az egykori és jelenlegi diktátorok bevetettek, hogy
szerezzék az első helyet és meg is tartsák azt.
ofonegyszerű lépésben te is megtanulhatod, hogyan kell vá-
ásokat nyerni, személyi kultuszt építeni, divatot és építészeti
sirányzatot teremteni, egyáltalán hogyan kell a luxusban meg-
ózni, élet-halál ura lenni.
n mesterektől tanulhatunk, mint François „Papa Doc" Duvalier,
mmer Kadhafi, Nicolae Ceaușescu, Szaparmurat „Türkménbasi"
azov vagy Robert Mugabe.
könyv az elmúlt évek legviccesebb politikai szatírája, mely
-ben jelent meg Norvégiában, ahol a világon a legerősebb
mokrácia. A szerző a világ legkülöncebb vezetőinek vérfa-
ztó és mulatságos történeteivel szórakoztatja az olvasót,
ben gyarapodnak történelmi, politikai ismereteink is.

MIKAL HEM (1973) az oslói egyetem filozófia szakán szerzett diplomát. Újságíróként és politikai kommentátorként dolgozott a Dagbladet és a Verdens Gang folyóiratoknál. Legfőképp a nemzetközi politika és a nemzetközi kapcsolatok foglalkoztatják. Utazásai során szinte gész világot bejárta, többször látogatott el afrikai országokba, e a volt Szovjetunió területére. Gyermekkorában több évet tt Zimbabwéban, Robert Mugabe diktátorsága alatt.

2490 Ft

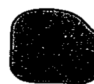
ISBN 978 963 279 366 5
9 789632 793665

★ ★ ★ KÉZIKÖNYVE

MIKAL HEM

TYPOTEX

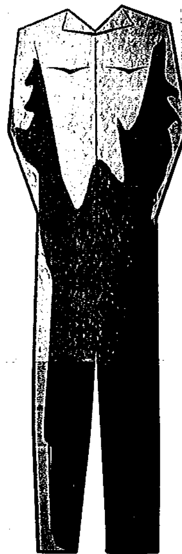

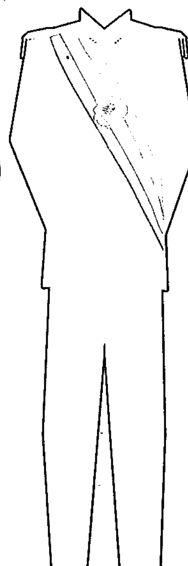
MIKAL HEM

KEZDŐ DIKTÁTOROK KÉZIKÖNYVE

★ ★ ★

TYPOTEX

SZOKATLAN SZEMPONTOK